KRIJESNICA

C. S. Lewis

KRONIKE IZ NARNIJE

Kraljević Kaspijan

GOLDEN MARKETING

Prvo poglavlje

OTOK

Živjelo jednom četvero djece čija imena bijahu Peter, Susan, Edmund i Lucy, a u knjizi koja nosi naslov *Lav, Vještica i ormar* opisana je njihova neobična pustolovina. Otvorivši vrata čarobnog ormara, našli su se u svijetu sasvim drugačijem od našega te su u tom drugačijem svijetu postali kraljevi i kraljice u zemlji po imenu Narnija. Dok su boravili u Narniji, činilo im se da njihova vladavina traje godinama; no kad su se vratili kroz ista vrata i opet se našli u Engleskoj, činilo se da uopće nikakvo vrijeme nije prolazilo dok su trajale njihove pustolovine. U svakom slučaju, nitko nije primijetio da su nekamo otišli, a oni su o tome pričali samo jednoj, vrlo mudroj, odrasloj osobi.

Sve se to dogodilo prije godinu dana i sada su njih četvero sjedili na klupi na kolodvoru, okruženi putnim torbama i kutijama. Bili su, zapravo, na putu u internat. Putovali su zajedno do postaje na kojoj su se nalazili, a tu su im se putovi razdvajali; za nekoliko minuta stići će jedan vlak i odvesti djevojčice u jednu školu, a za oko pola sata stići će drugi i odvesti dječake u drugu školu. Prvi dio puta, dok su svi još bili zajedno, uvijek su doživljavali kao dio praznika; no sad, kad će se tako brzo morati pozdraviti i razići, svi su bili svjesni da je praznicima stvarno došao kraj te su im se opet vraćali školski osjećaji. Bili su prilično sumorni i nikomu nije padalo na pamet ništa što bi se moglo reći. Lucy je odlazila u internat prvi put. Bijaše to prazan, pospan, provincijski kolodvor, na peronu gotovo nikoga osim njih. Odjednom Lucy cikne, kratko i oštro, kao da ju je ubola osa.

"Što ti je, Lu?" reče Edmund — no naglo se prekine i uzvikne nešto poput: "Au!"

"Za ime svijeta — " započe Peter, pa i on iznenada prekine ono štoje namjeravao reći. Umjesto toga uzviknuo je: "Susan, pusti me! Što to radiš? Kamo me odvlačiš?"

"Nisam te ni dodirnula", rekla je Susan. "Netko vuče *mene.* Oh — oh — oh — prestani!"

Svi su primijetili da su lica drugih jako problijedjela.

"I ja sam to osjetio", rekao je Edmund bez daha. "Kao da me netko nekamo odvlači. Zbilja zastrašujuće natezanje — uh! Počinje opet."

"I mene vuče!" reče Lucy. "Oh, ne mogu to podnijeti!"

"Slušajte me!" poviče Edmund. "Uhvatimo se svi za ruke i držimo se zajedno. Ovo je magija — prepoznajem taj osjećaj. Brzo!"

"Da", reče Susan. "Držimo se za ruke. O, kad bi bar prestalo — oh!"

U sljedećem su trenutku prtljaga, klupa, peron i kolodvor posve iščezli. Četvero djece našlo se, držeći se za ruke i dahćući, na šumovitu mjestu — toliko šumovitu da su ih grane bockale i jedva da su se imali kamo pomaknuti. Svi protrljaše oči i duboko uzdahnuše.

"Oh, Peter!" uzviknu Lucy. "Misliš li da smo se možda vratili u Narniju?"

"Ovo bi mjesto moglo biti bilo gdje", odvrati Peter. "Ne vidim ni metar ispred sebe od svih tih stabala. Hajde da pokušamo izići na otvoreno — ako tu ima ičeg otvorenog."

Uz određene teškoće, s nekoliko opeklina od kopriva i ogrebotina od trnja, izvukli su se iz guštika. Dočekalo ih je novo iznenađenje. Sve je postalo mnogo svjetlije te su se nakon nekoliko koraka našli na rubu šume, a pred njima se prostirala pješčana plaža. Nekoliko metara dalje mirno je more oplakivalo pijesak tako sitnim valićima da nisu proizvodili gotovo nikakav zvuk. Na vidiku nije bilo kopna, a na nebu ni oblačka. Sunce je stajalo ondje gdje obično stoji oko deset sati ujutro, a more bijaše blještavo plavo. Stajali su udišući morski miris.

"Jupitera mi!" reče Peter. "Ovo nije loše."

Pet minuta kasnije svi su bili bosonogi i gacali su kroz hladnu bistru vodu.

"Ovo je bolje negoli sjediti u zagušljivu vlaku na putu natrag prema latinskom, francuskom i algebri!" reče Edmund. A onda zadugo više nije bilo razgovora, nego samo prskanje i potraga za račićima i rakovicama.

internat — ustanova u kojoj učenici idu u školu i žive zajedno udaljeni od roditelja
provincijski — malen, neugledan, izvan glavnoga grada
Jupitera mi! — izraz zaklinjanja; Jupiter je vrhovni rimski bog algebra — dio matematike koji proučava operacije s općim brojevima

"Ipak mi se čini", rekla je nakon nekog vremena Susan, "da ćemo morati smisliti nekakav plan. Ubrzo ćemo poželjeti nešto za jelo."
"Imamo sendviče koje nam je majka dala za put", reče Edmund. "Bar ja imam svoje."
"Ja nemam", rekla je Lucy. "Moji su bili u maloj torbi."
"Moji također", reče Susan.
"Moji su u džepu kaputa, tu na plaži", rekao je Peter. "To će biti dva ručka za nas četvero. Baš i nije zgodno."
"Meni trenutno više treba nešto za piče nego za jelo", rekla je Lucy.
Sad i svi ostali osjetiše žeđ, kao što to obično biva nakon šljapkanja po slanoj vodi pod vrelim suncem.
"Ovo je kao da smo doživjeli brodolom", primijeti Edmund. "U knjigama brodolomci uvijek nađu izvor bistre i svježe vode na otoku. Bolje bi bilo da ga potražimo."
"Znači li to da moramo natrag u onu gustu šumu?" upita Susan.
"Ne znači, nipošto", odvrati Peter. "Ako tu ima ikakvih potoka, moraju se ulijevati u more pa čemo, hodajući po plaži, sigurno stid do njih."
Svi su odgacali natrag, prehodali glatki mokri pijesak, zatim suhi grudasti pijesak koji se lijepi za stopala te počeli navlačiti čarape i cipele. Edmund i Lucy htjeli su ih ostaviti i nastaviti istraživanje bosonogi, no Susan je rekla da bi to bila ludost. "Može se dogoditi da ih više nikad ne nađemo", objasnila je, "a trebat će nam ako još budemo ovdje navečer kad postaje hladno."
Kad su opet bili obuveni, krenuli su uz obalu; more im je bilo s lijeve strane, a šuma s desne. Bijaše to vrlo mirno mjesto; tek bi se ponekad pojavio pokoji galeb. Šuma je bila toliko gusta i zarasla da su jedva išta vidjeli kroz guštik; no ništa se u toj šumi nije micalo — nije bilo ptica, čak ni kukaca.
Zgodne su školjke, morska trava i vlasulje, kao i sitni račići u udubinama stijena, ali se čovjek, ako je žedan, ubrzo umori od njih. Djeca su osjećala kako su im noge sad, nakon svježe vode, teške i vruće. Susan i Lucy imale su kišne kabanice koje su morale nositi. Edmund je svoj kaput ostavio na klupi na kolodvoru trenutak prije negoli ih je odvukla magična sila, pa su on i Peter naizmjence nosili Pe-terov zimski ogrtač.
Ubrzo je obala počela zaokretati udesno. Nekih četvrt sata kasnije, kad su prešli stjenovit greben koji je stršio poput rta, obala je oštro skretala. Sad su bili okrenuti leđima onom dijelu mora koji ih je dočekao kad su prvi put izišli iz šume te su, gledajući ispred sebe, mogli preko vode vidjeti neku drugu obalu, obraslu gustom šumom poput ove koju su istraživali.
"Pitam se je li ovo otok ili će se ova obala ubrzo spojiti s onom?" rekla je Lucy.
"Ne znam", rekao je Peter i svi su nastavili klipsati u tišini.
Obala kojom su hodali sve se više približavala onoj nasuprot te su djeca, prelazeći svaki mali rt, očekivala da će ugledati mjesto gdje se te dvije obale spajaju. No u tom su se očekivanju razočarali. Stigli su do nekih stijena na koje su se morali popeti te su s vrha mogli vidjeti veći komad mora, i —
"Uh, kako glupo!" rekao je Edmund. "Ovo nema nikakvog smisla. Nećemo uopće moći do one druge šume. Ovo je otok!"

klipsati — hodati polagano i teško vukući noge s naporom

To je bilo točno. Na tom je mjestu kanal između njih i druge obale bio tek trideset ili četrdeset metara širok; no mogli su vidjeti da je tu najuži. Nešto dalje odatle njihova je obala opet zaokretala udesno pa su između nje i glavnoga kopna mogli vidjeti otvoreno more. Očito, bili su obišli više od pola otoka.
"Gledajte!" reče odjednom Lucy. "Stoje to?" Pokazivala je nešto dugačko, srebrnasto i zmijoliko na plaži.
"Potok! Potok!" povikali su ostali i, premda su bili umorni, u tren oka su se spustili niza stijene i dotrčali do svježe vode. Znali su da će biti bolja za piće više uzvodno, dalje od plaže, te su odmah otišli do mjesta gdje je potok izlazio iz šume. Tu su stabla bila gusta kao i drugdje, no brzica je izdubla duboko korito između mahovinom obraslih obala pa ste hodajući njime i sagnuvši se mogli slijediti potok kroz svojevrstan tunel od lišća. Djeca su se spustila na koljena uz prvo smeđe namreškano proširenje, uronila lica u vodu, a zatim i ruke sve do lakata.
"A sad", rekao je Edmund, "što je s onim sendvičima?"
"Oh, zar ne bi bilo bolje da ih sačuvamo?" rekla je Susan. "Kasnije bi nam mogli biti mnogo potrebniji."
"Voljela bih", rekla je Lucy, "sad kad više nismo žedni, da smo jednako malo gladni kao dok smo *bili* žedni."
"Što je s tim sendvičima?" ponovi Edmund. "Kakva korist od toga da ih čuvamo dok se ne pokvare? Uzmite u obzir da je ovdje mnogo toplije nego u Engleskoj i da ih već satima nosimo u džepovima."
I tako su izvadili svoja dva paketića i podijelili ih u četiri porcije. Nitko nije dobio baš dovoljno, no bilo je mnogo bolje nego ništa. Onda su se dogovarali što će jesti kao sljedeći obrok. Lucy se htjela vratiti do mora i hvatati rakove, dok joj netko nije spomenuo da nemaju mreže. Edmund je rekao da moraju skupljati galeblja jaja sa stijena, no kad su malo razmislili, nisu se mogli sjetiti da su vidjeli ijedno galebovo jaje, a da su koje i našli, ne bi ga mogli skuhati. Peter je pomislio kako će, ako ne dođe do nekog sretnog obrata, ubrzo biti sretni ako budu mogli jesti i sirova jaja, no nije mislio da ima svrhe to govoriti glasno. Susan je rekla da je šteta što su već pojeli sendviče. Nato je jedno ili dvoje od njih gotovo izgubilo strpljenje. Napokon Edmund reče:
"Slušajte! Samo jedno možemo učiniti. Moramo istražiti šumu. Pustinjaci, putujući vitezovi i slični ljudi uvijek uspiju nekako preživjeti ako se nađu u šumi. Nađu korijenje i bobice i slične stvari."
"Kakvo korijenje?" upita Susan.
"Ja sam uvijek mislila da se tu radi o korijenju stabala", rekla je Lucy.
"Dođite!" reče Peter. "Ed je u pravu. Moramo pokušati nešto učiniti. A bit će nam bolje da ne izlazimo opet pod ono vrelo sunce.' I tako su svi ustali i krenuli uz potok. Bio je to težak

posao. Morali su se saginjati ispod grana, i penjati se preko grana, i probijati se kroz velike nakupine bilja poput rododendrona. Poderali su odjeću i smočili noge u potoku; a još uvijek nisu čuli nikakav šum osim klokota vode i zvukova što su ih sami stvarali. Već su se počinjali osjećati vrlo umornima od svega toga kad osjetiše zamaman miris, a onda ugledaše bljesak sjajne boje visoko iznad sebe navrh desne obale.
"Gledajte!" uzviknu Lucy. "Zbilja vjerujem da je to stablo jabuke."
Bilo je. Uzverali su se uza strmu obalu, probili se kroz neke kupine i okružili staro stablo čije su grane bile otežale od velikih žuto-zlatnih jabuka, čvrstih i sočnih, onakvih kakve biste samo poželjeti mogli.
"A to nije jedino stablo", rekao je Edmund, usta punih jabuke. "Gledajte tamo — i tamo."
"Zbilja, ima ih na desetke", rekla je Susan, odbacujući ogrizak svoje prve jabuke i berući drugu. "Ovo je zacijelo bio voćnjak — davno, davno, prije negoli je mjesto podivljalo i izrasla šuma."
"Znači da je ovo nekoć bio nastanjen otok", reče Peter.
"A što je ono?" rekla je Lucy, pokazujući naprijed.
"Jupitera mi, to je zid", reče Peter. "Stari kameni zid."
Stigli su do zida provlačeći se između teških grana. Bijaše vrlo star, na nekim mjestima oštećen, obrastao mahovinom i slakom, no visinom je nadmašivao sva stabla osim najviših. A kad su mu prišli sasvim blizu, pronašli su veliki luk koji je nekoć morao imati vratnice, no sad ga je gotovo posve ispunjalo najveće jabukovo stablo. Morali su slomiti nekoliko grana da bi prošli, a kad su to učinili, svi su počeli žmirkati jer je dnevna svjetlost odjednom postala mnogo jasnija. Našli su se u širokom otvorenom prostoru, sa svih strana okruženom zidom. Tu nije bilo stabala, samo trava, tratinčice, bršljan i sivi zidovi. Bijaše to svijetlo, tajanstveno, tiho i pomalo tužno mjesto; svi četvero kročili su u sredinu, sretni što mogu ispraviti leđa i slobodno se kretati.

rododendron — vrsta grmolike biljke
slak — biljka iz roda penjačica vrlo nježnih bijelih cvjetova

Drugo poglavlje

STARA RIZNICA

"Ovo nije bio vrt", rekla je Susan malo zatim. "Bio je to dvorac, a ovo mu je sigurno bilo dvorište."

"Razumijem što misliš", rekao je Peter. "Da. Ovo su ostaci kule. A tu je nešto što je nekoć bilo stubište koje je vodilo gore na zidove. Pogledajte one druge stube — one široke i plitke — vode gore do nekih vrata. Sigurno su to bila vrata svečane dvorane."

"Sudeći po tome kako sve to izgleda, od tada je prošla čitava vječnost", reče Edmund.

"Da, čitava vječnost", reče Peter. "Volio bih da možemo doznati tko su bili ljudi koji su živjeli u ovom dvorcu; i koliko davno."

"Tu me obuzima neki čudan osjećaj", rekla je Lucy.

"Zbilja, Lu?" reče Peter, okrenuvši se i oštro se zagledavši u nju. "Jer, ja također osjećam nešto slično. I to je najčudnije u ovom čudnom danu. Pitam se gdje smo i što sve to znači?"

Razgovarajući tako, prešli su dvorište i kroz druga vrata ušli u prostor koji nekoć bijaše svečana dvorana. Sad je bio sličniji kakvu dvorištu — krov je već odavno nestao, na tlu su rasli trava i tratinčice; i sve je to bilo slično dvorištu, osim stoje bilo uže i kraće, a zidovi su bili viši. Na kraju tog prostora nalazilo se nešto nalik terasi, oko jedan metar izdignuto od tla.

"Pitam se je li to doista bila dvorana?" rekla je Susan. "Što je ono tamo, ono povišenje?"

"Kako si bedasta!" povikao je Peter (kojega je obuzelo čudno uzbuđenje). "Zar ne vidiš? To je podij na kojemu je bio svečani stol za kojim su sjedili kralj i njegovi velmože. Čovjek bi pomislio da si zaboravila kako smo i sami jednom bili kraljevi i kraljice i sjedili upravo na takvu podiju u svojoj svečanoj dvorani."

"U našemu zamku u Cair Paravelu", nastavi Susan pospanim i pomalo pjevuckavim glasom. "Na ušću velike rijeke u Narniji. Kako bih mogla zaboraviti?"

"Kako se sve to sad vraća!" reče Lucy. "Mogli bismo se igrati da smo sad u Cair Paravelu. Ova je dvorana zacijelo bila vrlo slična onoj u kojoj su se održavale naše gozbe."

"No, nažalost bez gozbe", rekao je Edmund. "Dan se bliži kraju, znate. Pogledajte kako su se sjene izdužile. Jeste li primijetili da više nije toliko vruće?"

"Trebat će nam vatra ako namjeravamo ovdje provesti noć ", rekao je Peter. "Ja imam šibice. Hajde da iziđemo i pokušamo skupiti malo suharaka."

To se svima učinilo razumnim te su sljedećih pola sata bili zaposleni. Pokazalo se da voćnjak kroz koji su stigli do ruševina nije dobro mjesto za traženje drva za vatru. Pokušali su s druge strane zamka, izašavši iz dvorane kroz mala bočna vrata u zbrku srušena kamenja; tu su nekoć očito bili hodnici i manje prostorije, no sad je sve zaraslo u koprive i divlje ruže. Iza tih ruševina našli su širok otvor u vanjskom zidu te su tuda izišli u šumu tamnijih i većih stabala u kojoj su našli suhih grana i truloga drva, štapova, suhoga lišća i šišarki u izobilju. Išli su ovamo-onamo s naramcima, sve dok nisu skupili lijepu gomilu na onom podiju. Kad su peti put izišli u šumu, otkrili su izvor, odmah iza zida, skriven među travama; kad su raščistili trave, pokazalo se da je svjež i dubok. S jedne strane još su se u polukrugu vidjeli ostaci kamenih ploča uz izvor. Onda su djevojčice otišle ubrati još jabuka, a dječaci potpaliti vatru na podiju. Činili su to u kutu što su ga stvarala dva zida, gdje im se činilo da će im biti najudobnije i najtoplije. Vatra isprva nije htjela gorjeti, potrošili su mnogo šibica, a onda im je ipak uspjelo. Naposljetku je sve četvero sjedilo, leđima prema zidu, licem prema vatri. Pokušali su na štapovima ispeći nekoliko jabuka. No pečene jabuke nisu baš ukusne bez šećera, a prevruće su da bi ih se jelo prstima sve dok se ne ohlade toliko da ih uopće više ne vrijedi jesti. Zato su se morali zadovoljiti sirovim jabukama, zahvaljujući kojima, kao što je Edmund rekao, čovjek shvati da večere u školi nisu ni toliko loše. "Sad ne bih imao ništa protiv dobre debele kriške kruha s margarinom", dodao je. No duh pustolovine probudio se u njima i nitko zapravo nije želio biti u školi.

riznica — prostorija u kojoj se čuvaju dragocjenosti
velmoža — velikaš, plemenitaš

Ubrzo nakon stoje pojedena i posljednja jabuka, Susan se uputi do izvora da bi se još jednom napila. Kad se vratila, nosila je nešto u ruci.
"Gledajte!" rekla je nekakvim prigušenim glasom. "Ovo sam našla pokraj izvora." Dala je nešto Peteru i sjela. Ostalima se učinilo da izgleda i zvuči kao da će zaplakati. Edmund i Lucy znatiželjno su se nagnuli da vide što je u Pe-terovoj ruci — sitan, sjajan predmet koji je blistao na svjetlu vatre.

"Pa, ja ne znam - ne znam što bih rekao", reče Peter, a njegov je glas također zvučao čudno. On preda stvarcu ostalima.
Sad su svi vidjeli što je to - mala šahovska figura jahača, uobičajene veličine, no izvanredno teška, jer je bila načinjena od čistoga zlata, a oči jahačeva konja bile su dva sićušna rubina - jedno oko, bolje rečeno, jer je drugo nedostajalo.
"Kako čudno!" reče Lucy. "To izgleda sasvim jednako kao zlatne šahovske figure kojima smo se igrali kad smo bili kraljevi i kraljice u Cair Paravelu."
"Razvedri se, Su", reče Peter svojoj drugoj sestri.
"Ne mogu ništa protiv toga", odvrati Susan. "Vratila su se sjećanja — ah, na ta krasna vremena. Sjećam se kako smo igrali šah s faunima i dobrim divovima, i kako je vodeni narod pjevao iz mora, i kakvog sam prekrasnog konja imala — i — i — "
"No", reče Peter sasvim drugačijim glasom, "sad bi ipak bilo vrijeme da se svi četvero počnemo služiti svojim mozgom."
"U vezi s čim?" upita Edmund.
"Zar nitko od vas nije naslutio gdje se nalazimo?" reče Peter.
"Reci, reci", reče Lucy. "Već satima osjećam da neka čudesna zagonetka obavija ovo mjesto."
"Nastavi, Peter", rekao je Edmund. "Svi te slušamo."
"Nalazimo se u ruševinama samoga Cair Paravela", izjavi Peter.
"Čekaj malo", odvrati Edmund. "Mislim, kako si došao do toga? Ovo je mjesto već odavno u ruševinama. Pogledaj *s\/a* ta velika stabla koja rastu odmah uz ulaz. Pogledaj samo kamenje. Svatko može vidjeti da tu stotinama godina nitko nije živio."
"Znam", reče Peter. "To je problem. No, zanemarimo to na trenutak. Želim vam iznijeti dokaze, jedan po jedan. Prvo: ova je dvorana točno jednakog oblika i veličine kao svečana dvorana u Cair Paravelu. Samo zamislite gore krov, umjesto trave šareno popločen pod i tapiserije na zidovima, i evo vam naše gozbene dvorane."
Nitko ne reče ništa.

rubin - vrsta dragoga kamena
faun - biće koje je dijelom čovjek, a dijelom jarac
tapiserija — ukrasno, ručno tkano tkanje, obično s figurativnim motivima

"Drugo", nastavi Peter. "Izvor ovoga zamka nalazi se na istom mjestu kao naš izvor, malo na jug od velike dvorane; i jednakog je oblika i veličine."
Opet nitko ne reče ništa.
"Treće: Susan je upravo našla jednu od naših starih šahovskih figurica — ili nešto što joj sliči kao jaje jajetu."
Još uvijek nitko drugi nije progovorio.
"Četvrto: zar se ne sjećate — bilo je to uoči onoga dana kad su stigli poslanici kalormenskog kralja — zar se ne sjećate da smo zasadili voćnjak iza sjevernih vrata Cair Para-vela? Sama Pomona, najmoćnija pripadnica cijeloga šumskog naroda, došla je baciti dobre čini na taj voćnjak. A kopali su oni zgodni mali momci, krtice. Zar je moguće da ste zaboravili kako se smiješni stari Ljiljanšapa, glavni među njima, naslonio na lopatu i rekao mi: 'Vjerujte mi, Vaše Veličanstvo, jednoga će vam dana biti drago što su te voćke tu.' I, tako mi Jupitera, imao je pravo."
"Sjećam se! Sjećam se!" uzviknula je Lucy i pljesnula rukama.
"Ali čekaj malo, Peter", rekao je Edmund. "To je sve skupa nemoguće. U prvom redu, mi nismo zasadili voćnjak baš ispred ulaznih vrata. Ne bismo bili toliko ludi."
"Ne, naravno da nismo", reče Peter. "No voćnjak se proširio do ulaza otkad smo mi otišli."
"I još nešto", rekao je Edmund, "Cair Paravel nije se nalazio na otoku."
"Da, razmišljao sam o tome. No nalazio se na, kako-se-zove, poluotoku. A to je vrlo slično otoku. Nije li se taj poluotok mogao pretvoriti u otok otkad smo mi otišli? Netko je prokopao kanal."
"Stani!" rekao je Edmund. "Neprestano ponavljaš *otkad smo mi otišli.* No prošla je samo jedna godina otkad smo se vratili iz Narnije. A ti želiš reći da se za to vrijeme mogao srušiti zamak, izrasti velika šuma, da su se mala stabla koja smo sami posadili mogla pretvoriti u velik, star voćnjak, i tko zna što još. To jednostavno nije moguće."
"Sjetila sam se nečega", reče Lucy. "Ako je ovo Cair Pa-ravel, onda bi na ovom kraju podija morala biti vrata. Zapravo, u ovom bismo trenutku trebali sjediti okrenuti leđima prema tim vratima. Sjećate se — vodila su dolje do riznice."
"Čini se da tu nema vrata", reče Peter, ustajući.
Zid iza njih bio je obrastao gustim bršljanom.
"Odmah ćemo provjeriti", reče Edmund, podižući jedan od štapova što su ih bili pripremili za poticanje vatre. Počeo je lupkati po zidu obraslom bršljanom. Tap-tap, udarao je štap u kamen; i opet, tap-tap; a onda, odjednom, bombom, odjeknuo je sasvim drugačiji, šupalj, drveni zvuk.
"Nebesa!" uzviknu Edmund.
"Moramo raščistiti taj bršljan", rekao je Peter.
"Oh, ostavimo ga radije na miru", reče Susan. "Možemo pokušati ujutro. Ako već ovdje moramo provesti noć, ne želim za leđima imati otvorena vrata i veliku crnu rupu iz koje bi, osim propuha i vlage, moglo izići bilo što. A uskoro će mrak."
"Susan! Kako možeš?" rekla je Lucy uz prijekoran pogled. No dječaci su bili previše uzbuđeni da bi se osvrtali na Susanin savjet. Trgali su bršljan rukama i Peterovim džepnim nožićem, sve dok se nožić nije slomio. Zatim su se služili Edmundovim. Ubrzo je sav prostor gdje su prije sjedili bio prekriven bršljanom; i napokon su oslobodili vrata.
"Zaključana, naravno", rekao je Peter.
"Ali to drvo je sasvim trulo", rekao je Edmund. "Možemo začas razbiti vrata, pa ćemo imati i još goriva za vatru. Hajde!"
Trajalo je duže nego što su očekivali, te je, prije nego što su završili s tim poslom, sumrak zavladao u velikoj dvorani, a iznad njihovih glava pojavila se prva zvijezda, ili dvije. Susan nije bila jedina koja je osjetila lagani drhtaj kad su se dvojica dječaka uspravila nad hrpom razmrskanih dasaka, otirući prljavštinu s ruku i zureći u hladan mračan prostor koji su otvorili.

baciti čini - začarati

"Sad nam treba baklja", rekao je Peter. "Oh, kakva korist od svega toga?"" rekla je Susan. "I Edmund je rekao —"
"Sad to više ne govori", prekinu je Edmund. "Još uvijek ništa ne razumijem, no o tome možemo kasnije. Pretpostavljam da ideš dolje, Peter?"
"Moramo to učiniti", rekao je Peter. "Razvedri se, Susan. Nema smisla da se ponašamo kao mala djeca, sad kad smo opet u Narniji. Ovdje si kraljica. A s takvom zagonetkom na duši ionako nitko ne bi mogao spavati."
Pokušali su se poslužiti dugačkim štapovima kao bakljama, no to je bilo bezuspješno. Kad držite upaljen kraj prema gore, baklje se gase, a ako ih držite prema dolje, opeku vam ruku i dim vam ide u oči. Na kraju su se morali poslužiti Ed-mundovom baterijskom svjetiljkom; srećom, ta je svjetiljka bila rođendanski dar star manje od tjedan dana i baterija je bila još gotovo nova. Edmund je, svijetleći, krenuo prvi. Za njim Lucy, pa Susan, a Peter posljednji, kao zaštitnik.
"Stigao sam do stuba", reče Edmund.

"Broji ih", reče Peter.
"Jedan - dva - tri", govorio je Edmund spuštajući se oprezno stubama, i tako do šesnaest.
"Stigao sam do kraja", doviknuo im je.
"Onda ovo zbilja mora biti Cair Paravel", rekla je Lucy. "Bilo ih je šesnaest."
Nitko nije rekao više ništa, sve dok se svi četvero nisu našli na dnu stubišta. Onda je Edmund počeo polagano kružiti svjetiljkom.
"0 — o — o — oh!!" uzdahnula su djeca u istom trenu.
Jer sada je svima bilo jasno da se doista nalaze u staroj riznici Cair Paravela, u kojem su nekoć vladali kao kraljevi i kraljice Narnije. U sredini je bilo nešto kao staza (kakva bi se mogla nalaziti u stakleniku), a s lijeva i zdesna u razmacima su stajali bogati oklopi, poput vitezova koji čuvaju blago.

Između oklopa s obje strane bijahu police prekrivene dragocjenim predmetima — ogrlicama, narukvicama, prstenjem, zlatnim peharima i posudama, dugim slonovskim kljovama, zlatnim kopčama, lančićima i ukrasima za glavu, i hrpama dragulja nagomilanih kako bilo, kao da su špekule ili krumpiri — dijamanti, rubini, granati, smaragdi, topazi i ametisti. Ispod polica bijahu velike škrinje od hras-tovine, s teškim lokotima, ojačane željezom. Vladala je oštra hladnoća i bilo je toliko tiho da su mogli čuti vlastito disanje, a blago bijaše toliko prekriveno prašinom da bi ga jedva prepoznali kao blago da nisu shvatili gdje se nalaze i sjetili se većine predmeta. Mjesto je djelovalo tužno i pomalo zastrašujuće, tako odavno napušteno. Zato nitko ništa nije rekao bar jednu minutu.
A onda su, naravno, počeli hodati, uzimati i razgledavati predmete. Bilo je to kao susret s dobrim starim prijateljima. "Oh, gledajte! Naši krunidbeni prstenovi — sjećate li se kada smo ovo prvi put nosili? — Pa to je mala kopča koju smo svi smatrali izgubljenom — Gle, nije li to oklop koji si nosio na velikom turniru na Samotnim Otocima? — Sjećaš li se kad je Patuljak ovo načinio za mene? — Sjećaš se kako smo pili iz tog roga? — Sjećaš li se, sjećaš li se?"
No, Edmund odjednom reče:
"Slušajte! Ne smijemo potrošiti bateriju; tko zna koliko često će nam trebati. Ne bi li bilo bolje da uzmemo što želimo i iziđemo odavde?"
"Moramo uzeti darove", rekao je Peter. Jer davno, jednoga Božića u Narniji, on, Susan i Lucy dobili su neke darove koji su im bili dragocjeniji negoli cijelo njihovo kraljevstvo. Edmund nije dobio dar, jer u tom trenu nije bio s njima. (Sa m je bio tomu kriv, a o svemu tome možete čitati u drugoj knjizi.)
Svi su se složili s Peterom i otišli stazom do zida na drugom kraju riznice gdje su, doista, još uvijek visjeli njihovi darovi. Lucyin bijaše najmanji, jer je bio tek jedna bočica. No bočica načinjena od dijamanta umjesto od stakla, još uvijek malo više od polupuna magične tekućine koja liječi gotovo svaku ranu i svaku bolest. Lucy je bez riječi i vrlo svečano uzela svoj dar s njegova mjesta, prebacila remen preko ramena i osjetila ponovno bočicu uz svoj bok gdje je visjela u davnim danima. Susanin dar bijahu luk i strelice, i jedan rog. Luk je još uvijek bio tamo, kao i tobolac od slonokosti pun strelica s perima, ali — "Oh, Susan", rekla je Lucy. "Gdje je rog?"
"Oh, kako glupo, glupo, glupo", rekla je Susan nakon trenutka razmišljanja. "Sad sam se sjetila. Uzela sam ga sa sobom posljednjega dana, kada smo išli u lov na Bijeloga Jelena. Valjda sam ga izgubila kad smo se zaputili natrag na ono drugo mjesto — u Englesku, mislim."
Edmund zvizne. Bio je to zbilja težak gubitak; jer taj rog bijaše čaroban i kad god biste u njega puhnuli, mogli ste biti sigurni da će vam stići pomoć, gdje god se nalazili.
"Baš vrsta stvari koja bi nam mogla dobro doći na mjestu poput ovoga", rekao je Edmund.
"Ništa zato", rekla je Susan. "Još uvijek imam luk." I uzela ga je u ruke.
"Nije li tetiva propala, Su?" upita Peter.
No, možda zahvaljujući nekoj čaroliji u zraku riznice, a možda i ne, luk je još uvijek bio spreman za korištenje. A gađanje iz luka i plivanje bile su aktivnosti u kojima se Susan isticala. U trenu je napela luk i malo trznula tetivu. Tetiva zabruji: čuo se cvrčavi zvuk koji je zatitrao cijelom prostorijom. A taj mali šum dozvao je prošle dane u dječja sjećanja snažnije no išta što se do tada dogodilo. Sve bitke, lovovi i gozbe nahrupiše im odjednom u glave. Susan je opet otpustila luk i prebacila tobolac preko ramena.
Zatim je Peter uzeo svoje darove — štit na kojemu bijaše crveni lav i kraljevski mač. Puhao je u njih i lupkao o pod, ne bi li s njih stresao prašinu. Pričvrstio je štit na ruku i objesio mač o bok. U prvi se mah bojao da bi mač mogao biti hrđav i slijepljen uz korice. No nije bilo tako. Jednim naglim pokretom izvukao ga je i podigao, a on je zas-jao na svjetlu svjetiljke.
"To je moj mač Rhindon", rekao je. "Njime sam ubio Vuka." Novi se ton čuo u njegovu glasu te su svi ostali osjetili da je doista opet postao vrhovni kralj Peter. Onda su se, nakon kratke stanke, svi sjetili da moraju štedjeti bateriju.

špekule — kuglice od stakla ili plastike kojima se djeca igraju dijamanti, granati, smaragdi, topazi, ametisti - vrste dragoga kamenja
tobolac - spremište za strijele
tetiva — struna koja spaja dijelove luka i s koje se odapinje strijela

Opet su se popeli stubama, zapalili dobru vatru i legli jedni uz druge da bi im bilo toplije. Pod bijaše vrlo tvrd i neudoban, no naposljetku su ipak zaspali.

Treće poglavlje

PATULJAK

Kad spavate vani, najgore je to što se probudite užasno rano. A kad se probudite, morate odmah ustati jer je tlo toliko tvrdo da vam je neudobno. Sve je to još mnogo gore ako za doručak nemate ništa osim jabuka, a dan ranije niste ni večerali ništa osim jabuka. Kad je Lucy rekla — sasvim u skladu s istinom — da je prekrasno jutro, činilo se nemogućim reći još nešto pozitivno. Edmund je izrazio ono što su svi osjećali: "Mi se jednostavno moramo izvući s ovog otoka."

Kad su se napili vode iz izvora i umili, svi su se opet spustili niz potok do obale i zagledali u kanal koji ih je odvajao od kopna.

"Morat ćemo plivati", rekao je Edmund.

"To ne bi bio problem za Su", odvrati Peter (Susan je u školi osvajala nagrade za plivanje). "Ali za nas ostale nisam siguran." Kad je rekao 'nas ostale', mislio je zapravo na Edmunda, koji u školi još nije mogao ni dvaput preplivati bazen i Lucy, koja jedva da je uopće znala plivati.

"U svakom slučaju", rekla je Susan, "moglo bi biti podvodnih struja. Otac kaže da nikad nije pametno kupati se na mjestu koje ne poznaješ."

"Ali, Peter, slušaj", rekla je Lucy. "Ja znam da ne mogu plivati ni za šalu kod kuće — u Engleskoj, mislim. Ali nismo li mi nekoć davno — ako je to bilo davno — svi znali plivati — kad smo bili kraljevi i kraljice u Narniji? Tada smo znali i jahati i još koješta. Zar ne misliš —?"

"Da, ali tada smo bili na neki način odrasli", odvrati Peter. "Vladali smo godinama i naučili sve to. A sad smo se vratili opet u svojoj pravoj dobi, zar ne?"

"Oh!" uzviknu Edmund takvim glasom da su svi prestali pričati i okrenuli se prema njemu. "Sad mi je jasno", rekao je.

"Što ti je jasno?" upita Peter.

"Pa sve", reče Edmund. "Znate kako smo sinoč razbijali glave oko toga što je prošlo samo godinu dana otkad smo napustili Narniju, a sve izgleda kao da nitko nije živio u Cair Paravelu stotinama godina? Zar ne razumijete? Sjećate li se, koliko god se nama činilo da smo dugo ostali u Narniji, kad smo se vratili kroz ormar činilo se da nikakvo vrijeme nije prošlo?"

"Nastavi samo", reče Susan. "Mislim da počinjem shvaćati."

"A to znači", objašnjavao je Edmund, "da kad jednom napustiš Narniju, više nemaš pojma kako vrijeme ondje protječe. Zašto ne bi mogle proći stotine godina u Narniji dok je za nas u Engleskoj prošla samo jedna?"

"Jupitera mi, Ed", reče Peter. "Vjerujem da si u pravu. U tom smislu mi smo u Cair Paravelu doista živjeli prije nekoliko stotina godina. A sad se vraćamo u Narniju kao kad bi se križari, ili Anglosaksonci, ili stari Briti, ili neki slični ljudi vraćali u suvremenu Englesku?"

"Kako će svi biti uzbuđeni što nas vide — ", počela je Lucy, no u istom trenu ostali su rekli: "Psst!" ili "Gledaj!". Jer sad se nešto počelo događati.

Na kopnu, njima s desne strane, nalazio se šumom prekriven rt, a oni su bili sigurni da je iza toga rta ušće rijeke. A sada su vidjeli kako se iza tog rta pojavljuje čamac. Obišavši rt, zaokrenuo je i počeo im se približavati ploveći kroz kanal.

kao da je živ. Činilo se da su ona dvojica vojnici. Imali su metalne kape na glavama i lake košulje od veriga. Lica im bijahu bradata i gruba. Djeca su se povukla s plaže natrag u šumu, te su ih nepomična promatrala.

križari — vojnici koji su se borili pod znakom i u ime križa, tj. Kršćanske crkve

Anglosaksonci — narodi kojima je materinji jezik engleski

U čamcu su bila dva čovjeka —jedan je veslao, drugi sjedio na krmi držeći zavežljaj koji se trzao i micao

"Bit će dovoljno", rekao je vojnik na krmi kad se čamac našao nasuprot djeci.
"Kako bi bilo da mu za nogu zavežemo kamen, kaplaru?" reče drugi, odmarajući se oslonjen na vesla.
"Prokletstvo!" zareži drugi. "Ne treba nam, a nismo ga ni ponijeli. Sigurno će se utopiti i bez kamena, samo ako smo dobro zavezali te konopce." S tim riječima on ustane i podigne zavežljaj. Peter je sad vidio da je zavežljaj doista živ; bijaše to, zapravo, patuljak zavezanih ruku i nogu, koji se ipak svom snagom pokušavao osloboditi. U sljedećem trenutku Peter začuje zuj tik uz svoje uho, a vojnik odjednom podiže ruke uvis, ispustivši patuljka na dno čamca, i sruši se u vodu. Odteturao je gacajući prema drugoj obali, a Peter je znao da ga je Susanina strelica pogodila u kacigu. Okrene se prema njoj i vidje da je vrlo blijeda, no da već namješta drugu strelicu na tetivu. No nije ju stigla iskoristiti. Vidjevši da je njegov sudrug pao, drugi je vojnik, s glasnim krikom, skočio iz čamca na drugoj strani i također odteturao. kroz vodu (koja je očito bila dovoljno plitka da je mogao stajati) i nestao u šumi na drugoj obali.
"Brzo! Prije nego što ga struja odnese!" viknu Peter. On i Susan, u svoj odjeći koju su imali na sebi, zaletješe se prema čamcu i prije nego što im je voda dosegla ramena stigoše do njega. Začas su ga dovukli do obale i izvukli patuljka van, a Edmund se odmah zaposlio rezanjem njegovih konopaca džepnim nožićem. (Peterov mač bio je oštriji, no mač je vrlo nezgodan za takvu vrstu posla jer ga ne možete držati nigdje niže od balčaka.) Kad je napokon bio slobodan, patuljak sjedne, protrlja ruke i noge i uzvikne:
"Pa, što god tko rekao, sudeći po dodiru, vi niste duhovi."
Poput većine patuljaka, bio je vrlo zdepast i širokih prsa. Bio bi visok oko metar da je stajao, a golema brada i zalisci oštre crvene kose ostavljali su vidljivom tek malu površinu njegova lica, nos sličan kljunu i sjajne crne oči.

krma — stražnji dio plovila verige — okovi, lanci
balčak — dno mača u koje je usađeno sječivo kaplar — vojni čin
zdepast — onizak i podebeo
zalisci — produžeci kose ili brade koji se pružaju uz lice

"U svakom slučaju", nastavi, "bili vi duhovi ili ne, spasili ste mi život i ja sam vam vrlo zahvalan." "Ali zašto bismo mi bili duhovi?" upita Lucy.
"Cijelog su mi života govorili", reče patuljak, "da su šume uz ovu obalu pune duhova, kao što su pune stabala. Tako se priča. I zato, kad se žele nekoga riješiti, obično ga dovode ovamo (kao što su učinili sa mnom) i kažu da su ga prepustili duhovima. No ja sam se uvijek pitao nisu li sve te osobe zapravo utopili ili im prerezali vratove. Nikad nisam baš vjerovao u duhove. No ona dvojica kukavica što ste ih upravo ustrijelili i te kako su vjerovali. Više su se bojali odvesti me u smrt nego što sam se ja bojao ići!"
"Oh!" reče Susan. "Zato su obojica pobjegli."
"Što? Kako to?" upita patuljak.
"Pobjegli su", reče Edmund. "Na kopno."
"Nisam ih htjela ubiti, znate", rekla je Susan. Nije željela da itko pomisli da bi mogla promašiti na tako maloj udaljenosti.
"Hm", reče patuljak. "To nije baš dobro. Moglo bi značiti gužvu kasnije. Osim ako budu zbog sebe držali jezik za zubima."
"Zašto su vas namjeravali utopiti?" upita Peter.
"Oh, ja sam opasan razbojnik", reče patuljak veselo. "No to je duga priča. Pitao sam se hoćete li me u međuvremenu možda pozvati na doručak? Nemate pojma kako čovjek ogladni od smaknuća."
"Tu ima samo jabuka", reče Lucy tužno.
"Bolje išta nego ništa, ali jabuke nisu toliko dobre kao svježa riba", reče patuljak. "Čini se da ću ja vas morati pozvati na doručak. U onom čamcu sam primijetio pribor za pecanje. A u svakom slučaju moramo ga odvući na drugu stranu otoka. Ne želimo da ga itko primijeti dolazeći s kopna."
"Trebao sam se toga i sam sjetiti", reče Peter.
Četvero djece i patuljak spustiše se do obale te uz izvjesne teškoće odgurnuše čamac i popeše se u njega. Patuljak je odmah preuzeo zapovjedništvo. Vesla su, naravno, bila prevelika za njega. Zato je Peter veslao, a patuljak kormilario prema sjeveru kroz kanal, a zatim na istok oko rta na otoku. Odatle su djeca mogla vidjeti rijeku i sve zaljeve i predbrežja druge obale. Činilo im se da neke dijelove krajolika prepoznaju, no sve je prilično izmijenila šuma koja je narasla nakon njihova vremena.
Kad su stigli do otvorenog mora istočno od otoka, patuljak se prihvatio pecanja. Imali su sjajan ulov pavendera, prekrasne ribe duginih boja koje su se svi sjećali s gozbe-nih stolova u Cair Paravelu u davnim danima. Kad su ulovili dovoljno, uplovili su čamcem u ušće potoka i privezali ga za stablo. Patuljak, koji je bio vrlo sposobna osoba (zaista, premda je moguće sresti i zle patuljke, nikad nisam čuo za patuljka koji bi bio blesav), razrezao je ribu, očistio je i rekao:

predbrežje — prostori ispred brjegova pavender — vrsta ribe

"Sad, sljedeće što nam treba je drvo za vatru." "Imamo ga malo gore u zamku", reče Edmund. Patuljak tiho zvizne. "Tako mi brda i brada!" rekao je. "Znači da tu ipak, stvarno, postoji zamak?"
"Samo ruševine", reče Lucy.
Patuljak je s vrlo neobičnim izrazom lica zurio u njih četvero, jedno za drugim.
"A tko ste, za ime svijeta — ?" počeo je, no onda je prekinuo rečenicu i rekao: "Svejedno. Najprije doručak. No, samo još nešto, prije nego što krenemo. Možete li staviti ruku na srce i reći mi da sam zbilja živ? Jeste li sigurni da se nisam utopio i da mi svi skupa nismo duhovi?"
Kad su ga svi zajedno uvjerili, postavilo se pitanje kako će nositi ribe. Nisu ih imali čime povezati, a nisu imali ni košaru. Na kraju su se morali poslušiti Edmundovim šeširom, jer nitko drugi nije imao šešira. On bi se bio mnogo više bunio zbog toga da nije bio tako silno gladan.
U početku se činilo da se patuljak ne osjeća baš ugodno u zamku. Neprestano se ogledavao i njuškao, govoreći: "Hm. Ipak djeluje malo sablasno. I miriše po duhovima." No razveselio se kad su uspjeli naložiti vatru pa im je pokazivao kako treba peći svježe pavendere u žaru. Jesti vruću ribu bez vilica i samo jednim džepnim nožićem prilično je nespretan posao za petero ljudi. Zato je bilo opečenih prstiju prije nego što su završili s jelom; no, kako je bilo već devet sati, a oni su bili na nogama od pet, nikome te opekotine nisu smetale onoliko koliko biste očekivali. Kad su svi dovršili obrok vodom iz izvora i ponekom jabukom, patuljak izvuče lulu dugačku otprilike kao njegova ruka, napuni je, upali, otpuhne velik oblak mirisnoga dima i reče: "A sada..."
"Najprije ti nama ispričaj svoju priču", reče Peter. "A onda ćemo mi tebi ispričati svoju."
"Dobro", rekao je patuljak. "Vi ste meni spasili život pa je pravedno da bude po vašemu. No, ja ne znam zapravo gdje bih počeo. U prvom redu, ja sam glasnik kralja Kaspijana."
"Tko je on?" upitaše svi glasovi odjednom.
"Kaspijan Deseti, narnijski kralj, i neka dugo vlada!" odvrati patuljak. "To jest, on bi trebao biti narnijski kralj i mi se nadamo da će to i postati. Zasad, on je samo kralj nas, Starih Narnijaca -"
"A tko su to *Stari Narnijci,* molim?" upita Lucy.
"Pa, to smo mi", reče patuljak. "Mi smo nekakvi pobunjenici, pretpostavljam."
"Razumijem", reče Peter. "A Kaspijan je vođa Starih Narnijaca."
"Da, na neki način", reče patuljak, češkajući bradu. "No zapravo je on Novonarnijac, Telmarinac, ako me razumijete."
"Ja ne razumijem", reče Edmund.
"To je gore nego rat Dviju Ruža", reče Lucy.
"Oh, Bože", reče patuljak. "Loše sam se prihvatio ovog posla. Slušajte, mislim da ću se morati vratiti sasvim na početak i ispričati vam kako je Kaspijan odrastao na dvoru svojega strica i kako je došlo do toga da se našao na našoj strani. No bit će to duga priča."
"Tim bolje", reče Lucy. "Mi volimo priče."
I tako se patuljak udobnije smjestio i ispričao svoju priču. Neću vam je prenijeti njegovim riječima, a ispustit ću i sve prekide i pitanja što su mu ih djeca postavljala, jer bi inače priča bila predugačka i zbrkana, a ne bi sadržavala neke pojedinosti koje su djeca doznala tek kasnije. No srž priče, kako su je na kraju doznali, bila je sljedeća.

srž— ono što je najvažnije, bit

Četvrto poglavlje

PATULJAK PRIPOVIJEDA O KRALJEVIĆU KASPIJANU

Kraljević Kaspijan živio je u velikom zamku u središtu Narnije sa svojim stricem Mirazom, narnijskim kraljem, i s njegovom ženom koja je imala crvenu kosu i zvala se kraljica Prunaprismia. Kaspijanovi otac i majka bijahu umrli, a osoba koju je najviše volio bila je njegova dadilja. Premda je imao (napokon, bio je kraljević) prekrasne igračke koje su mogle gotovo sve osim govoriti, ipak je najviše volio posljednji sat u danu kad bi igračke bile vraćene na svoje police i kad bi mu dadilja počela pričati priče.

Nije baš mnogo mario za svojega strica i strinu, no stric bi, otprilike dva puta tjedno, poslao po njega te bi njih dvojica pola sata šetali terasom na južnoj strani zamka. Jednoga dana u takvoj šetnji kralj mu reče:

"Pa, dječače, uskoro ćeš morati početi učiti jahati i služiti se mačem. Znaš da tvoja strina i ja nemamo djece pa se čini da bi ti mogao biti kralj kad mene više ne bude. Kako bi ti se to sviđalo, ha?"

"Ne znam, striče", odvrati Kaspijan.

"Ne znaš?" reče Miraz. "Volio bih znati što bi više od toga itko mogao poželjeti!"

"Pa ipak, postoji nešto što želim", rekao je Kaspijan.

"Što želiš?" upita kralj.

"Želim — želim — želim da mogu živjeti u starim danima", reče Kaspijan. (Bio je tada još vrlo malen dječak.)

Do tog je trenutka kralj Miraz s Kaspijanom razgovarao na onaj zamorni način odraslih iz kojega se odmah može zaključiti da ih zapravo ne zanima ono što govorite, no sada ga je iznenada vrlo oštro pogledao.

"Što? 0 čemu govoriš?" rekao je. "Na koje stare dane misliš?"

"Oh, striče, zar ne znaš?" rekao je Kaspijan. "Kad je sve bilo sasvim drugačije. Kad su sve životinje mogle govoriti i kad je zgodan narod živio u potocima i stablima. Najade i Drijade su se zvali. I bilo je patuljaka. I lijepih malih Fauna u šumama. Imali su kozje noge. I — "

"To su same besmislice, priče za malu djecu", reče kralj strogo. "Samo za malu djecu, razumiješ? Ti si već prevelik za takve brbljarije. U tvojim godinama trebao bi razmišljati o bitkama i pustolovinama, ne o bajkama."

"Ali *bilo* je bitaka i pustolovina u tim danima", rekao je Kaspijan. "Čudesnih pustolovina. Jednom je postojala Bijela Vještica i ona se proglasila kraljicom cijele zemlje. I učinila je da uvijek bude zima. A onda su odnekud došla dva dječaka i dvije djevojčice i oni su ubili Vješticu i postali su kraljevi i kraljice Narnije, a njihova su imena bila Peter, Susan, Edmund i Lucy. I tako su vladali godinama i svima je bilo dobro, a sve to zbog Aslana — "

"Tko je pak to?" reče Miraz. A da je Kaspijan bio malo stariji, ton glasa njegova strica bio bi ga upozorio da je mudrije šutjeti. No on nastavi brbljati.

"Oh, zar ne znaš?" upitao je. "Asian je veliki lav koji je došao s druge strane mora."

"Tko ti je ispričao sve te gluposti?" zagrmi kralj. Kaspijan se uplaši i ne reče ništa.

"Vaša Kraljevska Visosti", reče kralj Miraz, puštajući Kas-

pijanovu ruku koju je dotad držao. "Ja zahtijevam odgovor! Pogledaj me u lice! Tko ti je ispričao tu gomilu laži?"

"D-dadilja", promuca Kaspijan i brizne u plač.

"Prestani s tim", reče njegov stric, zgrabivši ga za ramena i protresavši. "Prestani! I nemoj da te ikad više uhvatim da govoriš — ili čak *misliš* — o tim glupim starim pričama. Ti kraljevi i kraljice nikada nisu postojali. Kako bi mogla postojati dva kralja odjednom? I nikada nije bilo nikakvoga Asiana. I nikakvih lavova. A životinje nikad nisu mogle govoriti. Jesi li razumio?"

"Da, striče", jecao je Kaspijan.
"Onda nečemo više o tome", reče kralj. Zatim je pozvao dvorjanina koji je stajao na drugom kraju terase i rekao hladnim glasom:
"Odvedite Njegovu Kraljevsku Visost do njegovih odaja i pošaljite mi dadilju Njegove Kraljevske Visosti SMJESTA!"
Sljedećega dana Kaspijan shvati kakvu je strahotu učinio. Dadilja je otpuštena, a da se nije smjela ni pozdraviti s njim; njemu su rekli da će sad imati tutora.
Kaspijanu je njegova dadilja jako nedostajala i prolio je mnogo suza; kako je bio vrlo nesretan, još je više mislio na stare priče o Narniji. Svake je noći sanjao o patuljcima i Dri-jadama te se iz sve snage trudio natjerati pse i mačke u dvorcu da razgovaraju s njim. No psi su samo mahali repovima, a mačke su samo prele.
Kaspijan je bio siguran da će mrziti novoga tutora, no kad se nekih tjedan dana kasnije novi tutor pojavio, pokazalo se da je od one vrste ljudi koju je gotovo nemoguće ne voljeti. Bio je najmanji i najdeblji čovjek što ga je Kaspijan ikada vidio. Imao je dugu, srebrnastu, šiljastu bradu koja mu je dosezala do struka, a njegovo lice, smeđe i naborano, izgledalo je vrlo mudro, vrlo ružno, i vrlo ljubazno. Glas mu je bio ozbiljan, a oči vesele, pa bi vam, sve dok ga ne biste dobro upoznali, bilo teško reći kad se šali, a kada je ozbiljan. Njegovo je ime bilo Doktor Kornelijus.
Od svih predmeta što ih je učio s Doktorom Kornelijusom, Kaspijan je najviše volio povijest. Dotad o prošlosti Narnije nije znao =-._; ništa osim onoga što mu je pripovijedala dadilja te se iako iznenadio kad je doznao da su kralj i njegova obitelj pridošlice u toj zemlji.
"Predak Vaše Visosti, Kaspijan Prvi", reče Doktor Korne-lijus, "bijaše onaj koji je prvi osvojio Narniju i učinio je svojim kraljevstvom. On je i doveo sav vaš narod ovamo. Vi uopće niste porijeklom odavde. Vi ste Telmarinci — što znači da se svi došli iz zemlje Telmara, koja se nalazi daleko iza Zapadnih Planina. Zato se Kaspijan Prvi nazvao Kaspijanom Osvajačem."
"Molim vas, Doktore", upita Kaspijan jednoga dana, "recite mi tko je živio u Narniji prije nego što smo mi došli ovamo iz Telmara?"
"U Narniji nije bilo ljudi — ili ih je bilo vrlo malo — prije nego što su je Telmarinci zauzeli", rekao je Doktor Kornelijus.

tutor — osoba kojoj je službeno povjerena briga o maloljetniku

"Ali nad kim su onda moji davni preci pobijedili?"
"Koga, Vaša Visosti, ne *nad kim",* reče Doktor Korneli-jus. "Možda bi sad bilo vrijeme da s povijesti prijeđemo na gramatiku."
"Oh, molim vas, ne još", reče Kaspijan. "Mislim, nije li se vodila neka bitka? Zašto se on prozvao Kaspijan Osvajač ako nije bilo nikoga tko mu se suprotstavio?"
"Rekao sam da je bilo malo *ljudi* u Narniji", odvrati Doktor, vrlo čudno gledajući dječaka kroz svoje velike naočale.
Kaspijan je na trenutak bio zbunjen, a onda mu je naglo srce poskočilo. "Želite reći", dahnuo je, "da je bilo drugih bića? Mislite da je bilo kao u pričama? Jesu li postojale - '"
"Psst!" reče Doktor Kornelijus, sagnuvši se prema Kas-pijanu. "Ni riječi više. Zar ne znaš da su tvoju dadilju otjerali jer ti je pričala o Staroj Narniji? Kralj to ne voli. Kad bi me zatekao kako ti pričam tajne, tebe bi izbičevali, a meni bi odrubili glavu."
"Ali zašto?" upita Kaspijan.
"Krajnje je vrijeme da se prihvatimo gramatike", rekao je Doktor Kornelijus glasno. "Hoće li Vaša Kraljevska Visost biti tako ljubazna da otvori Pulverulentusa Siccusa na četvrtoj stranici njegova *Gramatičkog vrta ili Vesele sjenice temeljnih načela otvorene nježnim umovima?"*
Nakon toga, sve do ručka, govorilo se samo o imenicama i glagolima, no ne vjerujem da je Kaspijan mnogo naučio. Bio je i suviše uzbuđen. Osjećao je da mu Doktor Kornelijus ne bi ni toliko rekao da mu ne namjerava, prije ili kasnije, reći više.
U tome se nije razočarao. Nekoliko dana kasnije njegov tutor reče:
"Večeras ću ti održati predavanje iz astronomije. U gluho doba noći dva plemenita planeta, Tarva i Alambil, proći će jedan pokraj drugoga na razdaljini od jednoga stupnja. Takva konjunkcija nije se dogodila već dvije stotine godina, a za života Tvoje Visosti neće se dogoditi ponovno. Najbolje će biti da odemo na spavanje malo ranije nego obično. Kad bude blizu vrijeme konjunkcije, ja ću doći i probuditi te."
Čini se da to nije imalo baš mnogo veze sa Starom Nar-nijom o kojoj je Kaspijan zapravo želio slušati, no ustajanje usred noći uvijek je zanimljivo, pa je bio umjereno zadovoljan. Kad je te večeri otišao u postelju, isprva je mislio da neće moći zaspati no ubrzo utonu u san te mu se činilo da je prošlo svega nekoliko minuta prije negoli je osjetio kako ga netko blago trese.
Uspravio se u postelji i vidio da je soba puna mjesečine. Doktor Kornelijus, umotan u plašt s kukuljicom, stajao je uz njegovu postelju držeći u ruci malu svjetiljku. Kaspijan se odmah sjetio njihovog dogovora. Ustao je i nešto odjenuo. Premda je bila ljetna noć, bilo mu je hladnije nego što je očekivao te mu je bilo drago kad ga je Doktor umotao u plašt poput svojega i dao mu par toplih, mekih čizmica. Trenutak kasnije učitelj i učenik napustiše sobu, obojica umotani tako da bi ih bilo teško primijetiti u mračnim hodnicima i obuveni tako da nisu stvarali gotovo nikakav šum.
Kaspijan je slijedio Doktora kroz brojne hodnike, zatim uz mnoga stubišta, a onda su napokon, kroz mala vrata na tornjiću, izišli na olovne ploče krova. S jedne strane bijahu grudobrani s kruništima, s druge strmi krov; ispod njih, sjenoviti i treperavi, dvorski vrtovi; iznad njih mjesec i zvijezde. Ubrzo stigoše do drugih vrata koja su vodila u veliku središnju kulu cijeloga zamka. Doktor Kornelijus otključa vrata te se počeše penjati mračnim zavojitim stubištem kule. Kaspijanovo uzbuđenje je raslo; još nikad mu nije bio dopušteno popeti se tim stubištem.
Bilo je dugačko i strmo, no kad su izišli van, na ravni krov kule, i kad je došao do zraka, Kaspijan osjeti da je penjanje vrijedilo truda. Sa svoje desne strane mogao je vidjeti, prilično nejasno, Zapadne Planine. S lijeve mu je svjetlucala Velika Rijeka, a sve je bilo toliko tiho da je čuo zvuk vodopada kod Dabrove Brane, više od kilometar daleko. Nije mu bilo teško prepoznati dvije zvijezde koje su došli gledati. Svjetlucale su prilično nisko na južnom dijelu neba, sjajne gotovo kao dva malena mjeseca, vrlo blizu jedna uz drugu.

astronomija — nauka koja se bavi proučavanjem svemirskih pojava konjunkcija - stjecaj okolnosti
grudobran — zaštitni bedem na kulama krunište — dio bedema u obliku ukrašene kule

"Hoće li se sudariti?" upita dječak glasom punim strahopoštovanja.
"Ne, dragi kraljeviću", rekao je Doktor. (A i on je, kao i dječak, govorio vrlo tiho.) "Veliki gospodari visokoga neba znaju korake svojega plesa suviše dobro da bi takvo što bilo moguće. Ovaj susret je sretan i znači neko veliko dobro za tužno kraljevstvo Narniju. Tarva, Gospodar Pobjede, pozdravlja Alambil, Gospodaricu Mira. Sada su najbliže jedno drugome."
"Šteta što nam ono stablo smeta", rekao je Kaspijan. "Mnogo bismo bolje vidjeli sa zapadne kule, premda nije toliko visoka."

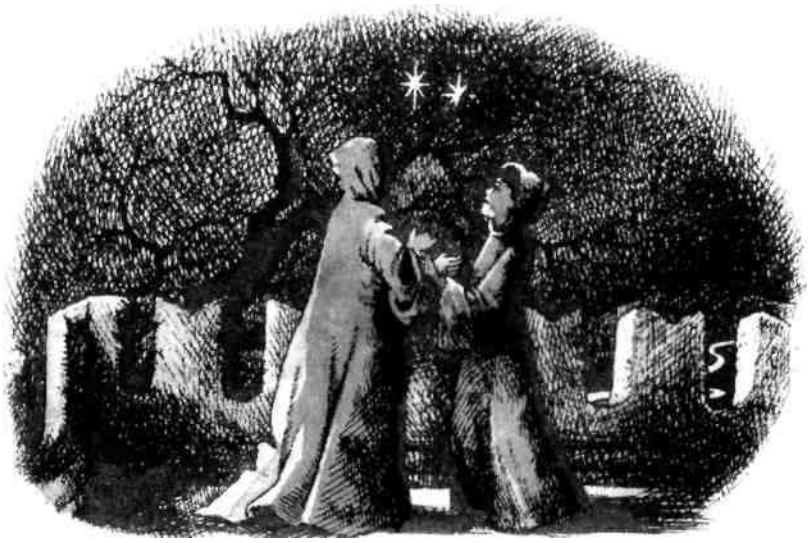

Doktor Kornelijus nekoliko minuta nije govorio ništa, samo je stajao, pogleda prikovana uz Tarvu i Alambil. Onda je duboko uzdahnuo i okrenuo se Kaspijanu.
"Eto", rekao je. "Sada si vidio nešto što nitko živ nije vidio niti će vidjeti ponovno. I sasvim si u pravu. Vidjeli bismo ih mnogo bolje s niže kule. Ovamo sam te doveo iz drugoga razloga."
Kaspijan podiže pogled prema njemu, no kukuljica je skrivala veći dio Doktorova lica.
"Prednost ove kule", rekao je Doktor Kornelijus, "jest u tome što je ispod nas šest praznih prostorija i dugačko stubište, a vrata na dnu stubišta su zaključana. Nitko nas ne može čuti."
"Hoćete li mi reći ono što mi niste htjeli reći neki dan?" upita Kaspijan.
"Hoću", rekao je Doktor. "Ali zapamti. Ti i ja nikada više o tome ne smijemo razgovarati osim ovdje — na samom vrhu velike kule."
"Dobro. Obećajem", reče Kaspijan. "Ali, molim vas, nastavite."
"Slušaj", reče Doktor. "Sve što si čuo o Staroj Narniji istinito je. Narnija nije bila zemlja ljudi. Ona je bila zemlja Aslanova, zemlja Stabala Koja Hodaju i vidljivih Najada, zemlja Fauna i Satira, patuljaka i Divova, raznih božanstava i Kentaura, zemlja životinja Koje Govore. Protiv njih se prvi Kaspijan borio. Vi ste, Telmarinci, oduzeli glas životinjama i stablima i izvorima, poubijali i otjerali patuljke i Faune, a sad pokušavate izbrisati čak i sjećanje na njih. Kralj ne dopušta čak ni da ih se spominje."
"Oh, da bar nismo sve to učinili", rekao je Kaspijan. "Ali drago mi je da je sve to istina, čak i ako više ne postoji."
"Mnogi pripadnici tvojega roda tajno žele da sve to postoji", rekao je Doktor Kornelijus.
"Ali, Doktore", reče Kaspijan, "zašto kažete pripadnici *mojega* roda? Valjda ste i vi Telmarinac."
"Jesam li?" upita Doktor.
"Pa, u svakom slučaju ste čovjek", reče Kaspijan.
"Jesam li?" ponovi Doktor dubljim glasom i u istom trenu zabaci kukuljicu tako da mu je Kaspijan jasno mogao vidjeti lice obasjano mjesečinom.
U trenu Kaspijan shvati istinu i osjeti da ju je trebao shvatiti mnogo ranije. Doktor Kornelijus bio je toliko nizak, toliko debeo, imao je toliko dugačku bradu. Dvije misli sijevnuše u dječakovoj glavi u istom trenu. Jedna bijaše misao straha: 'On nije pravi čovjek, on uopće

nije čovjek, on je *patuljak,* i doveo me ovamo da bi me ubio.' Druga je bila čista sreća: 'Još postoje pravi patuljci i sad sam ipak jednoga vidio.'
"No, napokon si pogodio", rekao je Doktor Kornelijus. "Ili gotovo pogodio. Jer ja nisam čistokrvni patuljak. U meni teče i ljudska krv. Mnogi su patuljci u velikim bitkama pobjegli i nastavili živjeti, brijući brade i noseći cipele s visokim potpeticama, pretvarajući se da su ljudi. Pomiješali su se s tvojim Telmarincima. Ja sam jedan od njih, samo napola patuljak, i ako negdje na svijetu još živi itko od moje rodbine, pravih patuljaka, zacijelo bi me prezreo i nazvao izdajnikom. No nikad, u svim tim godinama, mi nismo zaboravili svoj narod, ni druge sretne žitelje Narnije, ni davno izgubljene dane slobode."
"Ja — meni je žao, Doktore", rekao je Kaspijan. "Nisam ja sve to skrivio, znate."
"Ne pričam ti sve to zato da bih te okrivio, dragi kraljeviću", odvrati Doktor. "Mogao bi me s pravom upitati zašto sam ti, zapravo, sve to ispričao. No imam dva razloga. Prvo, jer je moje staro srce toliko dugo nosilo ta tajna sjećanja da mu ona izazivaju bol; čini mi se da bi prsnulo kad ti ne bih ništa rekao. No drugi je razlog sljedeći: da nam možeš pomoći kad postaneš kralj, jer znam da ti također, premda si Telmarinac, voliš stari svijet."
"Da, da", rekao je Kaspijan, "ali kako mogu pomoći?"
"Možeš biti dobar prema jadnim ostacima patuljačkog naroda kao što sam ja. Možeš okupiti učene čarobnjake i pokušati otkriti kako bi se moglo ponovno probuditi stabla. Možeš pretražiti sva skrovišta i divlje krajeve ove zemlje i provjeriti ne živi li negdje u tajnosti još koji Faun, patuljak ili Životinja Koja Govori."
"Mislite da ih ima?" upita Kaspijan živo.
"Ne znam — ne znam", reče Doktor s dubokim uzdahom. "Ponekad se bojim da ih više nema. Cijeloga sam života tražio njihove tragove. Ponekad mi se činilo da čujem patuljačko bubnjanje u planinama. Ponekad noću, u šumi, činilo mi se i da na tren vidim Faune i Satire kako plešu negdje u daljini; no kad bih došao do tog mjesta, nikad nisam zatekao nikoga. Često sam očajavao; no uvijek se dogodi nešto zbog čega se opet počnem nadati. Ne znam. No, ti bar možeš pokušati biti kralj poput Visokoga Kralja Petera u starini, a ne poput tvojega strica."
"Onda je istina i ono o kraljevima i kraljicama, i o Bijeloj Vještici?" upita Kaspijan.
"Naravno da je istina", reče Kornelijus. "Njihova vladavina bila je zlatno doba Narnije i zemlja ih nikada nije zaboravila."
"Jesu li živjeli u ovom zamku, Doktore?"
"Ne, dragi moj", odvrati starac. "Ovaj zamak nije jako star.
Sagradio ga je tvoj prapradjed. No kad je sam Asian proglasio dvojicu Adamovih sinova i dvije Evine kćeri kraljevima i kraljicama Narnije, oni su živjeli u dvorcu Cair Paravelu. Nitko živ nije vidio to blaženo mjesto; možda su dosad čak i ruševine dvorca nestale. No, mi vjerujemo da je bio daleko odavde, uz ušće Velike Rijeke, na samoj morskoj obali."
"Uh!" stresao se Kaspijan. "Mislite u Crnoj Šumi? Ondje gdje — gdje — znate, gdje žive duhovi?"
"Tvoja Visost govori kako su je naučili", rekao je Doktor. "No sve su to laži. Nema tamo duhova. To je priča koju su izmislili Telmarinci. Vaši se kraljevi smrtno boje mora jer nikad nisu zaboravili da u svim starim pričama Asian dolazi preko mora. Ne žele mu prići blizu i ne dopuštaju nikome drugome da mu priđe. Zato su pustili da velike šume izrastu na obali i odsijeku njihov narod od mora. No, kako su se posvađali sa stablima, boje se i šume. A jer se boje šume, izmišljaju da je puna duhova. Kralj i njegovi uglednici koji mrze i more i šumu dijelom vjeruju u te priče, a dijelom ih i potiču. Osjećaju se sigurnijima ako se nitko u Narnijj/fie usuđuje prići obali i pogledati prema moru — prema Aslanovoj zemlji i jutru i istočnome kraju svijeta."
Na nekoliko trenutaka zavladala je duboka tišina. Onda Doktor Kornelijus reče: "Dođi! Dovoljno smo dugo bili ovdje. Vrijeme je da se spustimo dolje i vratimo u postelje."
"Zar moramo?" rekao je Kaspijan. "Rado bih razgovarao o svemu tome još satima."
"Netko bi nas mogao početi tražiti ako ostanemo ovdje", reče Doktor Kornelijus.

uglednici — vrlo cijenjeni i ugledni ljudi

Peto poglavlje

KASPIJANOVA PUSTOLOVINA U BRDIMA

Nakon te noći Kaspijan i njegov učitelj vodili su još mnoge tajne razgovore na vrhu velike kule i u svakome je od njih Kaspijan još ponešto naučio o Staroj Narniji te je razmišljanje i sanjarenje o starim danima, uz čežnju da se oni opet vrate, ispunjavalo gotovo sve njegove slobodne sate. No, dječak, naravno, nije imao mnogo slobodnog vremena sad kad je njegovo obrazovanje ozbiljno počinjalo. Učio je mače-vati se i jahati, plivati i roniti, gađati lukom i strijelom, svirati na fruli i teorbi, loviti jelena i razrezati ga kad je mrtav, a osim toga učio je i kozmografiju, retoriku, heraldiku, versifi-kaciju te, naravno, povijest, uz malo prava, fizike, alkemije i astronomije. Od magijskih umijeća učio je samo teoriju, jer je Doktor Kornelijus rekao da praktični dio nije prikladan za kraljeviće. "Pa i ja sam", dodao je, "vrlo nesavršen čarobnjak i mogu izvesti samo najjednostavnije pokuse." 0 navigaciji ("Koja je plemenito i herojsko umijeće", rekao je Doktor) nije učio ništa jer kraj Miraz nije volio ni brodove ni more. Također je mnogo učio služeći se vlastitim očima i ušima. Kao malen dječak često se pitao zašto mu nije draga njegova strina, kraljica Prunaprismia; sad je shvatio da je razlog u tome što on nije drag njoj. Također je počeo shvaćati da je Narnija nesretna zemlja. Porezi su bili visoki, zakoni nepravedni, a Miraz okrutan čovjek.

Onda je, nekoliko godina kasnije, nastupilo vrijeme kada se činilo da je kraljica bolesna, bilo je mnogo vike i strke oko nje po dvorcu, liječnici su dolazili, a dvorjani šapta-li. Događalo se to na početku ljeta. A jedne noći, dok je ta zbrka još trajala, Kaspijana je, nakon samo nekoliko sati sna, neočekivano probudio Doktor Kornelijus.

"Hoćemo li se malo baviti astronomijom, Doktore?" rekao je Kaspijan.

"Tiho!" reče Doktor. "Vjeruj mi i učini onako kako ti kažem. Dobro se odjeni! Pred tobom je dug put."

Kaspijan je bio vrlo iznenađen, no naučio je imati povjerenja u svojeosrtutora, te ga je odmah poslušao. Kad se obukao, Dokjtor reče: "Imam jednu putnu torbu za tebe. Moramo otićKu susjednu sobu i napuniti je namirnicama sa stola za kojim je Tvoja Visost večerala."

"Ali moji će dvorjani biti tamo", reče Kaspijan.

"Oni spavaju i neće se probuditi", reče Doktor. "Ja sam vrlo slab čarobnjak, no ipak sam u stanju izvesti čaroliju us-pavljivanja." Otišli su u Kaspijanovu blagovaonicu, a ondje su doista dvojica dvorjana, izvalivši se na stolcima, glasno hrkala. Doktor Kornelijus brzo je spremio ostatke hladne piletine i nekoliko odrezaka divljači te ih je, zajedno s kruhom, nekoliko jabuka i malenom bocom dobroga vina, stavio u torbu koju je zatim dao Kaspijanu. Imala je remen koji je Kaspijan prebacio preko ramena i nosio je kao đačku torbicu.

"Imaš li svoj mač?" upita Doktor.

"Imam", reče Kaspijan.

"Onda se ogrni ovim ogrtačem, da sakriješ mač i torbu. Tako. A sad moramo otići na veliku kulu i popričati."

Kad su stigli na vrh kule (bila je oblačna noć, nimalo nalik onoj kad su promatrali susret Tarve i Alambil), Doktor Kornelijus reče:

"Dragi kraljeviću, moraš smjesta napustiti ovaj dvorac i potražiti sreću u širokom svijetu. Ovdje je tvoj život u opasnosti."

"Zašto?" upita Kaspijan.

"Jer si ti pravi narnijski kralj, Kaspijan Deseti, zakoniti sin i nasljednik Kaspijana Devetog. Živio kralj!" I odjednom, na Kaspijanovo veliko iznenađenje, sitni se čovjek spusti na jedno koljeno i poljubi njegovu ruku.

teorba — velika basova lutnja s 14 do 16 žica kozmografija — opisivanje svemira; retorika — nauk o govorništvu; heraldika — nauk o grbovima; versifikacija — nauk o stihovima; alkemija — vještina pretvaranja običnih metala u srebro i zlato; navigacija — vještina upravljanja brodovima

"Što sve to znači? Ne razumijem", rekao je Kaspijan.
"Čudim se što me nikada ranije nisi upitao", reče Doktor, "kako to da, kao sin kralja Kaspijana, i sam nisi kralj Kaspijan. Svi osim Tvojega Veličanstva znaju da je Miraz uzurpator. Kad je tek počeo vladati, nije se pretvarao da je kralj: nazivao se lordom zaštitnikom. No onda je umrla tvoja kraljevska majka, plemenita kraljica i jedina pripadnica telmarinskog roda koja je ikada bila dobra prema meni. A za njom, jedan po jedan, pomrli su ili nestali svi vel-može koji su poznavali tvojega oca. A to nije bilo slučajno. Miraz ih se htio riješiti. Belisar i Uvilas ubijeni su strelicama u lovu; slučajno, kako se tvrdilo. Cijela velika obitelj Passa-rida poslana je u boj s divovima na sjevernu granicu sve dok nisu, jedan po jedan, poginuli. Arlian, Erimon i desetak drugih pogubljeni su zbog izdaje na osnovi lažnih optužbi. Dvojicu braće s Dabrove Brane dao je zatvoriti kao luđake. I na kraju je uvjerio sedmoricu plemenitih lordova, koji se jedini među Telmarincima nisu bojali mora, da otplove i potraže nove zemlje iza Istočnog Oceana. Oni se, kao što je i bila njegova namjera, nikada nisu vratili. I kada više nije bilo nikoga tko bi tebe mogao zastupati, njegovi su ga laskavci zamolili (prema njegovim uputama) da sam postane kralj. Što je on, naravno, učinio."
"Želiš reći da i mene namjerava ubiti?" upita Kaspijan.
"To je gotovo sigurno", odvrati Doktor Ko/nelijus.
"Ali zašto sada?" upita Kaspijan. "Misji-m, zašto to nije učinio već odavno, ako želi? I kakvo samfmu ja zlo učinio?"
"Promijenio je svoje namjere u vezi s tobom zbog nečega što se dogodilo prije samo dva sata. Kraljica je rodila sina."
"Ne vidim kakve to ima veze", reče Kaspijan.
"Ne vidiš?" uzviknu Doktor. "Zar te sva moja predavanja iz povijesti i politike nisu ničemu naučila? Slušaj; dokle god nije imao vlastite djece, Miraz nije imao ništa protiv toga da nakon njegove smrti kralj budeš ti. Možda mu nije bilo osobito stalo do tebe, no bilo mu je draže da prijestolje dobiješ ti negoli neki stranac. Sad kad ima vlastitoga sina htjet će da on bude njegov nasljednik. Ti si mu na putu. Zato će te maknuti s puta."
"Zar je zbilja toliko zao?" upita Kaspijan. "Zar bi me doista ubio?"
"Ubio je tvojega oca", reče Doktor Kornelijus.
Kaspijan se osjećao vrlo čudno, te ne reče ništa.
"Mogao bih ti ispričati cijelu priču", reče Doktor. "Ali ne sada. Nemamo vremena. Moraš smjesta bježati."
"Hoćete li ići sa mnom?" upita Kaspijan.
"Ne usuđujem se", reče Doktor. "Time bih te doveo u još veću opasnost. Dvojicu je lakše slijediti nego jednoga. Dragi kraljeviću, dragi kralju Kaspijane, moraš biti vrlo hrabar. Moraš ići sam i bez odlaganja. Pokušaj prijeći preko južne granice i stići do dvora kralja Naina u Rubnoj Zemlji. On će biti dobar prema tebi."
"Zar vas više nikada neću vidjeti?" upitao je Kaspijan drhtavim glasom.
"Nadam se da hoćeš, dragi kralju", reče Doktor. "Pa ja na ovome svijetu nemam nijednog prijatelja osim Tvojega Veličanstva. A nisam baš ni neki čarobnjak. No, u međuvremenu, u brzini je spas. Imam još dva dara za tebe prije negoli kreneš. Mali novčanik sa zlatnicima — a sva blaga u ovom dvorcu trebala bi po pravu biti tvoja. No tu je još nešto mnogo bolje."
Stavio je u Kaspijanove ruke nešto što je dječak jedva mogao vidjeti, no po opipu je znao da je to rog.
"Ovo je", rekao je Doktor Kornelijus, "najveće i najsvetije blago u Narniji. Dok sam još bio mlad, izdržao sam mnoge užase i bacao mnoge čini ne bih li ga našao. To je čarobni rog same kraljice Susan koja ga je ostavila nestavši iz Narnije na kraju zlatnoga doba. I priča kaže da će svakome tko u njega puhne stići čudesna pomoć — a nitko ne zna reći kakva zapravo. Možda taj rog može dozvati kraljicu Lucy i kralja Edmunda, i kraljicu Susan i Vrhovnog Kralja Petera iz daleke prošlosti, a oni će sve opet dovesti u red. A možda će dozvati i samoga Asiana.

uzurpator — onaj koji je bez prava posvojio što lord — visoka plemićka titula u Engleskoj
laskavac — onaj koji se dodvorava, koji laska

Uzmi ga, kralju Kaspijane! No nemoj se njime služiti, osim u najvećoj nuždi. A sad žuri, žuri, žuri! Mala vrata u prizemlju kule, ona koja vode u vrt, nisu zaključana. Ondje se moramo rastati."
"Mogu li uzeti svojega konja Destriera?" upita Kaspijan.
"Već je osedlan i čeka te iza ugla, kod voćnjaka."
Dok su se spuštali niz dugačke zavojite stepenice, Kor-nelijus je prošaptao još mnoge upute i savjete. Kaspijan je išao teška srca, no trudio se sve to zapamtiti. Onda osjeti svjež zrak vrta, srdačno se pozdravi s Doktorom i otrči preko livade; dočekao ga je Destrierov njisak dobrodošlice. I tako je kralj Kaspijan Deseti napustio zamak svojih očeva. Osvrnuvši se, vidio je kako počinje vatromet u slavu rođenja novoga kraljevića.
Cijelu je noć jahao prema jugu birajući sporedne putove i jahaće staze kroz šumu sve dok se nalazio u kraju koji je poznavao. Kasnije se držao glavnoga puta. Destrier bijaše zbog toga neuobičajenog putovanja uzbuđen kao njegov gospodar, a Kaspijan se, premda su mu se oči ispunile suzama dok se opraštao s Doktorom Kornelijusom, osjećao hrabrim, a pomisao da je kralj Kaspijan koji jaše u potragu za pustolovinama, s mačem o lijevom i čarobnim rogom kraljice Susan o desnom boku, činila ga je na neki način sretnim. No, kada je u osvit dana počela sitna kišica, a on se obazreo oko sebe i sa svih strana vidio samo nepoznate šume, divlja vrijesišta i plava brda, pomislio je kako je svijet prostran i neobičan, te se osjetio uplašenim i malenim.
Čim se sasvim razdanilo, napustio je put i našao travnatu čistinu usred šume, gdje se mogao odmoriti. S Destrie-ra je skinuo uzde i pustio ga da pase, pojeo malo hladne piletine i popio malo vina te vrlo brzo zaspao. Kad se probudio, bilo je kasno poslijepodne. Pojeo je još koji zalogaj i nastavio put, stalno prema jugu, krečući se samotnim stazama. Sada se nalazio u brežuljkastu kraju, uspinjao se i spuštao, no uvijek se više uspinjao nego što se spuštao. Sa svakoga'grebena mogao je vidjeti kako planine pred njim postaju veće i tamnije. Kad se već bližila noć, jahao je njihovim nižim obroncima. Podigao se vjetar. Ubrzo je lijevala kiša. Destrier se uznemirio; čula se grmljavina u blizini. A onda su ušli u mračnu i naizgled beskrajnu borovu šumu i sve priče što ih je Kaspijan ikada čuo o stablima koja se neprijateljski ponašaju prema ljudima oživjele su mu u sjećanju. Pomislio je da je ipak Telmarinac, pripadnik vrste koja ruši drveće kad god može i da je zbog toga u sukobu sa svime što je divlje; i premda sam možda nije sličan drugim Telmarincima, ne može se očekivati da stabla to znaju.
Nisu znala. Vjetar se pretvorio u oluju, šuma je ječala i škripala svud oko dječaka i konja. Začu se prasak. Stablo se sruši preko puta upravo iza njih. "Mir, Destrier, mir!" govorio je Kaspijan gladeći konja po vratu; no i sam je drhtao, znajući da su za dlaku izbjegli smrt. Munja sijevnu i uz silnu tutnjavu rascijepi nebo iznad njihovih glava. Sada se Destrier zbilja uplašio. Kaspijan je bio dobar jahač, no nije imao snage zadržati ga. Održao se u sedlu, no znao je da mu u divljoj jurnjavi koja je uslijedila život visi o niti. Stablo za stablom izranjalo je iz sumraka pred njima; izbjegavali bi ih u posljednji tren. A onda, gotovo suviše naglo da bi i zaboljelo (a ipak ga je zaboljelo), nešto udari Kaspija-na u čelo i više nije ništa znao.
Kad je došao k sebi, ležao je negdje uz vatru, natuče-nih udova is jakom glavoboljom. Tihi su glasovi govorili u njegovoj blizini.
"A sad", rekao je jedan, "prije nego što se probudi, moramo odlučiti što ćemo s tim."
"Ubiti ga", reče drugi. "Ne možemo to ostaviti na životu. Izdalo bi nas."

vrijesišta — mjesta na kojima raste biljka vrijesak
za dlaku izbjeći nešto — zamalo izbjeći nešto
život mu visi o niti — život mu je u opasnosti

"Trebali smo ga ubiti odmah, ili ga ostaviti tamo", reče treći glas. "Sada ga ne možemo ubiti. Ne nakon što smo ga pokupili, zamotali mu glavu i sve to. Sad bi to značilo ubiti gosta."
"Gospodo", reče Kaspijan slabim glasom. "Što god učinite meni, nadam se da ćete biti dobri prema mojemu jadnome konju."
"Tvoj konj je pobjegao davno prije nego što smo te našli", reče prvi glas — neobično mukao, zemljan glas, kao što je Kaspijan sad primijetio.
"Nemoj da te prevari svojim slatkim riječima", reče drugi glas. "Ja još uvijek mislim — "
"Tako mi rogova i brloga!" uzviknu treći glas. "Naravno da ga nećemo ubiti. Sram te bilo, Nikabriče. Što kažeš, Tartufko? Što ćemo s njim?"
"Ja ću mu dati da pije", reče prvi glas, vjerojatno Tartuf-kov. Taman lik približi se ležaj u. Kaspijan osjeti kako mu se jedna ruka nježno provukla ispod ramena — ako je to bila ruka. Činilo se da joj je oblik nekako pogrešan. I oblik lica koje se sagnulo k njemu činio se pogrešnim. To je lice izgledalo vrlo dlakavo, s jako dugačkim nosom i čudnim bijelim mrljama s obje strane nosa. "To je valjda nekakva maska", pomisli Kaspijan. "Ili sam možda u bunilu i sve mi se to samo privida." Šalica puna nečega vrućeg i slatkog približila se njegovim usnama te je pio. U tom trenu netko od druge dvojice potaknuo je vatru. Plamen je liznuo uvis, a Kaspijan je skoro kriknuo od iznenađenja kad je nenadano svjetlo obasjalo lice koje se naginjalo prema njegovome. To uopće nije bilo ljudsko lice, već lice jazavca, premda veće, ljubaznije i pametnije od lica ijednog jazavca kojeg je dotada vidio. I taj je stvor očito govorio. Kaspijan je također vidio da se nalazi na postelji od vrijeska, u nekoj spilji. Uz vatru su sjedila dva bradata čovječuljka, a bili su toliko divljiji, niži, dlakaviji i deblji od Doktora Kornelijusa, da ih je odmah prepoznao kao prave patuljke, stare patuljke koji nemaju ni kapi ljudske krvi u svojim venama. Kaspi-jan shvati da je napokon našao narod Stare Narnije. A onda mu se opet počelo mutiti u glavi.
U sljedećih nekoliko dana naučio je njihova imena. Jazavac se zvao Tartufko; on bijaše najstariji i najljubazniji od njih trojice. Patuljak koji je htio ubiti Kaspijana bio je kiseli crni patuljak (što znači da su mu kosa i brada bile crne, debele i oštre poput konjske dlake). Njegovo je ime bilo Ni-kabrik. Drugi je patuljak bio crveni patuljak, bojom kose nalik lisici, a zvao se Dobriša.

"A sada", rekao je Nikabrik prve večeri, kad je Kaspijanu bilo dovoljno dobro da može sjediti i razgovarati, "još uvijek nismo odlučili što ćemo s tim ljudskim bićem. Vas dvojica mislite da ste mu učinili veliku ljubaznost time što me niste pustili da ga ubijem; no rezultat je taj da ga moramo

"Tako mi luka i lukovica, Nikabriče!" rekao je Dobriša. "Zašto se moraš izražavati tako neljubazno? Taj stvor nije kriv što je udario glavom o stablo baš ispred naše rupe. A ne mislim ni da izgleda kao izdajnik."
"A ja vam kažem", rekao je Kaspijan, "da još niste otkrili ni *želim* li se ja vratiti. Ne želim. Želim ostati s vama — ako mi dopuštate. Cijeli sam život tražio bića poput vas."
"To je baš jako vjerojatno", progunđa Nikabrik. "Ti si Tel-marinac i ljudsko biće, zar ne? Naravno da se želiš vratiti svojima."
"Pa dobro, čak i kad bih želio, ne bih se mogao vratiti", rekao je Kaspijan. "Bježao sam spašavajući život kad mi se dogodila ova nezgoda. Kralj me želi ubiti. Ako me vi ubijete, učinit ćete baš ono što bi se njemu svidjelo."
"Čekaj, čekaj", reče Tartufko. "Što ti to pričaš?"
"Hm!" priključi se Dobriša. "0 čemu ti to? Čime si se ti, u svojoj dobi, mogao zamjeriti Mirazu?"
"On je moj stric", započe Kaspijan, a Nikabrik skoči s rukom na bodežu.
"Evo vam!" uzviknu. "Nije samo Telmarinac, nego blizak rod i nasljednik našega najvećeg neprijatelja. Jeste li još uvijek toliko ludi da ostavite ovo biće na životu?" Bio bi proburazio Kaspijana u tom trenu da mu jazavac i Dobriša nisu prepriječili put, natjerali ga da sjedne opet na svoje mjesto i držali ga.
"A sad, jednom zauvijek, Nikabriče!" rekao je Dobriša. "Hoćeš li se obuzdati ili ti Tartufko i ja moramo sjesti na glavu?"
Nikabrik zlovoljno obeća da će se pristojno ponašati, a druga dvojica zamoliše Kaspijana da im ispriča cijelu svoju priču. Kad je to učinio, na trenutak je zavladala tišina.
"Ovo je najčudnija priča koju sam ikad čuo", rekao je Dobriša.
"Meni se sve to skupa ne sviđa", rekao je Nikabrik. "Nisam znao da se među ljudima još pričaju priče o nama. Što manje o nama znaju, to bolje. I ta stara dadilja. Bolje bi bilo da je držala jezik za zubima. A u sve je umiješan i taj tutor; patuljak otpadnik. Mrzim takve. Mrzim ih više nego ljude. Zapamtite što vam kažem — iz svega toga neće izići ništa dobro."

proburaziti — probosti

"Ne brbljaj o stvarima koje ne razumiješ, Nikabriče!" rekao je Tartufko. "Vi patuljci zaboravni ste i promjenjivi kao i ljudi. Ja sam životinja; jesam; i jazavac k tome. Mi se ne mijenjamo. Mi smo ustrajni. I ja ti kažem da će nešto vrlo dobro izići iz toga. Kod nas je zakoniti narnijski kralj: pravi kralj koji se vraća pravoj Narniji. A mi životinje sjećamo se, čak i ako su patuljci zaboravili, da je u Narniji bilo dobro samo kad je Adamov sin bio kralj."
"Tako mi zvrčki i zviždaljki, Tartufko!" reče Dobriša. "Ne misliš valjda predati zemlju ljudima?"
"Nisam ništa rekao o tome", odgovori Jazavac. "Ovo nije zemlja ljudi (a tko bi to mogao znati bolje od mene), ali je zemlja kojoj je čovjek kralj. Mi jazavci imamo dovoljno dugo sjećanje da bismo to znali. Pa, tako mi svega, nije li Vrhovni Kralj Peter također bio čovjek?"
"Ti vjeruješ u sve te stare priče?" upita Dobriša.
"Kažem ti, mi se ne mijenjamo, mi životinje", rekao je Tartufko. "Mi ne zaboravljamo. Ja vjerujem u Vrhovnoga Kralja Petera i ostale koji su vladali u Cair Paravelu, jednako kao što vjerujem u samoga Aslana."
"Jednako *tako,* zbilja", rekao je Dobriša. "Tko još danas vjeruje u Aslana?"
"Ja", rekao je Kaspijan. "A da nisam već prije u njega vjerovao, povjerovao bih sad. Tamo, među ljudima, oni koji se smiju Aslanu, smijali bi se i pričama o Životinjama Koje Govore i patuljcima. Ponekad sam se pitao je li zaista moguće da postoji biće kao Asian; a ponekad sam se pitao je li zaista moguće da postoje bića kao što ste vi. A vi ste tu."
"Tako je", rekao je Tartufko. "U pravu si, kralju Kaspija-ne! I dokle god budeš vjeran Staroj Narniji, bit ćeš moj kralj, što god drugi rekli. Živjelo Njegovo Veličanstvo!"
"Zlo mi je od tebe, jazavče!" zareži Nikabrik. "Vrhovni Kralj Peter i ostali možda su bili ljudi, no bili su drugačija vrsta ljudi. Ovo je jedan od onih prokletih Telmarinaca. On je *lovio* životinje za zabavu. Ili ćeš možda reći da nisi?" dodao je, iznenada se obrecnuvši na Kaspijana.
"Pa, istinu govoreći, jesam", rekao je Kaspijan. "Ali to nisu bile Životinje Koje Govore."
"To je sve isto", rekao je Nikabrik.
"Ne, ne, ne", rekao je Tartufko. "Znate da nije isto. Vrlo dobro znate da su životinje u Narniji danas drugačije — obična jadna, nijema i nerazumna bića kakva možete naći u Kalormenu ili Teimaru. I manje su. Različitije su one od nas negoli polupatuljci od vas."
Još mnogo se razgovaralo, no završilo je dogovorom da Kaspijan ostaje kod njih, pa su mu čak i obećali da će ga, čim bude mogao izlaziti, odvesti da vidi one što ih je Dob-riša nazivao "ostalima"; jer očito su u tim divljim krajevima Narnije u tajnosti još živjela svakojaka bića iz starih dana.

držati jezik za zubima — šutjeti
Tako mi zvrčki i zviždaljki; Tako mi grma i groma i si. — narnijski izrazi zaklinjanja
obrecnuti se na nekoga — grubo se komu obratiti

Šesto poglavlje

NAROD KOJI JE ŽIVIO U TAJNOSTI

Tada je započelo najsretnije doba u Kaspijanovu životu. Jednoga lijepoga ljetnog jutra, dok je rosa još ležala na travi, krenuo je s jazavcem i dvojicom patuljaka uzbrdo, kroz šumu prema visoku prijevoju u brdima te zatim dolje prema osunčanim južnim obroncima s kojih se širio pogled prema zelenim ledinama Rubne Zemlje.

"Najprije ćemo posjetiti tri trbušasta medvjeda", rekao je Dobriša.

Stigli su do čistine i velikog šupljeg hrastova stabla prekrivenog mahovinom; Tartufko je triput udario šapom o deblo, no nije bilo odgovora. Onda je pokucao ponovno, a nekakav vuneni glas mu je odgovorio: "Odlazi! Još nije vrijeme za ustajanje." No kad je pokucao treći put, iznutra se čula buka poput malog potresa, otvorilo se nešto nalik vratima, a zatim su izišla tri smeđa medvjeda, doista vrlo trbušasta, žmirkajući svojim sitnim očima. A kad im se sve objasnilo (što je dosta dugo potrajalo, jer su bili toliko pospani), rekli su, upravo kao i Tartufko, da Adamov sin treba biti kralj Narnije i svi su poljubili Kaspijana — bili su to mokri poljupci njuškom — i ponudili mu malo meda. Kas-pijan zapravo nije želio med bez kruha, u to doba dana, no prihvatio je iz pristojnosti. Kasnije mu je dugo trebalo da se riješi ljepljivosti.

Nakon toga nastavili su dalje sve dok se nisu našli među visokim bukvama; Tartufko je zazvao: "Granotapče! Granotapče! Granotapče!" i gotovo u istom trenu, skačući s grane na granu dok im se nije našao iznad glava, stigao je najveličanstveniji crveni vjeverić što ga je Kaspijan ikada vidio. Bio je mnogo veći od običnih nijemih vjeverica što ih je ponekad viđao u vrtovima zamka; zapravo, bio je velik gotovo kao kakav terijer, a čim biste ga pogledali u lice, znali ste da može govoriti. Doista, jedini je problem bio zaustaviti ga, jer je poput svih vjeverica bio brbljavac. Odmah je dobrodošlicom pozdravio Kaspijana i upitao ga bi li volio lješnjak, a Kaspijan je rekao: "Da, hvala." No, kad je vjeverić odskakutao po lješnjak, Tartufko šapnu dječaku u uho: "Nemoj ga gledati. Gledaj na drugu stranu. Među vjevericama je vrlo nepristojno promatrati nekoga tko ide do svojega spremišta ili gledati kao da želiš doznati gdje mu je spremište." Onda se Granotapac vratio s lješnjakom,

terijer — vrsta psa

Kaspijan je lješnjak pojeo, a onda ga je Gra'notapac upitao treba li odnijeti kakve poruke drugim prijateljima. "Jer ja mogu stici gotovo svugdje, a da uopće ne dodirnem tlo", rekao je. Tartufko i patuljci smatrali su to vrlo dobrom idejom te su rekli Granotapcu što da poruči raznim bićima čudnih imena; sve su ih pozvali na gozbu i vijećanje na Plesnoj Tratini u ponoć za tri dana. "A bilo bi dobro da kažeš i trojici trbušastih", dodao je Dobriša. "Zaboravili smo im to spomenuti."

Zatim su posjetili Sedmero Braće od Drhtave Šume. Dobriša je vodio natrag prema prijevoju, zatim prema istoku sjevernim obronkom planina sve dok nisu stigli do vrlo svečanog mjesta između stijena i jelovih stabala. Hodali su posve tiho i ubrzo je Kaspijan mogao osjetiti kako mu se tlo trese pod nogama, kao da netko duboko dolje udara čekićem. Dobriša je otišao do ravnoga kamena, velikog otprilike kao poklopac kakva spremnika za vodu i udario o njega nogom. Nakon dulje stanke netko ili nešto odozdo pomaknulo je kamen i otvorila se mračna okrugla rupa iz koje je dopirala vrućina i para, a u njezinoj se sredini pojavila glava patuljka, vrlo sličnoga Dobriši. Razvio se dug razgovor i činilo se da je patuljak nepovjerljiviji nego vjeverić ili trbušasti medvjedi. No na kraju su svi pozvani da se spuste dolje. Kaspijan se našao na mračnom stubištu koje je vodilo u zemlju, no kad je stigao no kraja, vidio je svjetlost vatre. Dopirala je iz peći. Cijeli taj prostor bio je kovačnica. Podzemna rječica tekla je kroz nju. Dvojica patuljaka bili su uz mijeh, jedan je kliještima držao komad usijanoga metala na nakovnju, četvrti je čekićem udarao po metalu, a preostala su dvojica, brišući nekom masnom krpom svoje žuljevite male ruke, prilazili da bi dočekali posjetitelje. Malo je potrajalo dok se nisu uvjerili da Kaspijan nije neprijatelj nego prijatelj, no kad su povjerovali, svi su uzviknuli: "Živio kralj!", a njihovi darovi bili su doista sjajni — pancirne košulje, kacige i mačevi za Kaspijana, Dobrišu i Nikabrika. Jazavac ih je također mogao dobiti da je želio, no on je rekao da je životinja te da njegova koža nije ni vrijedna čuvanja ako je ne mogu sačuvati njegove pandže i zubi. Oružje bijaše načinjeno bolje no ijedno što ga je Kaspijan ikada vidio, te je rado svoj mač zamijenio patuljačkim mačem koji je u usporedbi s novim izgledao slab poput igračke i nespretan poput štapa. Sedmorica braće (koji su svi bili crveni patuljci) obećaše da će doći na gozbu na Plesnoj Tratini.

Malo dalje od toga mjesta u suhom stjenovitom klancu našli su spilju crnih patuljaka. Oni su sumnjičavo promatrali Kaspijana, no na kraju je najstariji među njima rekao: "Ako je protiv Miraza, priznat ćemo ga za kralja." A drugi po starosti je dodao: "Hoćete li da umjesto vas odemo još više gore, do litica? Tamo žive još jedan ili dva diva i neka vještica. I s njima bismo vas mogli upoznati."

"Naravno da ne želimo", rekao je Kaspijan.

mijeh — životinjska koža obrađena u obličje vreće za držanje tekućine nakovanj — željezno postolje na kojem kovač kuje pancirna košulja — neprobojni oklop načinjen od metalne mreže klanac — uzak i strm prolaz među redovima

"Ne želimo, nikako", rekao je Tartufko. "Takve ne trebamo uza se. Nikabrik se s tim nije složio, no Dobriša i Jazavac su ga nadglasali. Kaspijan se stresao shvativši da u Narniji još žive potomci groznih bića iz starih priča, kao i potomci dobrih.
"Asian nam ne bi bio prijatelj kad bismo se udružili s *tim* ološem", rekao je Tartufko kad su izišli iz spilje crnih patuljaka.
"On, lako za Aslana!" rekao je Dobriša, veselo ali prezrivo. "Ali ne biste imali mene, što je mnogo važnije."
"Vjeruješ li ti u Aslana?" upita Kaspijan Nikabrika.
"Ja ću vjerovati makar u što i makar u koga", rekao je Nikabrik, "tko je kadar uništiti te proklete barbarske Telma-rince ili ih istjerati iz Narnije. Makar koga i makar što, Aslana ili Bijelu Vješticu, razumiješ?"
"Tišina, tišina", rekao je Tartufko. "Ti ne znaš što govoriš. Ona je bila mnogo gori neprijatelj nego Miraz i sav njegov narod."
"Prema Patuljcima nije bila gora", rekao je Nikabrik.
Sljedeća posjeta bila je ugodnija. Kako su se spuštali niže, planine su se rastvorile u široku šumovitu dolinu kroz koju je tekla brza rijeka. Čistine uz riječne uvale bijahu obrasle naprscima i divljim ružama, a zrak bijaše ispunjen zujanjem pčela. Tu je Tartufko opet glasno zazvao: "Burodolski! Buro-dolski!" A nakon stanke Kaspijan je čuo zvuk kopita. Postajao je sve glasniji, sve dok dolina nije zadrhtala, a onda se, lomeći i gazeći guštik, pojaviše najplemenitija bića što ih je Kaspijan ikada dotad vidio, veliki kentaur Burodolski i njegova tri sina. Bokovi mu bijahu sjajno smeđi, a brada koja je prekrivala njegova široka prsa bijaše zlatno crvena. Burodolski je bio prorok i zvjezdoznanac i znao je zašto su došli.
"Živio kralj!" uskliknu. "Moji sinovi i ja spremni smo za rat. Kad počinje bitka kojoj ćemo se pridružiti?"
Do tog trenutka ni Kaspijan ni ostali još zapravo nisu mislili na borbu. Možda su imali neku mutnu misao o ponekom prepadu na neku farmu ili napadu na lovce koji bi se usudili ući suviše duboko u divlje krajeve na jugu. No, uglavnom su razmišljali o tome kako će živjeti sami za sebe u šumama i spiljama i pokušati u tajnosti oživjeti Staru Narniju. Kad je Burodolski progovorio, svi su postali mnogo ozbiljniji.
"Misliš na pravi rat kojim bismo istjerali Miraza iz Narni-je?" upita Kaspijan.
"A što drugo?" rekao je Kentaur. "Zbog čega bi inače Tvoje Veličanstvo hodalo s mačem, odjeveno u metalnu mrežu?"
"No, je li to moguće, Burodolski?" upita jazavac.
"Vrijeme je dozrelo", rekao je kentaur. "Ja promatram nebo, jazavče, jer je moj posao da promatram, kao što je tvoj da se sjećaš. Tarva i Alambil susreli su se u visokim nebeskim dvoranama, a na zemlji se opet pojavio Adamov sin koji će vladati i dijeliti imena bićima. Kucnuo je čas. Naše vijeće na Plesnoj Tratini mora biti ratno vijeće."
Govorio je takvim glasom da ni Kaspijan ni drugi nisu ni na tren bili u nedoumici: sad im se činilo sasvim mogućim da dobiju rat i potpuno sigurnim da se moraju usuditi povesti ga. Kako je već bilo prošlo podne, odmorili su se s kentau-rima i objedovali hranu kakvu su im kentauri mogli ponuditi — kolače od zobenog brašna, jabuke, trave, vino i sir.

litica — strma stijena ološ — zli i nemoralni ljudi
kentaur — mitsko biće, dijelom konj, a dijelom čovjek

Sljedeće mjesto prema kojemu su se uputili bilo je vrlo blizu, no morali su ići dugim zaobilaznim putem kako bi izbjegli kraj u kojemu žive ljudi. Poslijepodne već bijaše poodmaklo kad su se našli u toplim ravnim poljima između živica. Tu je Tartufko pozvao nekoga uz otvore malih rupa na zelenoj obali, a iz rupe je iskočilo posljednje biće koje bi Kaspijan očekivao - Miš Koji Govori. Bio je, naravno, veći od običnog miša, visok više od stope kad bi se uspravio na stražnjim nogama, a uši su mu bile dugačke kao zečje (premda šire). Njegovo je ime bilo Cijuciks, a bio je veseo i borben miš. 0 boku mu je visio maleni rapir, a brkove je ukovrčao. "Nas smo dvanaestorica, Gospodine!" rekao je uz spretan i dražestan naklon. "A ja stavljam sve sposobnosti svojega naroda bezuvjetno na raspolaganje Vašemu Veličanstvu." Kaspijan se jako (i uspješno) trudio da se ne nasmije, no nije uspio izbjeći pomisao da bi Ciju-ciksa i sav njegov narod bilo vrlo lako staviti u košaru za rublje i odnijeti kući na leđima.
Suviše bi drugo trajalo kad bismo htjeli spomenuti sva bića što ih je Kaspijan toga dana upoznao — krta Grumenka Lopatara, trojicu Moćnogriza (koji bijahu jazavci poput Tar-tufka) zeca Kamila, ježa Spremištarka. Napokon su se odmorili pokraj izvora uz rub široke čistine obrasle travom i okružene visokim brijestovima koji su sad bacali duge sjene jer je sunce zalazilo, tratinčice se zatvarale, a vrane letjele u gnijezda na počinak. Tu su večerali ono što su ponijeli sa sobom, a Dobriša je zapalio lulu (Nikabrik je bio nepušač).
"Sad još", rekao je jazavac, "kad bismo mogli probuditi duhove tih stabala i ovoga ovdje potoka, mogli bismo ovaj dan smatrati uspješnim."
"Zar ne možemo?" upita Kaspijan.
"Ne", odvrati Tartufko. "Mi nemamo moć nad njima. Otkad su ljudi došli u ovu zemlju, počeli rušiti stabla i prljati potoke, Drijade i Najade potonule su u dubok san. Tko zna hoće li se ikad više pokrenuti? A to je velik gubitak za našu stranu. Telmarinci se užasno boje šuma i kad bi se stabla u bijesu pokrenula, naši bi neprijatelji poludjeli od straha te bi pobjegli iz Narnije što ih noge nose."

rapir — mač s dugim dvosjeklim sječivom

"Kakvu neobuzdanu maštu imate vi životinje!" rekao je Dobriša, koji nije vjerovao ni u što slično. "Ali zašto se ograničiti na stabla i vode? Ne bi li bilo još ljepše kad bi se kamenje stalo samo bacati na starog Miraza?"
Na to je jazavac samo nešto progunđao, a onda je nastala takva tišina da je Kaspijan zamalo zaspao, kad mu se učini da je iz dubine šume iza sebe začuo nekakvu tihu glazbu. Pomisli da je to bio samo san i okrene se na drugu stranu; no čim mu je uho dodirnulo tlo osjetio je ili čuo (teško je mogao razlikovati) nekakvo udaljeno kucanje ili bubnjanje. Podigne glavu. Bubnjanje se odmah utišalo, no glazba se vratila, sad jasnija. Zvučalo je poput frula. Primijeti da Tartufko sjedi zagledan u šumu. Mjesec je jasno sjao; očito je spavao dulje nego što mu se činilo. Glazba je prilazila sve bliže i bliže; pjesma je bila neobuzdana, no ujedno sanjarska, a s njom je dolazila buka mnogih lakih stopala, sve dok napokon nisu iz šume na mjesečinu ple-šući izišli likovi na koje je Kaspijan mislio cijeli život. Nisu bili mnogo viši od patuljaka, no bili su vitkiji i elegantniji. U kovrčastoj kosi imali su roščiće, gornji dijelovi tijela sjali su im goli na blijedoj svjetlosti, a noge su im bile kozje.
"Fauni!" viknu Kaspijan skočivši i u trenu ga svi okruži-še. Njima nije trebalo tumačiti; odmah su ga prihvatili. Prije negoli je sam shvatio što čini, već je plesao s njima. Pridružio se i Dobriša, premda težim i nespretnijim pokretima, pa je čak i Tartufko poskakivao i ljuljao se najbolje što je mogao. Samo je Nikabrik ostao gdje je bio, promatrajući ih bez riječi. Fauni plesahu sitnim koracima u krug oko Kaspijana uz svoje frule od trske. Njihova čudna lica koja su djelovala u isti mah i tužno i veselo gledala su prema njegovome; stigli su deseci Fauna - Mentius i Obentinus, Dumnus i Voluns, Voltinus, Girbius, Nimienus, Nausus i Os-cuns. Granotapac ih je poslao sve.
Kad se Kaspijan sljedećega jutra probudio, jedva je mogao vjerovati da sve to nije bio samo san; no trava bijaše prekrivena otiscima sitnih kozjih kopita.

Sedmo poglavlje

STARA NARIMIJA U OPASNOSTI

Mjesto na kojemu su sreli Faune bilo je, naravno, sama Plesna Tratina. Tu su Kaspijan i njegovi prijatelji ostali sve do noći velikoga vijeća. Spavati pod zvijezdama, ne piti ništa osim izvorske vode i živjeti uglavnom od lješnjaka i divljega voća bilo je neobično iskustvo za Kaspijana koji je dotad spavao u postelji sa svilenom posteljinom, u odaji u dvorcu obloženoj tapiserijama, jeo iz zlatnog i srebrnog posuđa u vlastitoj blagovaonici i imao sluge uvijek spremne da se odazovu na njegov poziv. No nikad nije toliko uživao. Nikad mu san nije bio toliko okrepljujuć ni hrana toliko ukusna; i već je postajao čvršći, a lice mu je poprimalo više kraljevski izraz.

Kad je stigla velika noć, a njegovi raznoliki čudni podanici počeli krišom stizati na tratinu po jedan, po dvoje, ili po troje, šestero ili sedmoro — a mjesec je bio gotovo pun — srce mu je snažnije kucalo dok je gledao koliko ih ima i dok je slušao njihove pozdrave. Svi koje je upoznao bili su tu: trbušasti medvjedi, crveni patuljci i crni patuljci, krtice i jazavci, zečevi i mnogi koje još nije vidio — pet Satira crvenih poput lisica, cijeli kontingent Miševa Koji Govore, naoružanih do zuba, koji su išli za reskom trubom, nekoliko sova, stari gavran od Gavranove Vrleti. Posljednji od svih (a to je Kaspijanu oduzelo dah), zajedno s ken-taurima, stigao je malen, ali pravi div, Svrdlokišac s Mrtvačeva Brijega; na leđima je nosio punu košaru patuljaka kojima je bilo prilično mučno od puta; kad im je ponudio prijevoz bili su prihvatili, a sad bi im bilo draže da su ipak hodali.

Trbušastim je medvjedima bilo jako stalo da se najprije pozabave gozbom, a vijećanje su htjeli odgoditi za kasnije, možda čak za sutradan. Cijuciks i njegovi miševi rekli su da i gozba i vijećanje mogu čekati te su predložili napad na Miraza u njegovu vlastitom dvorcu već iste noći. Grano-tapac i ostali pripadnici naroda vjeverica rekli su da mogu jesti i govoriti istodobno, pa zašto onda ne bi i gozba i vijećanje započeli odmah? Krtice predložiše da najprije bace čini oko Tratine prije negoli se prihvate ičega drugog. Fauni su mislili da bi bilo bolje započeti nekim svečanim plesom. Stari gavran koji se slagao s medvjedima da bi pravo vijećanje bilo predugačak posao prije večere, zamolio je dozvolu da se obrati cijelom okupljenom društvu. No Kas-pijan, kentauri i patuljci odbili su sve te prijedloge i zahtijevali da se smjesta održi pravo ratno vijeće.

Kad su uvjerili sva druga bića da mirno sjednu u velikom krugu i kad su (stoje bilo malo teže) nagovorili Granotap-ca da prestane juriti ovamo-onamo vičući "Tišina! Tišina! Svi! Kralj će govoriti!" Kaspijan, koji se osjećao pomalo napetim, ustade. "Narnijci!" započeo je, no to je bilo sve, jer je upravo u tom trenu zec Kamilo rekao: "Psst! Tu je u blizini neki čovjek."

Sve su to bila bića divljine, navikla da ih se lovi, i sva su se ukočila poput kipova. Životinje okrenuše nosove u smjeru koji im je Kamilo pokazao.

"Miriše kao čovjek, ali ne baš sasvim kao čovjek", šapnu Tartufko.

kontingent — određena ili ugovorena količina robe

"Neprestano se približava", rekao je Kamilo.
"Dvojica jazavaca i vas tri patuljka s napetim lukovima, krenite mu tiho ususret", rekao je Kaspijan.
"Sredit ćemo ga", reče crni patuljak mračno, namještajući strelicu na tetivu luka.
"Ne gađajte ako je sam", reče Kaspijan. "Uhvatite ga."
"Zašto?" upita patuljak.
"Učinite kao što vam je rečeno", rekao je kentaur Buro-dolski.
Svi su u tišini čekali, dok su se tri patuljka i dvojica jazavaca kradomice uputili uz stabla na sjeverozapadnoj strani tratine. Zatim se začuo oštar patuljački uzvik: "Stani! Tko ide?" i nagli skok. Trenutak kasnije moglo se čuti glas — a Kaspijan je taj glas dobro poznavao — kako govori: "Dobro, dobro, nisam naoružan. Možete me držati za ruke, ako želite, vrijedni jazavci, no nemojte ih baš progristi. Želim govoriti s kraljem."
"Doktor Kornelijus!" uzviknu Kaspijan radosno i jurnu naprijed da bi pozdravio svojega starog tutora. Svi ostali nagurali su se oko njih.
"Bah!" rekao je Nikabrik. "Patuljak otpadnik. Polutan! Da mu odmah mačem prerežem vrat?"
"Budi miran, Nikabriče!" rekao je Dobriša. "Taj stvor ne može promijeniti svoje pretke."
"To je moj najbolji prijatelj koji mi je spasio život", rekao je Kaspijan. "I svatko kome se njegovo društvo ne sviđa može napustiti moju vojsku; odmah. Dragi Doktore, kako mi je drago što vas opet vidim.

polutan — koji ne uspijeva biti ni jedno ni drugo, koji je napola između dvije strane

Kako ste nas uspjeli naći?"
"Uz pomoć malo jednostavne magije, Vaše Veličanstvo!" rekao je Doktor, koji je još dahtao i otpuhivao od žurbe. "No nemamo vremena za razgovor o tome. Svi moramo smjesta pobjeći s ovoga mjesta. Već ste izdani i Miraz je krenuo. Sutra prije podneva bit ćete okruženi."
"Izdani!" reče Kaspijan. "Tko nas je izdao?"
"Neki drugi otpadnički patuljak, nema dvojbe", rekao je Nikabrik.
"Tvoj konj Destrier", reče Doktor Komelijus. "Jadna životinja nije znala ništa drugo. Kad si ti pao, konj je, naravno, dolutao natrag do svoje staje u dvorcu. Tako je otkrivena tajna tvojega bijega. Ja sam se pokupio jer nisam želio da me o tome ispituju na Mirazovim mučilima. Zahvaljujući svojoj kristalnoj kugli mogao sam prilično dobro naslutiti gdje bih te mogao naći. No cijeli sam dan — bilo je to prekjučer — nailazio na Mirazove tragače u šumi. Jučer sam čuo da se njegova vojska pokrenula. Čini mi se da neki od vaših — hm — čistokrvnih patuljaka nemaju baš onoliko vještine u kretanju šumom koliko bi se moglo očekivati. Posvuda ste ostavili tragove. Strašan nemar. U svakom slučaju nešto je upozorilo Miraza da Stara Narnija nije tako mrtva kao što se nadao i sad se pokrenuo."
"Hura!" uzviknuo je vrlo oštar i vrlo tanak glas odnekud pokraj Doktorovih stopala. "Neka samo dođu! Tražim jedino da kralj pusti naprijed mene i moj narod."
"Što je ovo, za ime svijeta?" rekao je Doktor Komelijus.
"Zar tvoje veličanstvo ima skakavce — ili komarce — u svojoj vojsci?" No, sagnuvši se i pažljivo pogledavši kroz naočale, prasnuo je u smijeh.
"Tako mi Lava!" rekao je. "To je miš. Gospodine mišu, želio bih se bolje upoznati s vama. Čast mi je sresti toliko srčanu životinju."
"Imat ćeš moje prijateljstvo, učeni čovječe", cijukne Ciju-ciks. "A sa svakim patuljkom — ili divom — u vojsci koji ne bude s tobom pristojno razgovarao obračunat ću se mačem."
"Zar imamo vremena za te ludorije?" upita Nikabrik. "Kakav nam je plan? Bitka ili bijeg?"
"Bitka, ako je nužno", rekao je Dobriša. "No teško da smo za nju spremni, a ovo baš i nije mjesto koje bi bilo lako braniti."
"Ne sviđa mi se pomisao o bijegu", rekao je Kaspijan.
"Čujmo! Čujmo!" rekoše trbušasti medvjedi. "Štogod učinili, nemojmo *trčati.* Naročito ne prije večere; ali ni odmah nakon večere."
"Oni koji bježe na početku ne bježe uvijek i na kraju", rekao je kentaur. "A zašto bismo dopustili da neprijatelj izabere naš položaj umjesto da ga izaberemo sami? Nađimo neko čvrsto uporište."
"To je mudro, Vaše Veličanstvo, to je mudro", rekao je Tartufko.
"Ali kamo ćemo krenuti?" upita nekoliko glasova.
"Kaspijane!" rekao je Doktor Kornelijus. "I svi vi ovdje! Mislim da bismo morali otići na istok, niz rijeku, do velikih šuma. Teimarinci mrze to područje. Oduvijek su se bojali mora i nečega što bi moglo doći preko mora. Zato su pustili da ondje izrastu velike šume. Ako su stare priče istinite, zamak Cair Paravel bijaše na ušću rijeke. Taj kraj bit će dobar nama, a loš našim neprijateljima. Moramo otići do Aslanova Humka."
"Aslanov Humak?" rekoše glasovi. "Ne znamo stoje to."
"Aslanov Humak je brežuljak koji se nalazi unutar velike šume, a podigli su ga Narnijci u prastara vremena iznad vrlo magičnog mjesta na kojemu je stajao — i možda još uvijek stoji — vrlo magičan Kamen. Brežuljak je pun hodnika i spilja, a Kamen se nalazi u središnjoj spilji. U brežuljku ima dovoljno mjesta za sve naše zalihe, a oni među nama kojima je najnužniji zaklon ili su navikli na podzemni život mogu se smjestiti u spiljama. Ostali se mogu sakriti u šumi. U slučaju nužde svi bismo se (osim ovoga vrijednog diva) mogli povući u sam Humak te bismo bili izvan dohvata svakoga zla osim gladi. "

čistokrvan — koji je čiste rase ili pasmine

"Dobro je da imamo učenoga čovjeka među sobom", rekao je Tartuf ko, no Dobriša je promrmljao ispod glasa: "Tako mi celera i juhe! Volio bih da naši vođe manje razmišljaju o tim bapskim pričama, a više o namirnicama i oružju." No svi su odobrili Kornelijusov prijedlog te su krenuli još iste noći, oko pola sata kasnije. Prije izlaska sunca stigli su do Aslanova Humka.

To doista bijaše zastrašujuće mjesto — okrugao zelen brijeg, navrh većega brijega, odavno obrastao drvećem. I jedna mala niska vrata koja su vodila u njegovu unutrašnjost. Hodnici unutar Humka doimali su se kao pravi labirint sve dok ih ne biste upoznali, a bijahu opločeni i nad-svođeni glatkim kamenovima na kojima je Kaspijan, zureci kroz polumrak, uspio razabrati čudna slova, zmijolike uzorke i slike na kojima se unedogled ponavljao lik lava. Činilo se da sve to pripada nekoj Narniji još starijoj od one o kojoj mu je pripovijedala dadilja.

Nakon što su se smjestili u Humku i oko njega — sreća se počela okretati protiv njih. Izvidnici kralja Miraza ubrzo su otkrili njihovo novo skrovište te su kralj i njegova vojska stigli do rubova šume. I, kao što često biva, pokazalo se da je neprijatelj snažniji no što su mislili. Kaspijanu je bilo sve teže pri duši dok je gledao kako stiže četa za četom. Mirazovi su se ljudi možda bojali zaci u šumu, no još su se više bojali Miraza, te su pod njegovim zapovjedništvom u borbi zašli duboko u nju, a na mahove su se probijali gotovo do samoga Humka. Tako su se borbe vodile iz dana u dan, a ponekad i noću; a Kaspijanova je strana uglavnom izvlačila kraći kraj.

Onda se spustila noć u kojoj se sve odvijalo najgore što je bilo moguće, a kiša koja je lijevala cijeli dan prestala je samo da bi je zamijenila oštra hladnoća. Toga jutra Kaspijan je pripremio svoju najveću bitku do tada i svi su sve svoje nade usmjerili prema njoj.

On je, s većinom patuljaka, trebao u osvit zore napasti kraljevo desno krilo, a zatim, kad taj dio vojske bude teško zaposlen, div Svrdloki-šac, zajedno s kentaurima i nekima od najdivljijih zvijeri trebao je napasti s drugoga mjesta i pokušati odsjeći kraljevo desno krilo od ostatka vojske. No ništa nije uspjelo. Nitko nije upozorio Kaspijana (jer se u tim kasnijim danima Narnije nitko nije sjećao) da divovi uopće nisu pametni. Jadni Svrdlokišac, premda hrabar kao lav, u tom je smislu bio pravi div. Krenuo je u pogrešno vrijeme i s pogrešnog mjesta, te su i njegov i Kaspijanov dio vojske loše prošli i nanijeli neprijatelju malo štete. Najbolji među medvjedima bio je ozlijeđen, kentaur užasno ranjen, a tek malobrojni u Kaspijanovoj pratnji prošli su bez ozljede. Turobna bijaše družina koja se pod mokrim stablima vraćala svojoj oskudnoj večeri.

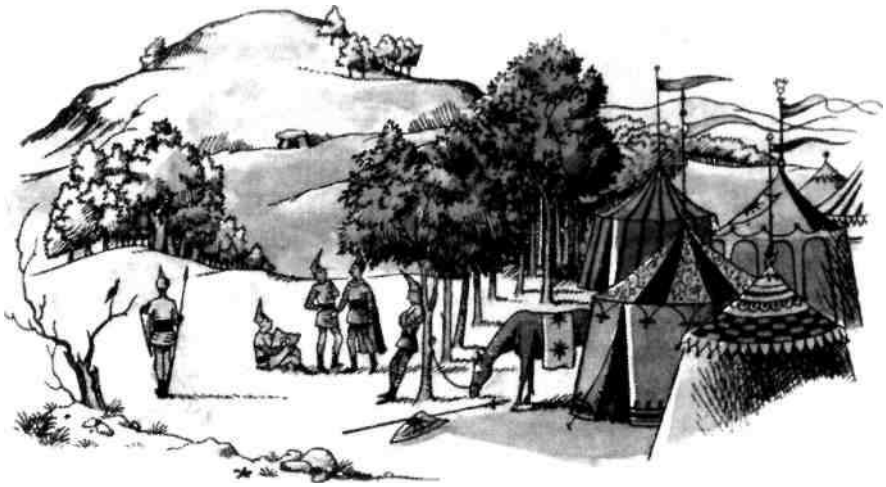

bapske priče — neprovjerene tvrdnje, nagađanja
labirint — splet mnogobrojnih povezanih hodnika u kojima je teško pronaći izlaz
izvući kraći kraj — nastradati, loše proći turoban — neveseo, sumoran

Najturobniji od svih bio je div Svrdlokišac. Znao je da je sam za sve kriv. Sjedio je u tišini, lijući velike suze koje su se skupljale na vršku njegova nosa i zatim uz pljusak padale na logor miševa koji su se upravo malo zgrijali te im se prispavalo. Svi poskočiše, otresajući vodu iz ušiju i cijedeći svoje male pokrivače. Zatim upitaše diva visokim, ali odluč-

nim glasićima, ne misli li da su već dovoljno mokri i bez njegovih suza. Nato se probudiše i neki drugi i rekoše miševima da su ih primili kao izviđače, a ne kao pjevačko društvo i upitaše zašto ne mogu biti tiho. A Svrdlokišac je na prstima krenuo potražiti neko mjesto gdje bi na miru mogao jadikovati, pa je stao nekome na rep, pa ga je taj netko (kasnije se pričalo da je to bila lisica) ugrizao. I tako su svi bili loše volje.

No, u tajnoj i čarobnoj prostoriji u srcu Humka vijećali su kralj Kaspijan, Kornelijus, jazavac, Nikabrik i Dobriša. Davno isklesani debeli stupovi držali su krov. U sredini je stajao sam Kamen — Kameni Stol, rascijepljen točno po sredini, prekriven nečim što nekoć bijaše nekakav zapis; no godine vjetra, kiše i snijega gotovo su izbrisale znakove još u stara vremena dok je Kameni Stol još stajao na vrhu brijega, a Humak još nije bio podignut oko njega. Nisu se služili Stolom, ni sjedili oko njega; bio je suviše magičan za tako običnu primjenu. Sjedili su na komadima drveta malo podalje, a između njih bio je običan drveni stol na kojemu je stajala svjetiljka od grube ilovače, obasjavajući njihova blijeda lica i bacajući duge sjene po zidovima.

"Ako Vaše Veličanstvo namjerava ikada upotrijebiti taj rog", rekao je Tartufko, "mislim da je sad trenutak za to." Kaspijan im je, naravno, već prije nekoliko dana ispričao o svojemu blagu.

"Očito se nalazimo u velikoj nuždi", odgovori Kaspijan. "No teško je reći je li baš najveća. Što ako dođe do još gorega, a mi smo već iskoristili tu mogućnost?"

"Tako razmišljajući", rekao je Nikabrik, "Tvoje se Veličanstvo uopće neće poslužiti njime dok ne bude prekasno."

"Slažem se", reče Doktor Kornelijus.

"Što ti misliš, Dobriša?" upita Kaspijan.

"Što se mene tiče", reče crveni patuljak koji je sve to slušao posve ravnodušno, "Tvoje

ilovača — vrsta zemlje s visokim postotkom gline koja se lako oblikuje

Veličanstvo zna što ja mislim o tom rogu — i o ovom komadu razlomljenog kamena ovdje — i o vašem Vrhovnom Kralju Peteru — i lavu Aslanu — sve su to jaja na mjesečini. Meni je svejedno hoćeš li puhnuti u rog. Ali zahtijevam da se vojsci o tome ne govori ništa. Ne treba poticati nade u čudesnu pomoć koje bi se lako mogle (kako se meni čini) pokazati neutemeljenima."
"Onda ćemo se, u Aslanovo ime, poslužiti rogom kraljice Susan", rekao je Kaspijan.
"Ima još nešto, gospodine", rekao je Doktor Kornelijus, "Što bi možda najprije trebalo učiniti. Ne znamo kakav će oblik ta pomoć poprimiti. Rog bi mogao dozvati samoga Aslana s druge strane mora. No, meni se čini vjerojatnijim da će dozvati Vrhovnoga Kralja Petera i njegove moćne suvladare iz prošlosti. No ni u kojem slučaju, čini mi se, ne možemo biti sigurni da će pomoć stići upravo na ovo mjesto - "
"Nikada nisi rekao ništa istinitije", ubaci Dobriša.
"Mislim", nastavi učenjak, "da će se oni — ili on — vratiti na neko od starih mjesta u Narniji. Ovo je mjesto, na kojemu upravo sjedimo, najstarije i najmagičnije od svih, te mi se čini da će se odgovor na naš poziv najvjerojatnije pojaviti ovdje. No postoje još dvije mogućnosti. Jedna je Pustara Svjetiljke, uzvodno, zapadno od Dabrove Brane. Ondje su se kraljevska djeca prvi put pojavila u Narniji, kao što kažu stari zapisi. Drugo je dolje, uz ušće rijeke, gdje je nekoć bio njihov zamak Cair Paravel. A kad bi sam Asian došao, najbolje bi bilo da ga tamo dočekamo, jer sve priče govore da je on sin velikog Cara-Preko-Mora, te da će doći preko mora. Zbilja bih volio da pošaljemo glasnike na oba ta mjesta, i na Pustaru Svjetiljke i do ušća rijeke, pa neka dočekaju njih — ili njega — ili što već.
"Baš kao što sam i mislio", promrmlja Dobriša. "Prva posljedica svih tih ludorija neće biti nikakva pomoć, nego gubitak dvojice boraca."
"Koga biste vi poslali, Doktore Kornelijus?" upita Kaspi-jan.
"Vjeverice su najbolje kad treba proći kroz neprijateljske redove neuhvaćen", rekao je Tartufko.
"Sve *naše* vjeverice (a nemamo ih baš mnogo)", rekao je Nikabrik, "prilično su lakoumne. Jedini kojemu bih ja povjerio takav posao bio bi Granotapac."
"Neka onda to bude Granotapac", reče kralj Kaspijan. "Ali tko će biti drugi glasnik? Znam da bi ti pošao, Tartuf-ko, no nisi dovoljno brz. Kao ni vi, Doktore Komelijus."
"Ja *neću* ići", rekao je Nikabrik. "Sa svim tim ljudima i životinjama uokolo mora ovdje biti i neki patuljak koji će se pobrinuti da se prema patuljcima pošteno postupa."
"Tako mi grma i groma!" uzviknu Dobriša u bijesu. "Zar se tako razgovara s kraljem? Pošaljite mene, gospodine, ja ću ići."
"Ali, mislio sam da ti ne vjeruješ u rog, Dobrišo!" rekao je Kaspijan.
"I ne vjerujem. Ali kakve to ima veze. Mogu poginuti na tom jalovom poslu isto kao i ovdje. Ti si moj kralj. A ja znam razliku između davanja savjeta i prihvaćanja zapovijedi. Moj savjet si čuo, a sad su zapovijedi na redu."
"Nikad ti to neću zaboraviti, Dobrišo!" rekao je Kaspijan. "Neka netko od vas pošalje po Granotapca. Ali, kada da puhnem u rog?"
"Ja bih čekao izlazak sunca, Veličanstvo", rekao je Doktor Komelijus. "To ponekad zna biti važno u čarolijama bijele magije."
Nekoliko minuta kasnije stigao je Granotapac kojemu su objasnili njegovu zadaću. I kako je bio, poput mnogih vjeverica, pun hrabrosti, srčanosti, energije, uzbuđenja i nestašnosti (da ne kažemo uobraženosti), čim je čuo o čemu se radi, htio je krenuti. Dogovorili su se da će vjeverica poslati do Pustare Svjetiljke, a da će Dobriša krenuti na kraći put do ušća rijeke. Nakon brzog obroka obojica su krenuli, uz žarke zahvale i dobre želje kralja, jazavca i Doktora Kornelijusa.

lakouman — lakomislen
jalov — uzaludan, besplodan, beskoristan

Osmo poglavlje

KAKO SU NAPUSTILI OTOK

"I tako", rekao je Dobriša (jer, kao što ste shvatili, on je bio taj koji je djeci pričao cijelu ovu priču, sjedeći u rušev-noj dvorani Cair Paravela), "stavio sam koricu kruha ili dvije u džep, ostavio sve oružje osim svojega bodeža i pri prvom svjetlu krenuo kroz šumu. Hodao sam već mnoge sate kad se začuo zvuk kakav nikada u životu nisam čuo. Eh, nikada to neču zaboraviti. Sav zrak bio je ispunjen zvukom, a zvuk je bio glasan kao grmljavina, no mnogo duži, svjež i mio kao glazba nad vodom, no dovoljno jak da zatrese šumu. Rekao sam samome sebi: 'Ako to nije rog, neka me zovu zecom.[1] A trenutak kasnije upitao sam se zašto nije ranije puhnuo u njega — "

"Kad je to bilo?" upita Edmund.

"Između devet i deset ujutro", reče Dobriša.

"Baš kad smo se nalazili na onom kolodvoru!" rekoše sva djeca, pogledavši sjajnih očiju jedni druge.

"Molim te, nastavi", rekla je Lucy patuljku.

"Pa, kao što sam rekao, pitao sam se zašto nije puhnuo prije, no nastavio sam dalje najbrže što sam mogao. Hodao sam i hodao cijelu noć. A onda, kad se počelo razda-njivati, odvažio sam se nekom prečicom, kao da nemam više pameti od kakvog diva. Izišao sam na otvoreno i tu su me uhvatili. Ne vojska, nego neka naduta stara luda pod čijim je zapovjedništvom malena utvrda, posljednje Mira-zovo uporište prema obali. Ne moram vam ni reći da nisu čuli od mene ništa ni nalik istini, noja sam patuljak i to im je bilo dovoljno. I, tako mi lignji i lizaljki! Baš je dobro što im je zapovjednik bio takva naduta luda. Netko drugi bio bi me pogubio tada i tamo. No njemu ništa osim velikog smaknuća nije bilo dovoljno dobro: morao me poslati "duhovima", uz sve obrede. A onda je ova mlada dama (klimnuo je prema Susan) pokazala malo svojega streljačkog umijeća — bilo je to spretno gađanje, mogu vam reći — i evo nas tu. Doduše, bez mog oklopa, jer su mi ga, naravno, uzeli."

On isprazni i ponovno napuni lulu.

"Sto mu gromova!" rekao je Peter. "Znači, to je bio rog — tvoj vlastiti rog, Su — on nas je dovukao ovamo s one klupe na peronu jučer ujutro! Teško mi je povjerovati, no sve se slaže."

"Ne razumijem zašto ne bi mogao u to povjerovati", rekla je Lucy, "ako uopće vjeruješ u ikakvu čaroliju. Zar ne postoji mnogo priča o čarolijama koje prenose ljude s jednoga mjesta na drugo, iz jednoga svijeta u drugi? Mislim, kad čarobnjak u *Tisuću i jednoj noći* pozove diva, on mora doći. Mi smo morali doći, na isti način."

"Da", rekao je Peter, "valjda zato i jest toliko čudno, jer u pričama uvijek netko iz našega svijeta zove nekog drugog. Nikad, zapravo, ne razmišljamo o mjestu s kojega dolazi div."

"A sad znamo kako se div osjeća", reče Edmund smiju-ljeći se. "Uh! Pomalo je uznemirujuće pomisliti da se nas može tako dozvati zviždukom. Gore nego ono što tata govori o tome kako živi izručen na milost i nemilost telefonu."

"Ali mi želimo biti ovdje, zar ne", rekla je Lucy, "ako nas Asian treba?"

"No, što ćemo sad?" upita patuljak. "Valjda će najbolje biti da se vratim kralju Kaspijanu i kažem mu da nikakva pomoć nije stigla."

"Nikakva pomoć?" reče Susan. "Ali čarolija je djelovala. Mi smo tu."

"Hm — hm — da, naravno. To i sam vidim", rekao je patuljak, čija se lula, čini se, začepila (u svakom slučaju on je bio vrlo zaposlen čisteći je). "Ali — pa — mislim — "

"Zar ti još nije jasno tko smo mi?" uzviknu Lucy. "Zbilja *jesi* blesav."

"Pretpostavljam da ste četvero djece iz starih priča", rekao je Dobriša. "I vrlo mi je drago što sam vas upoznao, naravno. I sve je to vrlo zanimljivo, nema dvojbe. Ali — nemojte se uvrijediti — ", opet je zastao, oklijevajući.

"Daj nastavi i reci što god namjeravaš reći", rekao je Edmund.

"Pa, dakle — nemojte se uvrijediti", rekao je Dobriša, "ali, znate, kralj i Tartufko, i Doktor

nadut — koji se pravi važan, nadmen
pogubiti (nekoga) — lišiti života, ubiti smaknuće — oduzimanje života nekomu

Kornelijus, očekivali su — pa, ako razumijete što mislim — pomoć. Drugim riječima, mislim da su vas zamišljali kao velike ratnike. Međutim — mi jako volimo djecu i sve to, ali baš u ovom trenutku, usred rata — ali, siguran sam da me razumijete."
"Misliš da od nas nema nikakve koristi", rekao je Edmund, pocrvenjevši u licu.
"Ali, molim vas, nemojte se vrijeđati", prekinu ga patuljak. "Uvjeravam vas, moji dragi mali prijatelji — "
"Biti nazvan *malim* od tebe zbilja je malo previše", reče Edmund. "Ti valjda ne vjeruješ ni da smo dobili bitku kod Berune? Pa, o meni možeš govoriti što hoćeš, jer znam da — "
"Nikakve koristi neće biti ako svi počnemo gubiti živce", rekao je Peter. "Opremimo ga novim oklopom i izaberimo za sebe što nam treba u riznici pa ćemo nakon toga popričati."
"Ne vidim baš kakva je svrha — ", započe Edmund, no Lucy mu šapne u uho: "Ne bi li bilo bolje da učinimo ono što Peter kaže? On je Vrhovni Kralj, ne zaboravi to. A čini mi se da je nešto smislio." I tako se Edmund složio s Pete-rovim prijedlogom te su uz pomoć njegove svjetiljke svi zajedno, uključujući Dobrišu, ponovno sišli stubama u mračnu hladnoću i prašan sjaj riznice.
Patuljkove oči zablistaše kad je ugledao blago što je ležalo na policama (premda je morao stajati na prstima da bi ga vidio), te je promrmljao za sebe: "Ne bi bilo pametno dopustiti da Nikabrik ovo vidi; nikako." Prilično su lako našli pancirnu košulju za njega, kao i mač, kacigu, štit, luk i tobolac strelica, sve u patuljačkoj veličini. Kaciga bijaše od bakra, ukrašena rubinima, a balčak mača ukrašen zlatom; Dobriša nikada u cijelome životu nije vidio, a kamoli nosio, toliko blago. I djeca su odjenula pancirne košulje i uzela kacige; pronašli su mač i štit za Edmunda, i luk za Lucy, a Peter i Susan bili su već spremni — nosili su svoje darove. Kad su se opet uspeli stubištem zveckajući opremom, izgledali su i osjećali se više poput Narnijaca, a manje poput đaka. Dvojica dječaka malo su zaostali, očito se dogovarajući o nečemu. Lucy je čula Edmunda kako govori: "Ne, pusti mene. Za njega će biti veće razočaranje ako ga ja pobijedim, a za nas sve manji udarac ako izgubim."
"Dobro, Ed", rekao je Peter.
Kad su izišli van na svjetlo dana Edmund se vrlo uljudno okrene patuljku i reče: "Moram te nešto zamoliti. Djeca poput nas rijetko imaju sreću susresti takvog velikog ratnika kao što si ti. Hoćeš li se malo mačevati sa mnom? To bi bilo jako lijepo od tebe."
"Ali, momčiću", rekao je Dobriša, "ovi su mačevi oštri."
"Znam", odvrati Edmund. "Ali ja ti neću doći ni blizu, a ti ćeš biti dovoljno spretan da me razoružaš, a da me ne ozlijediš."
"Opasna je to igra", rekao je Dobriša. "Ali, ako ti je do toga toliko stalo, možeš izvesti navalu ili dvije."
U trenu su oba mača izvučena, a preostalo troje skočilo je s podija i promatralo stojeći u blizini. Vrijedilo je gledati. Nije to bilo poput glupoga mačevanja kakvo možete vidjeti na pozornici. Nije bilo ni poput mačevanja floretima koje ponekad možete vidjeti u boljoj izvedbi. Bilo je to pravo mačevanje širokim mačevima. U takvoj borbi zgodno je zamahnuti prema nogama i stopalima neprijatelja, jer su bez zaštite. A kad neprijatelj tako zamahne prema vama, morate odskočiti objema nogama tako da udarac prođe ispod njih. U tome je patuljak imao prednost jer se Edmund, mnogo viši od njega, neprestano morao jako saginjati. Mislim da Edmund ne bi imao šanse da se borio s Dobršom dvadeset četiri sata ranije. No, otkad su stigli na otok narnijski je zrak djelovao na njega, vratilo mu se sjećanje na sve stare bitke, ruke i prsti prisjetili su se svoje stare vještine. Opet je bio kralj Edmund. I tako su dvojica boraca kružili i kružili, zadavali udarac za udarcem, a Susan (koja nikad nije naučila voljeti tu vrstu zabave) uzvikivala je: "On, molim vas, pazite!" A onda, toliko brzo da nitko nije mogao vidjeti kako se to zapravo dogodilo (osim možda Petera koji je znao), Edmund nekim naročitim pokretom zavitla mačem, a patuljku njegov mač izleti iz ruke; u sljedećem trenu Dobriša je stiskao praznu ruku kao nakon "uboda" palicom za kriket.

floret — tanak mač s kuglicom na vrhu
kriket — sportska igra, igra se palicom kojim se udara loptica na travnjacima

"Nisi ozlijeđen, nadam se, moj dragi mali prijatelju?" rekao je Edmund, pomalo ubrzana daha, vraćajući vlastiti mač u korice.
"Sve mi je jasno", rekao je Dobriša suho. "Znaš neki trik koji ja nikad nisam naučio."
"To je istina", primijeti Peter. "I najboljeg mačevaoca može se svladati trikom koji mu je nepoznat. Meni se čini da bi bilo pošteno pružiti Dobriši mogućnost da se okuša u nečemu drugome. Hoćeš li se natjecati s mojom sestrom u gađanju iz luka? U toj vještini nema trikova, znaš."
"A vi zbijate šalu sa mnom, zar ne?" rekao je patuljak. "Počinjem shvaćati. Kao da ne znam da ona dobro gađa, nakon onoga što se jutros dogodilo. No svejedno, pokušat ću."
Govorio je pomalo grubo, ali oči su mu zasjale jer je među svojim narodom bio poznat kao dobar strijelac.
Svi su zajedno izišli u dvorište.
"Što će vam biti meta?" upita Peter.
"Mislim da bi ona jabuka na grani koja visi preko zida bila dobra", reče Susan.
"Odlična, djevojko", rekao je Dobriša. "Misliš ona žuta, blizu sredine arkade?"
"Ne, ne ta", reče Susan. "Ona crvena gore, iznad kruniš-ta."
Patuljkovo lice se smrači. "Odavde izgleda više kao trešnja nego kao jabuka," promrmljao je, no glasno nije rekao ništa.
Bacali su novčić kako bi odlučili tko će gađati prvi (što je bilo vrlo zanimljivo Dobriši koji nikad prije nije vidio kako se baca novčić) i Susan je izgubila. Odlučili su da će gađati s vrha stepenica koje su vodile iz dvorane u dvorište. Svi su primijetili, prema načinu na koji je patuljak zauzeo stav i baratao lukom, da se dobro razumije u taj posao.
Zummm, zazujala je tetiva. Bio je to sjajan pokušaj. Sitna se jabuka zaljuljala kad je strelica prošla uz nju, jedan je list odlepr-šao k tlu. Onda se Susan popela na vrh stubišta i napela luk. Ona u ovome natjecanju nije uživala ni upola toliko koliko Edmund u svojemu; ne zato što bi se bojala da neće pogoditi jabuku, već zato što je bila toliko nježna srca da joj je bilo mrsko pobijediti nekoga tko je već bio pobijeđen. Patuljak ju je napeto promatrao dok je primicala strelicu uhu. Trenutak kasnije, s malim mekim udarcem koji su svi mogli čuti na tom tihom mjestu, jabuka je pala u travu, probodena Susaninom strelicom.
"Oh, bravo, Su", povikala su ostala djeca.

arkada — otvoreni trijem sa stupovima

"To zapravo nije bio bolji pogodak od tvojega", rekla je Susan patuljku. "Mislim da je bilo malo vjetra dok si gađao."
"Ne, nije", rekao je Dobriša. "Nemoj mi pričati gluposti. Znam kad sam pošteno pobijeđen. Neću ni spomenuti da me pomalo boli ožiljak od posljednje rane kad povučem ruku jako unatrag — "

"Oh, zar si ranjen?" upita Lucy. "Daj da pogledam!"
"To baš nije prizor za djevojčice", započe Dobriša, no onda se odjednom zaustavi. "Evo, opet govorim gluposti", reče. "Vjerojatno si ti velika iscjeliteljica, kao stoje tvoj brat veliki mačevalac, ili tvoja sestra sjajan strijelac. Sjeo je na stepenice i skinuo oklop, a zatim i svoju malenu košulju, ogolivši ruku, dlakavu i mišićavu (u odgovarajućem omjeru) poput mornarske, premda ne mnogo veću od dječje. Preko ramena je imao nespretno stavljen povez koji je Lucy sad odmotala. Posjekotina ispod zavoja izgledala je vrlo neugodno, a tkivo oko nje bilo je nateklo. "Oh, jadni Dobriša!" rekla je Lucy. "Kako grozno!" Onda je na ranu pažljivo izlila jednu jedinu kap tekućine iz svoje bočice.
"Hej! Što si to učinila?" rekao je Dobriša. No, koliko god okretao glavu, škiljio i mahao bradom, nije mogao dobro vidjeti svoje vlastito rame. Onda ga je opipavao kako god je mogao, dovodeći ruke i prste u vrlo čudne položaje, kao kad se pokušavate počešati na mjestu koje nikako ne možete dosegnuti. Onda je zamahnuo rukom i podigao je, napeo mišiće i napokon skočio na noge vičući: "Tako mi diva i piva! Prošlo je! Ruka je dobra kao nova." Nakon toga prasnuo je u silan smijeh i rekao: "Pa dobro, napravio sam od sebe veću budalu no ijedan patuljak. Niste se uvrijedili, nadam se? Ponizan sam sluga svim Vašim Veličanstvima — ponizan sluga. I zahvaljujem vam za svoj život, svoje zdravlje, svoj doručak — i za pouku također."
Djeca rekoše da je sve u redu i da to ne treba ni spominjati.
"A sada", rekao je Peter, "ako si doista odlučio vjerovati u nas — "
"Jesam", rekao je patuljak.
"Sasvim je jasno što moramo učiniti. Moramo se smjesta pridružiti kralju Kaspijanu."
"Čim prije, tim bolje", rekao je Dobriša. "Na moju smo ludost već potrošili jedan sat."
"Putovanje bi trajalo oko dva dana putem kojim si ti došao", rekao je Peter. "Za nas, mislim. Jer mi ne možemo hodati cijeli dan i noć poput vas patuljaka." Onda se okrenu ostalima.
"Ono što Dobriša naziva Aslanovim Humkom očito je sam Kameni Stol. Sjećate se da je bilo oko pola dana hoda, ili malo manje, od tamo do Beruni-na gaza — "
"Mi to zovemo Beruninim mostom", rekao je Dobriša.
"U naše vrijeme nije bilo mosta", rekao je Peter. "A dalje, od Berune do ovoga mjesta, putovalo se cijeli dan i još malo više. Obično bismo stigli drugoga dana u vrijeme za čaj, bez žurbe. No, kad bismo se požurili, mogli bismo možda prijeći cijeli taj put za dan i pol."
"Ne zaboravi da je sve to sad prekriveno šumom", rekao je Dobriša. "A morat ćemo i izmicati neprijateljima."
"Slušajte!" rekao je Edmund. "Zar baš moramo ići istim putem kojim je došao naš Mali Dragi Prijatelj?"
"Ne zovite me više tako, Vaše Veličanstvo, ako me volite", rekao je patuljak.
"Vrlo dobro", rekao je Edmund. "Smijem li reći naš D. M. P.?"
"Oh, Edmunde!" rekla je Susan. "Nemoj ga tako gnjaviti."

"U redu je, djevojko — mislim, Vaše Veličanstvo", rekao je Dobriša smijuljeći se. "Od peckanja neće nastati žulj."
(Nakon toga često su ga zvali D. M. P., sve dok nisu gotovo zaboravili što im je to značilo.)
"Kao što sam rekao", nastavi Edmund, "ne moramo ići tim putem. Zašto ne bismo malo veslali prema jugu dok ne stignemo do Staklastog rukavca, a zatim uz rukavac? Tako bismo stigli iza brežuljka Kamenog Stola, a dok smo na moru, bit ćemo sigurni. Ako krenemo odmah, mogli bismo prije mraka stići do rukavca, odspavati nekoliko sati i naći Kaspijana sutra rano ujutro."
"Kako je dobro poznavati obalu", rekao je Dobriša. "Nitko od nas ne zna ništa o Staklastom rukavcu."
"Što ćemo s hranom?" upita Susan.
"Oh, morat ćemo se zadovoljiti jabukama", rekla je Lucy. "Dođite, idemo. Već smo gotovo dva dana ovdje, a još ništa nismo učinili."
"U svakom slučaju više se nitko neće služiti mojom kapom kao košarom za ribe", rekao je Edmund.
Jednom su se kišnom kabanicom poslužili kao svojevrsnom torbom, te u nju strpali mnogo jabuka. Onda su se svi dobro napili na izvoru (jer neće imati svježe vode sve dok ne stignu do početka rukavca) i spustili se do čamca. Djeci je bilo žao ostaviti Cair Paravel koji su, čak i u ruševinama, opet počeli doživljavati kao svoj dom.
"Najbolje će biti da D. M. P. bude na kormilu, a Ed i ja ćemo se prihvatiti vesala. Ali još samo trenutak. Bilo bi bolje da skinemo oklope: bit će nam prilično vruće prije negoli stignemo. Cure neka budu na pramcu i daju upute D. M. P-u, jer on ne zna put. Bolje će biti da plovimo otvorenim morem dok ne prođemo otok."
Ubrzo se zelena, šumovita obala otoka počela smanjivati za njima; njezini mali zaljevi i rtovi izgledali su sve ploš-nije, a čamac se uzdizao i spuštao na laganim valovima. More je oko njih postajalo sve veće i u daljini sve plavlje, no voda je oko čamca bila zelenkasta i pjenušava. Sve je mirisalo po soli i nije se čuo nikakav zvuk osim šuma mora, klokota vode uz bokove čamca, pljuska vesala i škripe ležišta za vesla. Sunce je postajalo vrelo.
Lucy i Susan uživale su na pramcu, naginjući se preko ruba i pokušavajući umočiti ruke u vodu koju nikad nisu uspijevale dosegnuti. Mogle su vidjeti dno mora, uglavnom prekriveno čistim, blijedim pijeskom, s povremenim mrljama purpurne morske trave.
"Baš kao u stara vremena", rekla je Lucy. "Sjećaš se našega putovanja u Terebintiju — i Galmu — i na Sedam ško-ja — i do Samotnih otoka?"
"Sjećam se", reče Susan. "I našega velikog broda koji se zvao Prozirni sjaj, s labudovom glavom na pramcu i izrezbarenim labuđim krilima koja su dopirala gotovo do sredine trupa?"
"I svilenih jedara, i velikih svjetiljaka na krmi?"
"I gozbi na stražnjoj palubi, i svirača."
Sjećaš li se kad su nam svirači na palubi broda svirali frule pa je zvučalo kao da glazba dolazi s neba?"
Malo kasnije Susan je preuzela Edmundovo veslo, a on se na pramcu pridružio Lucy. Sad su već prošli otok i približavali se drugoj obali — šumovitoj i pustoj. Smatrali bi je vrlo lijepom da se nisu sjećali vremena kad nije bila tako zarasla, već zračna i puna veselih prijatelja.
"Uh! Ovo je prilično naporan posao," rekao je Peter.
"Mogu li ja malo veslati?" upita Lucy.
"Vesla su prevelika za tebe", odvrati Peter kratko, ne zato što bi bio loše volje, nego zato što nije imao snage za razgovor.

rukavac — ogranak rijeke ili potoka koji se odvaja od glavnog toka kormilo — upravljački dio plovila kojim se određuje pravac
plošno — ravno, kao na plohi purpuran — ljubičastocrven, grimizan

Deveto poglavlje

ŠTO JE LUCY VIDJELA

Susan i dvojica dječaka već su osjećali težak umor od veslanja prije negoli su obišli posljednji rt i prihvatili se završnice uz sam rukavac, a Lucy je boljela glava od dugih sati na suncu i bliještanja vode. Čak je i Dobriša želio da to putovanje napokon završi. Sjedalo na kojemu je sjedio kor-milareći bijaše načinjeno za ljude, ne za patuljke, te mu noge nisu dopirale do dasaka na dnu čamca; a svatko zna koliko je neudobno tako sjediti, makar i deset minuta. Kako su postajali sve umorniji, hvatala ih je sve veća potište-nost. Sve dotad djeca su razmišljala samo kako doći do Kaspijana. Sad su se pak pitali što će učiniti kad ga nađu, i kako bi šačica patuljaka i šumskih bića mogla pobijediti vojsku odraslih ljudi.

Sumrak se spuštao dok su sporo veslali zavojitim Staklastim rukavcem — sumrak koji je postajao sve gušći kako su se obale približavale, a krošnje stabala počele se gotovo spajati iznad njihovih glava. Tu bijaše vrlo tiho; šum mora je zamirao za njima, a mogli su čuti žubor malih potoka koji su tekli šumom i izlijevali se u Staklasti rukavac.

Napokon su se iskrcali, previše umorni da bi i pokušali zapaliti vatru; čak im je i večera od jabuka (premda se većini činilo da nikad više neće poželjeti ni vidjeti jabuku) bila privlačnija od pomisli da pokušaju nešto uhvatiti ili ustrijeliti. Nakon kratkog tihog žvakanja šćućurili su se jedni uz druge na mahovini i suhom lišću između četiri velike bukve.

Svi su, osim Lucy, odmah zaspali. Lucy, koja nije bila toliko umorna kao ostali, nikako se nije uspijevala udobno smjestiti. Također, dotad se nije bila sjetila da svi patuljci hr-ču. Znala je da je jedan od najboljih načina da čovjek zaspi taj da prestane pokušavati, pa je zato otvorila oči. Kroz otvor u paprati i granama mogla je vidjeti djelić rukavca i nebo iznad vode. I tada je, uz drhtaj sjećanja, opet ugledala, nakon svih tih godina, jasne narnijske zvijezde. Nekoć ih je poznavala bolje negoli zvijezde našega svijeta, jer je kao nar-nijska kraljica išla spavati mnogo kasnije nego kao dijete u Engleskoj. Zvijezde su bile tu — bar su tri ljetna zviježđa bila vidljiva s mjesta na kojem je ležala: Brod, Čekić i Leopard. "Dragi stari Leopard", sretno je promrmljala samoj sebi.

Umjesto da bude sve pospanija, postajala je sve budni-ja — bijaše to neka čudna, noćna, sanjarska vrsta budnosti. Rukavac je pak bio sve sjajniji. Sada je znala da ga obasjava mjesec, premda mjesec nije mogla vidjeti. I odjednom je osjetila da se cijela šuma budi poput nje. Jedva znajući zašto to čini, brzo je ustala i malo se udaljila od zajedničkog ležaja.

"Ovdje je krasno", rekla je Lucy samoj sebi. Bilo je prohladno i svježe, odasvud su dopirali ugodni mirisi. Negdje iz blizine začula je cvrkut slavuja koji počinje pjevati, pa prestaje, pa počinje opet. Ispred nje je bilo malo svjetlije. Pošla je prema svjetlosti i stigla do mjesta gdje je bilo manje stabala, a mjesečina je stvarala mrlje i jezerca; no svjetlost i sjene bijahu tako izmiješane da ste teško mogli biti sigurni gdje se što nalazi i što je što. U tom je trenu slavuj, napokon zadovoljan ugođenošću svojega glasa, zapjevao iz punoga grla.

ugođenost (glasa) - boja i tonalitet glasa

Lucyine oči počele su se navikavati na oskudno svjetlo te je sad jasnije vidjela stabla koja su joj bila najbliža. Obuzela ju je silna čežnja za starim danima kad su stabla u Narniji mogla govoriti. Znala je točno kako bi koje od tih stabala govorilo, kad bi ga samo mogla probuditi, i koji bi ljudski oblik uzelo. Promatrala je srebrnu brezu: ona bi imala mek, šuman glas, a izgledala bi kao vitka djevojka s kosom koja vijori oko cijelog lica, i voljela bi plesati. Pogledala je hrast. On bi bio smežuran, ali čvrst starac s kovrča-vom bradom i bradavicama po rukama i licu, bradavicama iz kojih rastu dlačice. Pogledala je bukvu pod kojom je stajala. Ah! Ona bi bila najbolja od svih. Bila bi dražesna božica, glatka i dostojanstvena, gospodarica šume.

"Oh, stabla, stabla, stabla!" rekla je Lucy (premda uopće nije namjeravala govoriti). "Oh, stabla, probudite se, probudite se, probudite se! Zar se ne sjećate? Zar se ne sjećate *mene?* Drijade i Hamadrijade, iziđite, dođite k meni!"

Premda nije bilo ni daška vjetra, stabla su se uskomešala oko nje. Šuštanje lišća bilo je gotovo poput riječi. Slavuj je prestao pjevati, kao da osluškuje. Lucy osjeti da bi u svakom trenu mogla početi razabirati što joj stabla pokušavaju reći. No taj trenutak nije došao. Šuškanje je zamrlo. Slavuj je nastavio pjesmu. Čak je i mjesečina u šumi opet izgledala običnije. No, Lucy je imala osjećaj (kao što ponekad biva kad se pokušavate sjetiti nekog imena ili datuma i čini vam se da ga imate, no sjećanje nestaje prije negoli je stvarno došlo) da je nešto za dlaku propustila. Kao da je govorila stablima djelić sekunde prerano ili djelić sekunde prekasno, kao da su joj sve riječi bile dobre osim jedne ili kao da je ubacila neku riječ koja je jednostavno bila pogrešna.

Iznenada je počela osjećati umor. Vratila se do ležaja, ugnijezdila se između Susan i Petera i za nekoliko minuta zaspala.

Buđenje sljedećega jutra bijaše hladno i neveselo za cijelu družinu. U šumi je vladao sivi polumrak (jer sunce još nije bilo izišlo), a sve je bilo vlažno i blatno.

"Dobro jutro, jabuke", rekao je Dobriša s jadnim smiješkom. "Moram priznati da vi, kraljevi i kraljice od davnine, svoje dvorjane ne hranite baš obilato!"

Ustali su, otresli se i pogledali oko sebe. Stabla su oko njih gusto rasla te nisu mogli vidjeti dalje od nekoliko metara, ni u kojemu smjeru.

"Pretpostavljam da Vaša Visočanstva dobro znaju put?" rekao je patuljak.

"Ja ne znam", reče Susan. "Nikad u životu još nisam vidjela ovu šumu. Zapravo, ja sam cijelo vrijeme mislila da smo trebali ići rijekom."

"Onda si to mogla reći kad je bilo vrijeme", odvrati Peter, s oprostivom oštrinom.

"Oh, nemoj se obazirati na nju", rekao je Edmund. "Ona uvijek samo gnjavi. Imaš onaj svoj džepni kompas, Peter, zar ne? Dobro, onda, nema nikakvog problema. Moramo samo

neprestano ići prema sjeverozapadu — prijeći onu malu rijeku, kako se zove? — Brzotok — "
"Znam", reče Peter. "Rijeka koja se ulijeva u Veliku Rijeku dolje kod Berunina gaza ili Berunina mosta, kako to zove naš D. M. P."
"Točno. Prijeđemo je, krenemo uzbrdo i bit ćemo kod Kamenog Stola (Aslanova Humka, mislim) oko osam ili devet sati. Nadam se da će nam kralj Kaspijan dati dobar doručak!"
"Nadam se da ste u pravu", rekla je Susan. "Ja se ne mogu sjetiti ničega od svega toga."
"To je najgore s djevojčicama", rekao je Edmund Peteru i Patuljku. "Nikad ne nose kartu u glavi."
"To je zato jer naše glave nisu prazne", rekla je Lucy.
U početku se činilo da sve ide prilično glatko. Čak im se činilo da su nabasali na neku staru stazu, no ako išta znate o šumi, znat ćete i da se svakome u šumi čini da nalazi neku stazu. Te staze nestaju nakon otprilike pet minuta, a vama se zatim čini da ste našli drugu (i nadate se da to nije druga, nego nastavak one iste), no i ta nestaje, i nakon što ste prilično odlutali od svojega pravca shvaćate da ništa od svega toga uopće nije bilo staza. No, dječaci i patuljak ipak su bili dovoljno navikli na šumu da se nisu dali zavarati dulje od nekoliko sekundi. Klipsali su tako oko pola sata (a troje ih je bilo prilično ukočeno od jučerašnjega veslanja), kad Dobriša odjednom šapne: "Stanite!" Svi se zaustaviše. "Nešto nas slijedi", rekao je tihim glasom. "Bolje rečeno, nešto ide ukorak s nama; tamo, s lijeve strane." Svi su stajali mirno, osluškujući i zureći, sve dok ih nisu zaboljele uši i oči. "Bit će bolje da ti i ja namjestimo strelice na tetive", reče Susan Dobriši. Patuljak klimne; kad su strelice bile spremne za gađanje, družina je krenula dalje.
Sljedećih desetak metara išli su kroz prilično rijetku šu[J] mu, oprezno se ogledajući. Zatim su stigli do mjesta gdje je nisko grmlje raslo gušće, a morali su mu prići bliže. I upravo dok su prolazili pokraj tog mjesta, iznenada se pojavilo nešto što je zarežalo i bljesnulo, sunuvši poput munje iz grančica što su se lomile. Lucy je pala bez daha; padajući, još je čula zujanje tetive luka. Kad je opet bila kadra razabrati stvari oko sebe, vidjela je mrkog medvjeda, velikog i strašnog, koji je ležao mrtav s Dobrišinom strelicom u slabinama.
"D. M. P. te pobijedio u ovom streljačkom natjecanju, Su", rekao je Peter, s pomalo usiljenim smiješkom. Čak je i njega potresao ovaj događaj.
"Ja — prekasno sam odapela strelicu", rekla je Susan, s nelagodom u glasu. "Toliko sam se bojala da bi to mogao biti, znate — jedan od naših medvjeda, Medvjed Koji Govori." Mrzila je ubijati.
"Baš je u tome nevolja", rekao je Dobriša, "sad kad se većina životinja pretvorila u naše neprijatelje i izgubila dar govora; ali još ima i onih druge vrste. Ne možeš nikad biti sigurna, a ne smiješ čekati da vidiš."
"Jadni stari Bruin", rekla je Susan. "Ne misliš valjda da je *on?"*
"Nije", reče Patuljak. "Vidio sam lice i čuo rezanje. Taj je samo htio djevojčicu za doručak. A kad već spominjemo doručak, nisam htio obeshrabrivati Vaša Veličanstva kad ste rekli kako se nadate da će vam kralj Kaspijan pripremiti dobar doručak; no mesa u logoru ima vrlo malo. A na medvjedu ima slasnih zalogaja. Bilo bi šteta ostaviti ga i ne uzeti ništa, a to nas neće zadržati više od pola sata. Pretpostavljam da vas dvojica mladića — kraljeva, trebao bih reći — znate oderati medvjeda?"
"Idemo mi sjesti malo dalje odavde", rekla je Susan Lucy. "Znam kakav će to užasan i gadan posao biti." Lucy se strese i klimne. Kad su sjele, rekla je:
"Nešto mi je grozno palo na pamet, Su."
"Što to?"
"Ne bi li bilo strašno kad bi jednoga dana, u našemu svijetu, kod kuće, ljudi počeli iznutra postajati divlji, kao ove životinje ovdje, tako da još uvijek izgledaju kao ljudi, pa nikad ne znaš koji je koji?"

sve ide glatko — sve ide bez problema
usiljen — izvještačen, namješten

"Imamo dovoljno briga sad i ovdje u Narniji", rekla je praktična Susan, "i bez razmišljanja o takvim stvarima."
Kad su se opet pridružile dječacima i patuljku, već je bilo izrezano sve dobro meso koje su mislili da mogu ponijeti. Sirovo meso nije zgodan teret za džepove, no oni su ga zamotali u svježe lišće i snašli se najbolje što se moglo. Svi su imali dovoljno iskustva da su znali kako će njihovi osjećaji u vezi s tim mekanim i neugodnim zamotuljcima biti sasvim drugačiji kad, nakon dovoljno dugog hodanja, osjete pravu glad.
Vukli su se, dakle, dalje (zaustavivši se pokraj prvoga potoka na koji su naišli kako bi oprali tri para ruku kojima je to bilo nužno), sve dok sunce nije izišlo i ptice počele pjevati, a u grmlju je zazujalo više buba nego što im se sviđalo. Ukočenost od jučerašnjega veslanja polako je nestajala. Raspoloženje se popravljalo. Sunce je postajalo sve toplije, te su skinuli kacige i nosili ih u rukama.
"Nadam se da idemo u pravom smjeru?" rekao je Edmund otprilike jedan sat kasnije.
"Ne vidim kako bismo mogli ne ići, sve dok ne skrećemo previše ulijevo", reče Peter. "A kad bismo skrenuli previše udesno, najgore što bi se moglo dogoditi bilo bi da iziđemo prerano na Veliku Rijeku umjesto da idemo poprijeko i da tako izgubimo nešto malo vremena."
I dalje su hodali, bez ikakva zvuka osim topota vlastitih stopala i zveckanja pancirnih košulja.
"Gdje li je nestao taj nesretni Brzotok?" reče Edmund dosta kasnije.
"Bio sam siguran da ćemo sad već naići na njega", rekao je Peter. "Ali ne možemo učiniti ništa drugo nego nastaviti dalje." Obojica su znali da ih patuljak zabrinuto promatra, no nije rekao ništa.
I opet su nastavili dalje, i činilo im se da njihove pancir-ne košulje postaju vrlo tople i teške.
"Kako je ovo moguće?" uzviknu Peter iznenada.
Stigli su, ne primijetivši, gotovo do ruba malog ponora s kojega se širio pogled dolje prema klancu, u dnu kojega je tekla rijeka. Na drugoj strani litice su se uzdizale mnogo strmije. Nitko u družini osim Edmunda (i možda Dobriše) nije se znao penjati po stijenama.
"Žao mi je", rekao je Peter. "Ja sam kriv što smo stigli ovamo. Izgubljeni smo. Ovo mjesto nisam nikad ranije vidio."
Patuljak tiho zvizne kroz zube.
"Oh, vratimo se radije i pokušajmo drugim putem", rekla je Susan. "Ja sam cijelo vrijeme znala da ćemo se izgubiti u toj šumi."
"Susan!" reče Lucy prijekorno. "Nemoj biti takva prema Peteru! Teško je, a on čini sve što može."
"A ti se nemoj tako otresati na Su", rekao je Edmund. "Mislim da je sasvim u pravu."
"Tako mi kablića i kornjača!" uzviknu Dobriša. "Ako smo se izgubili dolazeći ovamo, kakvi su nam izgledi da ćemo naći put natrag? A kad bismo se vratili sve do otoka i krenuli iz početka — čak i kad bi to bilo moguće — mogli bismo isto tako odustati od svega. Miraz će poraziti Kaspijana mnogo prije nego što mi na taj način možemo stići k njemu."
"Ti misliš da bismo trebali nastaviti dalje?" upita Lucy.
"Ja uopće nisam siguran da se Vrhovni Kralj izgubio", reče Dobriša. "Zašto ovo ovdje ne bi mogla biti rijeka Brzo-tok?"
"Zato jer Brzotok ne teče kroz klanac", reče Peter, pokušavajući obuzdati ljutnju.
"Kažeš 'ne teče," odvrati patuljak, "no ne bi li trebao reći 'nije tekao'? Vi ste poznavali ovaj kraj prije nekoliko stotina — možda i tisuća — godina. Zar se nije mogao promijeniti? U nekom odronu mogao se odsklizati dio tog brda ostavljajući gole stijene; i otuda one klisure u klancu. Zatim je Brzotok mogao tijekom godina produbiti korito tako da je nastala strmina s ove strane. Također se mogao dogoditi potres ili bilo što."
"To mi nije palo na pamet", reče Peter.

biti praktičan — biti snalažljiv

"U svakom slučaju", nastavi Dobriša, "čak i ako ovo nije Brzotok, teče otprilike prema sjeveru i svakako se mora ulijevati u Veliku Rijeku. Mislim da sam spuštajući se prema moru prešao preko nečega što je mogao biti Brzotok. I zato, krenemo li nizvodno na desnu stranu, naići ćemo na Veliku Rijeku. Možda ne na mjestu gdje smo se nadali, no neće biti nimalo gore nego da smo išli putem kojim sam ja došao."
"Dobrišo, ti si sjajan", rekao je Peter. "Dođite, idemo! Dolje, ovom stranom klanca."
"Gledajte! Gledajte! Gledajte!" viknu Lucy. "Gdje? Što?" upitaše ostali.
"Lav", rekla je Lucy. "Sam Asian. Zar ga niste vidjeli?" Lice joj se sasvim izmijenilo, a oči su joj sjale.
"Zar zbilja misliš - ?" započe Peter. "Gdje misliš da si ga vidjela?" upita Susan. "Nemoj govoriti kao odrasli", reče Lucy, zatoptavši nogama. "Ja ne *mislim* da sam ga vidjela. Ja ga jesam vidjela."
"Gdje, Lu?" upita Peter.
"Ravno gore, između onih planinskih jasenova. Ne, s ove strane klanca. I gore, ne dolje. Baš suprotno od smjera kojim ste htjeli krenuti. I htio je da pođemo tamo gdje je on — onamo gore."
"Kako znaš da je baš to htio?" upita Edmund.

"On —ja —jednostavno znam", rekla je Lucy. "Po njegovu licu."
Ostali su se u nedoumici pogledali bez riječi.
"Njezino Veličanstvo možda je zaista vidjelo lava", ubaci Dobriša. "Čuo sam da u ovim šumama ima lavova. No, to možda nije bio prijateljski Lav Koji Govori, kao što onaj medvjed nije bio prijateljski Medvjed Koji Govori."
"Oh, ne budi toliko glup", reče Lucy. "Zar misliš da ne prepoznajem Aslana kad ga vidim?"
"On bi sad bio prilično star lav", rekao je Dobriša, "ako se radi o istome kojega ste poznavali kad ste ranije bili ovdje. A čak i kad bi bio onaj isti, što bi ga spriječilo da ne podivlja i onijemi poput tolikih drugih?"
Lucy je pocrvenjela od gnjeva i mislim da bi bila nasrnula na Dobrišu da je Peter nije uhvatio za nadlakticu.
"D. M. P. ne razumije. Kako bi mogao? Moraš shvatiti, Dobrišo, da mi ponešto znamo o Asianu; doduše, samo djelić onoga što se o njemu može znati, mislim. I ne smiješ više o njemu tako govoriti. To, u prvom redu, ne donosi sreću; osim toga, to su sve same besmislice. Sada je jedino pitanje je li Asian doista bio tu."
"Ali ja znam da je bio", reče Lucy, a oči joj se ispuniše suzama.
"Da, Lu, ali mi ne znamo, razumiješ", reče Peter.
"Ne možemo ništa drugo nego odlučiti glasanjem", rekao je Edmund.
"Dobro", odvrati Peter. "Ti si ovdje najstariji, D. M. P. Što ti biraš? Gore ili dolje?"
"Dolje", reče patuljak. "Ja ne znam ništa o Asianu. Ali znam da bi nam se, ako skrenemo lijevo i počnemo se penjati, moglo dogoditi da hodamo cijeli dan prije nego što nađemo mjesto gdje bismo mogli prijeći ovaj klanac. A ako skrenemo desno i spustimo se dolje, sigurno ćemo stići do Velike Rijeke za nekoliko sati. A ako tu doista ima ikakvih lavova, bolje da idemo od njih nego prema njima."

"Što ti kažeš, Susan?"
"Nemoj se ljutiti, Lu", reče Susan, "ali ja mislim da bismo trebali krenuti dolje. Strašno sam umorna. Iziđimo iz ove nesretne šume na otvoreno najbrže što je moguće. A nitko osim tebe nije vidio *ništa."*
"Edmund?" reče Peter.
"Pa, postoji tu nešto", poče Edmund, govoreći brzo i malo pocrvenjevši. "Kad smo tek otkrili Narniju prije godinu dana — ili prije tisuću godina, kako god bilo — Lucy ju je otkrila prva, a nitko od nas nije joj htio vjerovati. Ja sam bio najgori od svih, znam. A ipak se na kraju pokazalo da je ona bila u pravu. Ne bi li bilo pošteno da joj ovaj put vjerujemo? Ja glasam za onaj put gore."
"Oh, Ed!" reče Lucy i stisne njegovu ruku.
"A sad si ti na redu, Peter", reče Susan, "i ja se zbilja nadam — "
"Oh, šuti, šuti, pusti me da razmislim", prekine je Peter. "Ja najradije uopće ne bih glasao."
"Ti si Vrhovni Kralj", reče Dobriša strogo.
"Dolje", reče Peter nakon duge stanke. "Znam da se na kraju može pokazati kako je Lucy bila u pravu, no tu ne mogu ništa. Moramo krenuti na jednu ili na drugu stranu."
I tako su krenuli desno, uz rub klanca, nizvodno. A Lucy je hodala posljednja i gorko plakala.

Deseto poglavlje

POVRATAK LAVA

Hodati uz rub klanca nije bilo onako lako kao što se činilo. Prije nego što su daleko odmaknuli, suočili su se s mladom borovom šumom koja je rasla na samom rubu, a kad su pokušali proći kroz nju, saginjuči se i probijajući oko deset minuta, shvatili su da će im u toj šumi za jedan kilometar trebati cijeli sat. Stoga su se vratili na čistinu i odlučili zaobići borovu šumu. To ih je odvelo mnogo dalje ulijevo nego što su željeli, litice su im sasvim iščezle iz vida, a šum vode zamro te su se bojali da su sasvim izgubili rijeku. Nitko nije znao koliko je sati, no počinjao je najtopliji dio dana.

Kad su se napokon uspjeli vratiti do ruba klanca (gotovo milju daleko od točke s koje su krenuli), otkrili su da stijene na njihovoj strani postaju niže i izlomljenije. Ubrzo su otkrili i put u klanac te su nastavili hodati uz samu rijeku. No najprije su se odmorili i napili. Nitko više nije spominjao doručak, pa čak ni ručak s Kaspijanom.

Možda je bilo mudro držati se Brzotoka umjesto ruba klanca. Tako su uvijek bili sigurni da idu u dobrom smjeru, a još od one borove šume bojali su se da će morati previše skrenuti s puta i da će se zatim izgubiti u šumi. Šuma pak bijaše stara i neprohodna te u njoj niste mogli držati nikakav pravac. Uvijek bi vam se na putu našli nesavladivi spletovi kupina, srušena stabla, močvarno tlo i gusto nisko raslinje. No, klanac Brzo-toka također nije bio zgodan za putnike. Mislim, nije bio zgodan za ljude koji se žure. Za pustolovnu popodnevnu šetnju koja završava piknikom i čajem bio bi savršen. Bilo je tu svega što biste u takvoj zgodi mogli poželjeti — hučnih slapova, srebrnih kaskada, dubokih jantarnih jezeraca, stijena obraslih mahovinom i debele mahovine na obalama u koju biste utonuli iznad gležnjeva, svakojakih paprati, draguljima sličnih konjica, poneki jastreb na nebu, a jednom (kao što se činilo Peteru i Dobriši) čak i orao. No djeca i Patuljak željeli su, naravno, što prije ugledati Veliku Rijeku, i Berunu i put k Aslanovu Humku.

Kako su napredovali, Brzotok se spuštao sve strmije. Njihovo putovanje sve manje je bilo nalik šetnji, a sve više planinarenju — na nekim mjestima opasnom planinarenju preko skliskih stijena s kojih je prijetio neugodan pad u mračnu provaliju na čijemu je dnu bijesno bučala rijeka.

litica — visoka strma stijena
kaskada — prelijevanje vode u terasastom (stepeničastom) krajoliku jantar — fosilna smola cmogoričnog drveta zlatnožute boje

Možete biti sigurni da su žudno promatrali litice na lijevoj strani i tražili kakav prolaz ili mjesto gdje bi se mogli uz njih popeti; no litice su ostajale nesmiljene. To ih je dovodilo do bijesa, jer su svi znali da bi ih, kad bi uspjeli izići iz klanca na tu stranu, od Kaspijanovog sjedišta dijelio samo blag obronak i prilično kratka šetnja.
Dječaci i patuljak sada su bili skloni zapaliti vatru i skuhati svoje medvjeđe meso. Susan to nije željela; željela je jedino, kao stoje rekla, "nastaviti dalje, svršiti s tim i izići iz tih odurnih šuma". Lucy je bila previše umorna i jadna da bi imala ikakvo mišljenje i o čemu. No, kako u blizini nije bilo suhoga drva, nije bilo važno što tko misli. Dječaci su se počeli pitati je li sirovo meso doista toliko odvratno kao što su im uvijek govorili. Dobriša ih je uvjeravao da jest.
Naravno, da su djeca pokušala krenuti na ovakav put nekoliko dana ranije, u Engleskoj, sad bi bila već sasvim iscrpljena. Mislim da sam vam već objasnio kako je Narnija djelovala na njih. Čak je i Lucy sad već bila, takoreći, samo jednom trećinom malena djevojčica koja prvi put kreće u internat, a dvjema trećinama Lucy, kraljica Narnije.
"Napokon!" reče Susan. "Oh, hura!" reče Peter.
Riječni je klanac na tom mjestu skrenuo i pred djecom se širio vidik. Mogli su vidjeti dolinu kako se pred njima prostire prema obzorju, a između njih i doline široku srebrnu vrpcu Velike Rijeke. Mogli su vidjeti onaj vrlo širok i plitak dio rijeke gdje je nekoć bio Berunin gaz, no sad je na tom mjestu dug most s mnogim lukovima povezivao dvije obale. S druge strane mosta nalazio se malen grad.
"Jupitera mi", reče Edmund. "Mi smo vodili bitku kod Berune baš tamo gdje je onaj grad!"
To je dječake razveselilo više od ičega. Ne možete se ne osjećati snažnijima kad pogledate mjesto na kojemu ste prije nekoliko stotina godina izvojevali slavnu pobjedu, da ne kažem stekli kraljevstvo. Peter i Edmund ubrzo su bili toliko zaposleni razgovorom o toj bitci da su zaboravili bolne noge i težak pritisak pancirnih košulja na ramenima. I patuljka je zanimalo ono što su pričali.
Svi su sad hodali brže. Put im je bio sve lakši. Premda je s njihove lijeve strane još bilo golih stijena, s desne je obala postajala sve manje strma. Ubrzo to više uopće nije bio klanac, nego dolina. Više nije bilo vodopada, a uskoro su se opet našli u prilično gustoj šumi.
A onda — iznenada — *pukkk,* začuo se zvuk sličan udarcu djetlićeva kljuna. Djeca su se još pitala gdje su (davno, davno) čula točno takav zvuk i zašto im se nije sviđao, kad je Dobriša viknuo "Lezi!" u istom trenu povukavši Lucy (koja mu je slučajno bila najbliža) ravno u paprat. Peter, koji je gledao gore tražeći vjeverice, vidio je što je proizvelo onaj zvuk — duga opasna strelica zabola se u deblo stabla upravo iznad njegove glave. Povukao je Susan i sam se ba-cio na tlo, a nova je strelica zazujala iznad njegova ramena i zabila se u zemlju pokraj njega.
"Brzo! Brzo! Vraćajte se! *Puzeći]"* dahtao je Dobriša.
Okrenuli su se i odmigoljili uzbrdo, kroz paprat i oblake muha koje su grozno zujale. Strelice su letjele oko njih. Jedna pogodi Susaninu kacigu uz oštar fijuk i odbije se u stranu. Puzali su brže. Znoj je curio s njih. Onda su trčali, prignuti gotovo do tla. Dječaci su nosili mačeve u rukama, bojeći se da bi se mogli o njih spotaknuti.
Bijaše to bolan posao — natrag uzbrdo, istim putem koji su već prešli. Kad su osjetili da doista više ne mogu trčati, čak ni da bi spasili svoje živote, svi su se dašćući srušili u vlažnu mahovinu pokraj slapa iza nekog velikog kamena. Iznenadili su se kad su shvatili koliko su se visoko već popeli.

nesmiljen — bez milosti, neumoljiv

Napeto su osluškivali, no nisu čuli zvukove potjere.
"No, to je bar u redu", rekao je Dobriša, duboko udahnuvši. "Ne pretražuju šumu. Bila je to samo neka straža, pretpostavljam. No to znači da Miraz tamo dolje ima uporište. Tako mi praćaka i pratljača! Zamalo smo stradali."
"Meni bi trebalo razbiti glavu zato što sam vas uopće poveo ovim putem", rekao je Peter.
"Baš naprotiv, gospodine", reče patuljak. "U prvom redu, niste vi predložili da pođemo uz Staklasti rukavac, nego vaš kraljevski brat, kralj Edmund."
"Bojim se da je D. M. P. u pravu", rekao je Edmund, koji je to lijepo zaboravio otkad su stvari pošle po zlu.
"A osim toga", nastavi Dobriša, "da smo išli mojim putem, najvjerojatnije bismo nabasali ravno na novo Mirazo-vo uporište ili bismo se morali jednako pomučiti bježeći. Mislim da se ovaj put uz rukavac pokazao najboljim mogućim."
"Pravi blagoslov pod maskom", rekla je Susan.
"Kakva krasna maska!" rekao je Edmund.
"Pretpostavljam da ćemo sad morati ići natrag ovim istim klancem", rekla je Lucy.
"Lu, svaka ti čast", reče Peter. "Od svega što si danas izgovorila ovo je najsličnije onome *Ja sam vam lijepo rekla.* Hajdemo dalje."
"A čim dobro zađemo u šumu", rekao je Dobriša, "ja ću, što god tko rekao, naložiti vatru i skuhati večeru. No, moramo se dovoljno udaljiti odavde."
Nije nužno opisivati kako su se s mukom penjali klancem. Bilo im je prilično teško, no začudo, svi su se osjećali veselije. Bili su opet došli do daha, a riječ *večera* djelovala je na njih čudesno.
Još je bio dan kad su stigli do borove šume koja im je zadala toliko muke te su se smjestili u maloj zavali tik iznad šume. Skupljanje drva za vatru bilo je zamorno; no, bilo je sjajno kad je vatra zaplamsala, a oni počeli vaditi vlažne i ljepljive zamotuljke medvođega mesa koji bi nekome tko je dan proveo u kući izgledali krajnje neprivlačno. Patuljak je imao sjajne zamisli u vezi s kuhanjem. Svaku su jabuku (još su ih imali nekoliko) omotali medvođim mesom — bilo je to nešto slično jabukama u šlafroku s mesom umjesto tijesta, i mnogo deblje — a zatim su ih nabo-ii na oštre štapove i pekli. Sok jabuka prožeo je meso, kao kad jedete pečenu svinjetinu s umakom od jabuka. Medvjed koji se previše hrani drugim životinjama nije osobito ukusan, no medvjed koji jede mnogo meda i voća ima odlično meso, a pokazalo se da njihov pripada drugoj vrsti. Bio je to zbilja sjajan obrok. Nakon kojega, naravno, nije slijedilo pranje suda — samo ležanje na leđima, promatranje dima iz Dobrišine lule, protezanje umornih nogu i čavrljanje. Svi su sad s puno pouzdanja očekivali da će sutradan pronaći kralja Kaspijana, a za nekoliko dana poraziti Miraza. To možda nije bilo razumno, no tako su se osjećali.

jabuke u šlafroku - vrsta jela u kojem su jabuke obložene tijestom i tako pečene

Jedan po jedan tonuli su u san; svi su zaspali prilično brzo.
Lucy se probudila iz najdubljega sna koji možete zamisliti osjećajući da glas koji voli najviše na svijetu doziva njezino ime. U prvim mah je pomislila da je to glas njezina oca, no to se nekako nije činilo sasvim točnim. Onda je pomislila da je to Peterov glas, no ni to nije sasvim odgovaralo. Nije željela ustati; ne zato što bi bila umorna — baš naprotiv, osjećala se čudesno odmorno, a svi su bolovi nestali iz njezina tijela — nego zato što se osjećala silno sretno i ugodno. Gledala je ravno uvis, prema narnijskom mjesecu koji je veći od našega, i zvjezdanom nebu, jer na mjestu gdje su se smjestili nije bilo previše raslinja.
"Lucy", opet je začula poziv onoga glasa koji nije bio ni glas njezina oca, ni Peterov. Sjela je, drhteći od uzbuđenja, ali ne i od straha. Mjesec je sjao toliko jasno da se cijeli šumoviti krajolik oko nje vidio gotovo kao po danu, premda je izgledao divljije. Iza nje se prostirala borova šuma; malo dalje, nadesno, stršale su litice s druge strane klanca; ravno ispred nje, otvorena tratina, a zatim opet šumarak do kojega bi bilo moguće iz luka dobaciti strelicu. Lucy je netremice promatrala stabla tog šumarka.
"Pa ta stabla se zbilja miču", rekla je samoj sebi. "Hodaju naokolo."
Ustala je, a srce joj je divlje udaralo; pošla je prema njima. U šumarku se neosporno čuo neki šum, onakav kakav stvaraju stabla na jakom vjetru, premda te noći uopće nije bilo vjetra. Nije to bio ni sasvim običan šum stabala. Lucy je osjećala da je u tom šuštanju skrivena melodija, premda je nije mogla pravo razabrati, kao što nije uspijevala razabrati riječi prethodne noći kad su joj stabla zamalo progovorila. No, ritam je bio jasan; približavajući se šumarku, osjećala je kako njezine vlastite noge žele zaplesati. I onda više nije bilo nikakve dvojbe da se stabla doista kreću —jedno od drugoga i jedno prema drugome kao u kakvom složenom seoskom plesu. ("A pretpostavljam", mislila je Lucy, "kad stabla plešu, to zbilja mora biti jako, jako seoski ples.") Sad je već bila gotovo među njima.
Prvo stablo koje je pogledala u prvi mah nije uopće izgledalo kao stablo, već kao golemi čovjek čupave brade i silne grmolike kose. Nije se bojala; već je vidjela sličnih stvari. No, kad gaje pogledala ponovno, bilo je samo stablo, premda se još uvijek kretalo. Nije se vidjelo ima li stopala ili korijenje, naravno, jer kad se stabla kreću, ona ne hodaju po površini zemlje; ona gacaju kroz nju, kao mi kroz vodu. Isto se događalo sa svakim stablom koje bi pogledala. U jednom trenu činilo se da gleda prijateljska, lijepa, divovska obličja, što ih uzima šumski narod kad ga neka dobra čarolija dozove u puni život; u sljedećem trenu svi su opet izgledali kao stabla. No, kad su izgledali poput stabala, ta su stabla imala neobično ljudski lik, a kad su izgledali kao ljudi, djelovali su neobično razgranato i lisnato — a cijelo vrijeme čuli su se oni ritmični, šuškavi, svježi, veseli zvuči.
"Budni su, ali ne još sasvim", reče Lucy. Znala je, međutim, da je ona sama sasvim budna, više nego što ljudi obično jesu.
Bez straha je krenula među stabla, plesnim korakom skakućući ovamo i onamo da ne bi naletjela na nekoga od golemih plesača. No oni su je samo napola zanimali. Htjela je proći između njih kako bi stigla do nečega drugog; jer odnekud iza stabala dopirao je onaj dragi glas koji ju je zvao.
Ubrzo je prošla između njih (napola pitajući se je li se služila rukama zato da bi odgurnula grane u stranu ili da bi u velikom kolu uhvatila ruke golemih plesača koji su se sagibali k njoj), jer zapravo su stabla rasla u krug oko proplanka. Iskoračila je iz njihove lelujave zbrke krasnih svjetala i sjena.
Travnat krug, ravan poput kakve tratine, dočekao je njezin pogled, a tamna stabla plesala su uokolo. A onda — oh, radosti! *On* je bio tamo: golemi Lav, koji se bijelo presijavao na mjesečini, a ispod njega njegova velika crna sjena.
Da mu se rep nije micao, moglo bi se pomisliti da je taj lav od kamena, no Lucy ni na trenutak nije takvo što palo na pamet. Nije se zaustavila ni da bi razmislila je li to prijateljski lav ili nije. Poletjela je k njemu. Osjećala je da će joj srce prsnuti izgubi li i trenutak. A sljedeće što je znala bilo je da ga ljubi i svija ruke oko njegova vrata koliko god može i da uranja licem u njegovu divnu, gustu, svilenastu grivu.

"Aslane, Aslane, dragi Aslane!" jecala je. "Napokon si tu."
Velika zvijer preokrene se na bok, tako da je Lucy pala i ostala napola sjedeći, napola ležeći između njegovih prednjih šapa. Nagnuo se k njoj i ovlaš jezikom dodirnuo njezin nos. Njegov topli dah okruži je sa svih strana. Gledala je u njegovo veliko mudro lice.
"Dobrodošla, dijete", rekao je.
"Aslane", reče Lucy, "ti si veći."
"To je zato jer si ti starija, malena", odvrati Lav.
"Ne zato što si ti stariji?"
"Nisam. No kako iz godine u godinu budeš veća, i ja ću ti se činiti sve većim."
Neko vrijeme bila je toliko sretna da nije željela govoriti. No Asian progovori.
"Lucy", reče, "ne smijemo se ovdje dugo izležavati. Vi imate posla, a danas ste izgubili mnogo vremena."
"Da, zar to nije šteta?" reče Lucy. *"Ja* sam te lijepo vidjela. A oni mi nisu htjeli vjerovati. Oni su zbilja — "
Negdje iz dubine Aslanova tijela začuo se najtiši nagovještaj rezanja.
"Žao mi je", reče Lucy, koja je pomalo razumjela njegovu ćud. "Nisam htjela ružno govoriti o njima. No, nisam ja kriva zbog svega toga, zar ne?"
Lav je pogleda ravno u oči.
"Oh, Aslane", reče Lucy. "Ne misliš valjda da jesam? Kako sam mogla — nisam mogla ostaviti druge i doći sama gore k tebi, zar ne? Nemoj me tako gledati... Oh, dobro, valjda sam ipak mogla. Da, i ne bih bila sama, znam, jer bih bila s tobom. Ali kakva bi bila korist od toga?"

Asian ne reče ništa.
"Misliš", reče Lucy prilično tiho, "da bi sve ispalo dobro — nekako? Ali kako? Molim te, Aslane? Zar mi nećeš reći?"
"Želiš znati što *bi se bilo dogodilo,* dijete?" reče Asian. "Ne. To se nikome ne govori."
"Oh, jao!"
"Ali svatko može doznati *što će se dogoditi",* reče Asian. "Ako se sad vratiš k ostalima i probudiš ih; i kažeš im da si me opet vidjela; i da svi smjesta moraju ustati i krenuti za mnom — što će se dogoditi? Postoji samo jedan način da otkriješ."
"Želiš reći da je to ono što želiš da učinim?" dahnu Lucy.
"Da, malena," rekao je Asian.
"Hoće li te i ostali vidjeti?" upita Lucy.
"U početku sigurno neće", reče Asian. "A kasnije, ovisi."
"Ali oni mi neće vjerovati!" reče Lucy.
"Svejedno", reče Asian.
"0 joj, o joj!" reče Lucy. "A meni je bilo tako drago što sam te opet našla. I mislila sam da ćeš me pustiti da ostanem s tobom. I mislila sam da ćeš doći, i riknuti, i prestrašiti sve neprijatelje — kao prošli put. A sad će sve biti grozno."
"Teško je to za tebe, malena", reče Asian. "No ništa se ne događa dvaput na isti način. A nama je u Narniji bilo teško do sada."
Lucy zagnjuri glavu u njegovu grivu ne bi li se sakrila pred njegovim licem. Mogla je osjetiti kako u nju prelazi lavlja snaga. Naglo se uspravila.
"Žao mi je, Aslane", rekla je. "Sada sam spremna."
"Sada si lavica", rekao je Asian. "I sada će sva Narnija biti obnovljena. Ali dođi. Nemamo vremena za gubljenje."
Ustao je i krenuo dostojanstvenim, bešumnim koracima natrag prema pojasu plešućih stabala kroz koji je ona maloprije prošla: a Lucy je pošla s njim, spustivši pomalo drhtavu ruku na njegovu grivu. Stabla su se razdvajala da bi ih propustila i na trenutak bi u potpunosti uzela ljudski lik. Lucy je za kratko mogla vidjeti visoke i krasne šumske bogove i božice kako se klanjaju Lavu; u sljedećem trenu opet su bili stabla, no još uvijek su se klanjali, dražesno svijajući grane i debla tako da su njihovi nakloni bili svojevrstan ples.
"A sad, dijete", reče Asian kad su ostavili stabla za sobom, "ja ću ovdje čekati. Idi, probudi ostale i reci im da pođu za mnom. Ako ne budu htjeli, onda me bar ti moraš slijediti sama."
Strašno je kad morate probuditi četvero ljudi koji su svi stariji od vas i svi vrlo umorni, a sve zato da biste im rekli nešto što vjerojatno neće vjerovati i da biste ih natjerali da učine nešto što im se sigurno neće svidjeti. "Ne smijem razmišljati o tome, moram to jednostavno učiniti", mislila je Lucy.
Najprije je prišla Peteru i protresla ga. "Peter", šapnula mu je u uho, "probudi se. Brzo. Asian je tu. Kaže da moramo smjesta poći za njim."
"Naravno, Lu. Kako god želiš", rekao je Peter neočekivano. Bilo je to ohrabrujuće, no kako se Peter odmah okrenuo na drugu stranu i ponovno zaspao, nije bilo osobito korisno.
Pokušala je sa Susan. Susan se doista probudila, no samo zato da bi rekla svojim najdosadnijm odraslim glasom: "Sanjala si, Lucy. Spavaj dalje."
Zatim je prišla Edmundu. Njega je bilo vrlo teško probuditi, no kad joj je naposljetku uspjelo, bio je doista budan i sjeo je.
"Što?" rekao je mrzovoljnim glasom. "O čemu govoriš?"
Rekla je sve iz početka. To je bilo možda najgore u tom poslu, jer svaki put kad bi ponovila svoju priču, ona je zvučala manje uvjerljivo.
"Asian!" reče Edmund, skočivši na noge. "Hura! Gdje je?"
Lucy se okrene prema mjestu gdje je mogla vidjeti Lava kako čeka, promatrajući je svojim strpljivim očima. "Tamo", rekla je, pokazujući prstom.
"Gdje?" upita opet Edmund.
"Tamo. Tamo. Zar ne vidiš? S ove strane stabala."

Edmund je netko vrijeme oštro zurio, a onda reče: "Ne. Tamo nema ničega. Zbunila te i zanijela mjesečina. To se događa, znaš. I meni se na trenutak učinilo da nešto vidim. No to je samo, kako-se-ono-zove, optička — "
"Ali ja ga vidim cijelo vrijeme", reče Lucy. "Gleda ravno prema nama."
"Zašto ga onda ja ne vidim?"
"Rekao je da možda nećeš moći."
"Zašto?"
"Ne znam. Tako je rekao."
"Uh, kako glupo!" reče Edmund. "Zbilja bih volio da ne vidiš svako malo nešto takvo. Ali pretpostavljam da moramo probuditi ostale."

optički — koji se tiče proučavanja svjetlosti i pojava u vezi s njom optička varka — osjetilna varka

Jedanaesto poglavlje

LAV RIČE

Kad je cijelo društvo napokon bilo budno, Lucy je morala ispričati svoju priču četvrti put. Mrtva tišina koja je uslijedila bila je vrlo obeshrabrujuća.

"Ja ne vidim ništa", rekao je Peter kad su ga već zaboljele oči od zurenja. "Vidiš li ti, Susan?"

"Ne, naravno da ne vidim", odvrati Susan zagrižljivo. "Jer nema ničega što bi se moglo vidjeti. Sanjala je. Daj, radije lezi i spavaj, Lucy."

"A ja se zbilja nadam", rekla je Lucy drhtavim glasom, "da ćete svi poći sa mnom. Jer — jer, ja ću morati ići s njim, makar nitko drugi ne išao."

"Ne pričaj gluposti, Lucy", rekla je Susan. "Naravno da ne možeš ići sama. Nemoj je pustiti, Peter. Baš je zločesta."

"Ja ću ići s njom, ako *mora* ići", rekao je Edmund. "Već je jednom bila u pravu."

"Znam da je", reče Peter. "A možda je bila u pravu i jutros. Zaista nismo imali sreće spuštajući se tim klancem. No ipak — u ovo doba noći. I zašto bi Asian bio nevidljiv za nas? Nikad ranije nije bio. To nije njemu slično. Što kaže D. M. P.?"

"Oh, ja ne kažem uopće ništa", odgovori Patuljak. "Ako svi idete, naravno, idem i ja; ako se vaše društvo razdvoji, poći ću s Vrhovnim Kraljem. To je moja dužnost prema njemu i prema kralju Kaspijanu. No, ako pitate za moje osobno mišljenje, ja sam običan patuljak koji ne misli da je baš vjerojatno da ćemo noću naći put koji nismo uspjeli naći danju. A ne vidim nikakve koristi od magičnih lavova koji su Lavovi Koji Govore, ali ne govore, i koji su prijateljski lavovi, a ne čine nam nikakva dobra, i silno veliki lavovi, premda ih nitko ne može vidjeti. Sve su to trice i kučine, što se mene tiče."

"Sad udara šapom o tlo, želi da požurimo", reče Lucy. "Sad *moramo* ići. Bar ja moram."

"Nemaš prava tako nametati svoju volju svima ostalima. To je četiri glasa prema jednome, a ti si najmlađa", reče Susan.

"Oh, hajde", progunđa Edmund, "moramo ići. Neće biti mira dok ne krenemo." On je bio čvrsto odlučio da će podržati Lucy, no ljutio se zbog gubitka noćnog odmora i to je nadoknađivao ponašajući se najmrzovoljnije što je mogao.

"Onda krenimo", rekao je Peter umorno pričvršćujući remen štita preko ruke i stavljajući kacigu. U bilo koje drugo vrijeme bio bi rekao nešto ljubazno Lucy, koja je bila njegova omiljena sestra. Znao je koliko se jadno mora osjećati, kao što je znao i da nije njezina krivnja, što god joj se bilo dogodilo. No nije mogao suspregnuti neodređeni osjećaj ljutnje prema njoj.

Susan je bila najgora. "Recimo da *seja* počnem ponašati kao Lucy", rekla je. "Mogla bih zaprijetiti da ću ostati ovdje, bez obzira na to hoćete li vi ostati sa mnom ili nećete. Baš mislim da ću to i učiniti."

"Poslušajte Vrhovnog Kralja, Vaše Veličanstvo", rekao je Dobriša, "i krenimo. Ako već ne mogu spavati, radije bih hodao nego ovdje stajao i razgovarao."

I tako su se napokon pokrenuli. Lucy je pošla naprijed, grizući usnice i pokušavajući ne reći Susan sve ono što joj je željela reći. No, sve je to zaboravila zagledavši se u As-lana. On se okrenuo i pošao sporim korakom tridesetak metara ispred njih. Ostali su samo mogli slijediti Lucyine upute, jer Aslana nisu mogli ni vidjeti ni čuti. Njegove velike mačje šape bešumno su gazile travu.

Odveo ih je ravno prema stablima koja su plesala — nitko nije znao jesu li još uvijek plesala, jer je Lucy gledala samo Lava, a ostali samo nju — a onda bliže rubu klanca. "Tako mi tava i talambasa!" mislio je Dobriša. "Nadam se da ova ludost neće završiti planinarenjem po mjesečini i slomljenim vratovima."

zagrižljivo — pakosno, zajedljivo

Dugo je Asian hodao po rubovima klisura. Onda su stigli do mjesta gdje je nekoliko malih stabala raslo tik uz rub klanca. Okrenuo se i nestao među stablima. Lucy je zastao dah, jer je izgledalo kao da je skočio s ruba; no bila je previše obuzeta željom da ga ne izgubi iz vida da bi stala i razmišljala o tome. Ubrzala je korak i ubrzo se i sama našla među stablima. Pogledavši dolje, mogla je vidjeti strmu i usku stazu koja je ukoso, između stijena, vodila dolje, u klanac, i Aslana kako se spušta njome. Okrenuo se i pogledao je svojim sretnim očima. Lucy pljesnu rukama i poče se spuštati dolje za njim. Iza sebe je čula glasove ostalih kako viču: "Hej! Lucy! Pazi, za boga miloga. Stojiš na rubu ponora. Vrati se —" a onda, trenutak kasnije, Edmundov glas kako govori. "Ne, ona je u pravu. *Postoji* put koji vodi dolje." Na pola staze Edmund ju je stigao.
"Gledaj!" viknu, silno uzbuđen. "Gledaj! Kakva se to sjena spušta dolje ispred nas?"
"To je *njegova* sjena", reče Lucy. "Zbilja vjerujem da si u pravu, Lu", reče Edmund. "Nije mi jasno kako je prije nisam vidio. Ali gdje je on?"
"Sa svojom sjenom, naravno. Zar ga ne vidiš?"
"Pa, gotovo sam pomislio da ga vidim — na trenutak. Ovdje je svjetlo tako čudno."
"Hajde, kralju Edmunde, hajde", začuo se Dobrišin glas iza i iznad njih; a onda, još više straga i još gotovo pri vrhu, čuo se Peterov glas kako govori: "On, požuri, Susan! Daj mi ruku! Pa ovdje bi se i beba mogla spustiti. I daj prestani gunđati!"
Za nekoliko minuta našli su se na dnu klanca, a uši im je ispunio šum vode. Opreznim mačjim koracima Asian je prelazio brzicu skačući s kamena na kamen. Na sredini se zaustavio, sagnuo se da bi se napio, a kad je podigao svoju čupavu glavu s koje je kapala voda, opet se okrenuo licem prema djeci. Sad ga je Edmund vidio. "Oh, As-lane!" uzviknu pojurivši prema njemu. No Lav se naglo okrenu i poče se uspinjati obronkom na drugoj strani Br-zotoka.
"Peter, Peter!" uzviknu Edmund. "Jesi li vidio?"
"Vidio sam nešto", reče Peter. "Ali sve je tako nejasno pri ovoj mjesečini. No, idemo dalje, i triput hura za Lucy. Sad se više ne osjećam ni upola onoliko umornim."
Bez imalo oklijevanja Asian ih je vodio ulijevo, dalje uz klanac. Cijelo putovanje bilo je čudno i nalik snu — bučna brzica, vlažna siva trava i svjetlucave stijene kojima su se primicali, i silna tiha zvijer neprestano ispred njih. Svi osim Susan i patuljka sad su je mogli vidjeti.
Ubrzo su stigli do strme staze koja je vodila uz litice na drugoj obali. Ova strana klanca bila je mnogo viša od one niz koju su se spustili te je penjanje uz nju bilo dugo i zamorno vijuganje. Srećom, mjesec je sjao upravo iznad klanca te nijedna strana nije bila u sjeni.
Lucy je bila gotovo sasvim iscrpljena kad su Aslanov rep i stražnje noge nestali na vrhu; no posljednjim se snagama uzverala za njim te se našla, prilično drhtavih koljena i bez daha, na brdu koje su pokušavali naći otkad su napustili Staklasti rukavac. Duga blaga padina (obrasla vrijeskom i travom, s nekoliko velikih kamenova koji su bijelo sjali na mjesečini) uspinjala se pred njom, a zatim je, oko kilometar dalje, nestajala u svjetlucanju krošanja. Lucy je poznavala to mjesto. Bijaše to brijeg Kamenoga Stola.
Zveckajući pancirnim košuljama, ostali su se uspentrali za njom. Asian je i dalje klizio ispred njih, a oni su ga slijedili.
"Lucy", reče Susan vrlo tankim glasićem.
"Da?" reče Lucy.
"Sad ga vidim, žao mi je."
"U redu je."
"Ali, bila sam mnogo gora nego što ti misliš. Zapravo sam vjerovala da je to on — još jučer. Kad nas je upozoravao da ne idemo dolje prema onoj borovoj šumi. I zbilja sam vjerovala da se pojavio, noćas, kad si nas probudila. Mislim, duboko u duši. Ili bih bila vjerovala, da sam dopustila samoj sebi. Ali htjela sam samo izići iz one šume i — i — oh, ne znam. Ali pitam se što ću njemu reći?"
"Možda nećeš morati mnogo govoriti", primijeti Lucy.
Uskoro su stigli do stabala, a kroz stabla su djeca mogla vidjeti brežuljak, Aslanov Humak, koji je podignut iznad Stola nakon njihovog vremena.
"Naša strana ne drži baš dobre straže", promrmlja Dob-riša. "Već su nas trebali zaustaviti - "
"Psst!" rekoše četvero djece, jer sad se Asian zaustavio, okrenuo i stajao pred njima,

izgledajući toliko dostojanstveno da su mu se radovali koliko god se može radovati netko tko se boji; a bojali su ga se koliko god se može bojati netko tko je radostan. Dječaci krenuše naprijed; Lucy ih propusti; Susan i patuljak uzmaknuše.
"Oh, Aslane", reče kralj Peter, kleknuvši na jedno koljeno i podižući Lavovu tešku šapu k svojemu licu. "Toliko mi je drago. I toliko žao. Vodio sam ih pogrešno od samoga početka, a naročito od jučer ujutro."
"Moj dragi sine", rekao je Asian.
Onda se okrenuo i pozdravio Edmunda. "Dobro učinjeno", glasile su njegove riječi.
A onda, nakon grozne stanke, duboki glas reče: "Susan!" Susan nije odgovorila, no ostalima se činilo da plače.
"Slušala si strahove, dijete", reče Asian. "Dođi, daj da dahnem na tebe. Zaboravi strah. Jesi li sad hrabrija?"
"Jesam malo, Aslane", reče Susan.
"A sad?" upita Asian mnogo jačim glasom u kojemu se čuo nagovještaj rike, dok mu je rep šibao od jednog boka do drugog. "A sad, gdje je onaj mali patuljak, onaj slavni mačevalac i strijelac, koji ne vjeruje u lavove? Dođi ovamo, Zemljin sine, dolazi OVAMO!" Posljednja riječ nije više bila tek nagovještaj, već gotovo prava rika.
"Tako mi sablasti i propasti!" dahnu Dobriša jedva čujnim glasom. Djeca se nisu uznemirila; dovoljno su dobro poznavala Aslana da bi znala koliko mu se patuljak sviđa. No Dobriša, koji nikada ranije nije vidio lava, a kamoli ovog Lava, osjećao se sasvim drugačije. No, učinio je jedino razumno što je mogao učiniti: umjesto da pobjegne, zateturao je prema Aslanu.
Asian skoči. Jeste li ikad vidjeli kako mama mačka nosi vrlo mlado mače? Tako je to izgledalo. Patuljak, smotan u malu, jadnu lopticu, virio je iz Asianovih usta. Lav ga protrese, a Patuljkov oklop zazveči kao kotlokrpina vreća, i onda — hop! patuljak odleti u zrak. Bio je na sigurnom, kao da se nalazi u postelji, no nije se tako osjećao. Velike baršunaste šape uhvatiše ga u padu nježno poput majčinih ruku i postaviše (na pravu stranu, k tomu) na tlo.
"Zemljin sine, hoćemo li biti prijatelji?" upita Asian.
"Ho — ho — hoćemo", zamuca patuljak, jer još nije bio sasvim došao do daha.
"A sada", rekao je Asian, "mjesec zalazi. Pogledajte iza sebe: počinje svitati zora. Nemamo vremena za gubljenje. Vas trojica, Adamovi sinovi i ti, Zemljin sine, požurite do Humka i rješavajte ono što tamo zateknete."

kotlokrpa - majstor koji je nekada krpao kuhinjsko posuđe idući od kuće do kuće

Patuljak je još bio zanijemio, a ni dječaci se nisu usuđivali pitati Aslana hoće li poći s njima. Sva trojica izvukli su mačeve i pozdravili, onda se okrenuli i odzveckali u sivilo praskozorja. Lucy primijeti da na njihovim licima nema tragova zamora: i Vrhovni Kralj i kralj Edmund izgledali su više kao odrasli muškarci nego kao dječaci.
Djevojčice su ih promatrale kako odlaze, stojeći uz Aslana. Svjetlost se mijenjala. Nisko dolje, na istoku, Aravir, narnijska jutarnja zvijezda, svijetlila je poput malenog mjeseca. Asian, koji se činio većim no ranije, podigne glavu, zatrese grivom i rikne.
Zvuk, dubok i mukao na početku, poput kakve skladbe za orgulje koja počinje dubokim tonom, uzdizao se i postajao glasniji, onda još mnogo glasniji, sve dok i zemlja i zrak nisu drhtali od njega. Uzdigao se s brda i zaplovio kroz cijelu Narniju. Dolje u Mirazovu logoru ljudi su se budili, zagledali se blijedo jedni drugima u lica i posezali za oružjem. Još niže, ispod njih, u Velikoj Rijeci, u njezinu najhladnijem satu, iz vode se stadoše uzdizati glave i ramena nimfi, i velika glava riječnoga boga s bradom punom trave. Još dalje, u svakom polju i svakoj šumi, osjetljive zečje uši izvirivale su iz rupa, pospane ptičje glave dizale se ispod krila, sove su hukale, lisice lajale, ježevi gunđali, stabla se vrpoljila. U gradovima i selima majke su stiskale djecu u naručja, ogledajući se uplašeno, psi su cviljeli, muškarci skakali iz postelja i tapkajući tražili svjetiljke. Daleko na sjevernoj granici planinski divovi izvirivali su kroz mračne ulaze svojih utvrda.
Ono što su vidjele Lucy i Susan izgledalo je kao nešto tamno što im se preko brjegova približava gotovo iz svih smjerova. U prvi mah doimalo se poput crne magle koja mili po tlu, zatim poput olujnih valova koji se, prilazeći, uzdižu sve više i više, i zatim, konačno, poput onoga što je i bilo — poput šume u pokretu. Činilo se da *sva* stabla svijeta jure prema Aslanu. No, kako su se primicala, sve su manje izgledala poput stabala, a kad se cijela gomila, klanjajući se i mašući dugim tankim rukama prema Aslanu, okupila oko Lucy, ona vidje da je to zapravo skup ljudskih obličja. Blijede breze-djevojke mahale su glavama, žene-vrbe sklanjale su kosu sa zamišljenih lica da bi bolje vidjele As-lana, kraljevske bukve stajale su mirno i pozdravljale ga, čupavi hrastovi, vitki i sjetni brijestovi, kuštravi ljudi od božikovine (koji bijahu tamni, sa ženama sjajnim od bobica) i vesele oskoruše, svi su se klanjali i uspravljali, vičući: "Asian! Asian!" svojim raznolikim, muklim, ili škripavim, ili šumnim glasovima.
Lucy je zbunjivala sve veća gužva i sve brži ples oko As-lana (jer to se opet pretvorilo u ples). Nije uspijevala vidjeti odakle stižu bića koja su ubrzo počela poskakivati među stablima. Jedno od njih bijaše mladić, odjeven samo u srneću kožu, s listovima vinove loze upletenim u kovrčavu kosu. Lice bi mu bilo gotovo suviše ljepuškasto za dječaka da nije izgledalo toliko krajnje neobuzdano.

božikovina — zimzelena biljka s crvenim bobicama

Onome tko bi ga gledao činilo se, kao što je rekao Edmund vidjevši ga nekoliko dana kasnije, da je to "stvor koji bi mogao učiniti makar što — doista makar što". Činilo se da ima vrlo mnogo imena — Bromios, Bassareus i Ovan bijahu neka od njih. S njim je išlo mnoštvo djevojaka, divljih poput njega. Neka su se od tih bića, neočekivano, pojavila čak i na magarcu. A svi su se smijali i svi su vikali: "Euan, euan, eu-io-io-io!"
"Je li ovo igra, Aslane?" doviknu mladić. Očito je bila. No činilo se da gotovo svi igraju različite igre. Možda lovi-ce, no Lucy nije mogla otkriti koga love. Bilo je možda sličnije igri slijepe koke, no svi su se ponašali kao da im je zavoj preko očiju. Bilo je pomalo nalik i traženju skrivene papuče, osim što papuču nitko nije našao. Sve je postalo još zbrkanije kad je čovjek na magarcu, koji bijaše star i silno debeo, odjednom počeo izvikivati. "Osvježenje! Vrijeme je za osvježenje!" A zatim je pao s magarca na kojega su ga ostali opet podigli, dok se magarcu činilo da je sve to cirkus pa je pokušavao pokazati kako zna hodati na stražnjim nogama. I cijelo vrijeme se pojavljivalo sve više i više lišća vinove loze. Ubrzo ne samo lišća nego i čokota. Vitice loze pojavljivale su se posvuda. Penjale su se uz noge šumskoga naroda i svijale se oko njihovih vratova. Lucy podigne ruke da bi zabacila kosu i shvati da odguruje vitice vinove loze. Magarac je bio sav prekriven lozom. Rep mu je bio posve opleten, a nešto tamno mu je stršalo između ušiju. Lucy pogleda bolje i vidje da je to grozd. Od tog trenutka posvuda je bilo grožđa — iznad glava, pod nogama i posvuda naokolo. "Osvježenje! Osvježenje!" vikao je starac.
Svi su počeli jesti, a vi sigurno nikad niste okusili takvoga grožđa, kakvih god staklenika možda ima u vašemu kraju. Zbilja dobro grožđe čvrstih i napetih bobica koje se raspršuju u slatku svježinu čim ih stavite u usta bilo je nešto čega se djevojčice nikad ranije nisu uspjele dosita najesti. A ovdje ga je bilo više no što bi itko mogao poželjeti i nisu se poštivala nikakva pravila lijepoga ponašanja pri jelu. Posvuda ste mogli vidjeti umrljane i ljepljive prste, i premda su usta bila puna, smijeh nije prestajao, kao ni jodlanju slični povici "Euan, euan, eu-oi-oi-oi-oi!" sve dok iznenada svi u istom trenu ne osjetiše da bi igri (koja god bila) i gozbi trebao biti kraj, te su svi bez daha sjeli na tlo i okrenuli se prema Aslanu da čuju što će im sljedeće reći.

oskoruša — stablo i plod poput ponešto trpke jabuke
jodlanje — pjevanje na poseban grlen način Bakho — antički bog vina i veselja Silen — jedan od pratilaca boga Bakha

U tom trenu sunce je upravo izlazilo, a Lucy se nečega sjetila i šapnula Susan:
"Slušaj Su, znam tko su oni!"
"Tko?"
"Dječak divljeg lica je Bakho, a onaj stari je Silen. Zar se ne sjećaš kako nam je, davno, gospodin Tumnus pričao o njima?"
"Da, naravno. No meni se čini, Lu — " "Što?"
"Ne bih se osjećala sigurnom s Bakhom i svim njegovim divljim djevojkama da smo ih srele bez Aslana."
"Vjerojatno ne bi", odvrati Lucy.

Dvanaesto poglavlje

ČAROBNJAŠTVO I IZNENADNA OSVETA

U međuvremenu Dobriša i dvojica dječaka stigoše do malog, kamenom nadsvođenog prolaza koji je vodio u unutrašnjost Humka, a dva jazavaca stražara (bijele mrlje na obrazima bile su sve što je Edmund mogao vidjeti od njih) skočili su, iskeženih zubi, i upitali režečim glasom: "Tko ide?"

"Dobriša", reče patuljak. "Dovodim narnijskog Vrhovnog Kralja iz daleke prošlosti."

Jazavci onjušiše ruke dvojice dječaka. "Napokon", rekoše. "Napokon."

"Dajte nam svjetla, prijatelji", reče Dobriša.

Jazavci nađoše baklju odmah uz ulaz, Peter je upali i doda Dobriši. "Neka D. M. P. radije pođe naprijed", reče. "Mi se ne snalazimo na ovome mjestu."

Dobriša uze baklju i krene naprijed u mračni tunel. Bijaše to hladno, tamno, vlažno mjesto, puno paučine; ponekad bi u svjetlu baklje zalepršao šišmiš. Dječaci, koji su vrijeme od onoga jutra na kolodvoru uglavnom proveli na otvorenom, osjećali su se kao da ulaze u zamku ili u zatvor.

"Čuj, Peter", šapne Edmund. "Vidiš one rezbarije po zidovima. Zar ne izgledaju staro? A mi smo stariji od njih. Kad smo posljednji put bili ovdje, njih još nije bilo."

"Da", reče Peter. "To tjera na razmišljanje."

Patuljak je išao pred njima, skrenuo desno, zatim lijevo, pa se spustio nekim stubama, onda opet skrenuo lijevo. Onda su napokon vidjeli svjetlost ispred sebe — svjetlost koja je dopirala ispod nekih vrata. I sad su prvi put začuli glasove, jer su stigli do ulaza u središnju prostoriju. Glasovi koje su čuli zvučali su bijesno. Netko je govorio toliko glasno da oni unutra nisu čuli kako se približavaju dječaci i patuljak.

"Ne sviđa mi se kako ovo zvuči", šapnu Dobriša Peteru. "Hajde da oslušnemo na trenutak."

Sva trojica stajala su nepomično ispred vrata.

"Znaš vrlo dobro", rekao je glas ("To je kralj", šapnu Dobriša)," zašto nisam puhnuo u rog toga jutra u osvit zore. Zar si zaboravio da nas je Miraz napao gotovo i prije nego što je Dobriša otišao i da smo se borili za život tri sata i više? Puhnuo sam čim sam imao vremena udahnuti."

"Nije baš vjerojatno da ču zaboraviti", odgovori bijesni glas, "kako su moji patuljci podnijeli glavni nalet napada i kako je svaki peti poginuo." ("To je Nikabrik", šapnu Dobriša.)

"Sram te bilo, patuljče", začuo se hrapavi glas. ("Tartuf-kov", reče Dobriša.) "Svi smo učinili koliko i patuljci, a nitko više od kralja."

"Možeš pričati tu priču na svoj način, mene nije briga", odgovori Nikabrik. "Bez obzira na to je li kralj u rog puhnuo prekasno, ili u njemu nije ni bilo nikakve magije, pomoć nije stigla. Ti, ti veliki pisaru, majstore čarobnjače, ti sveznalice, još uvijek tražiš da se nadamo pomoći od Asla-na, kralja Petera i ostalih?"

"Moram priznati — ne mogu poreći — duboko sam razočaran rezultatima operacije", začuo se odgovor. ("To će biti Doktor Kornelijus", reče Dobriša.)

"Jednostavno govoreći", rekao je Nikabrik, "novčanik ti je prazan, jaja pokvarena, mreža prazna, obećanja neispunjena. Onda se makni u stranu i pusti druge da rade. I zato - "

"Pomoć će doći", reče Tartufko. "Ja se uzdam u Aslana. Imaj strpljenja poput nas životinja. Pomoć će doći. Možda je sad već na vratima."

"Bah!" otpuhne Nikabrik. "Vi jazavci htjeli biste da čekamo dok se nebo ne sruši na zemlju. Kažem vam da ne *možemo* čekati. Hrane ponestaje; u svakom okršaju gubimo više nego što si možemo priuštiti; naši sljedbenici se osipaju."

"A zašto?" upita Tartufko. "Ja ću ti reći zašto. Zato jer se među njima pročulo da smo pozvali kraljeve od davnine, a kraljevi od davnine nisu odgovorili. Posljednje riječi što ih je Dobriša izgovorio prije odlaska (a otišao je, najvjerojatnije, u smrt) bile su: Ako morate puhnuti u rog, nemojte da vojska dozna zašto u njega pušete ni čemu se od toga nadate!' No još iste večeri činilo se da svi znaju."
"Bolje bi ti bilo da gurneš svoju sivu njušku u gnijezdo stršljena, jazavče, nego da pokušaš mene optužiti za brbljanje", reče Nikabrik. "Povuci to, ili — "
"Oh, prestanite, obojica", reče kralj Kaspijan. "Želio bih znati što je to što Nikabrik neprestano nagoviješta da bismo trebali učiniti. No prije toga želim znati tko su ovo dvoje stranaca što ih je doveo na naše vijeće, te sad tu stoje otvorenih ušiju i zatvorenih usta."
"Oni su moji prijatelji", reče Nikabrik. "A kojim ti većim pravom sjediš ovdje nego onim koje ti daje prijateljstvo s Dobrišom ili jazavcem? I što daje pravo onoj staroj ludi u crnom ogrtaču da bude ovdje osim to što je tvoj prijatelj? Zašto bih ja ovdje bio jedini koji ne smije dovesti svoje prijatelje?"
"Njegovo Veličanstvo je kralj kojemu smo prisegli na vjernost", reče Tartufko oštro.
"Dvorski običaji, dvorski običaji", podrugnu se Nikabrik. "No, u ovoj rupi možemo govoriti otvoreno. Vi znate — i on zna — da ovaj teimarinski dječak za tjedan dana neće biti kralj ničega i nikoga ako mu ne pomognemo da iziđe iz klopke u kojoj sjedi."
"Možda bi", reče Kornelijus, "tvoji novi prijatelji voljeli govoriti sami? Vi tamo, tko ste i što ste?"
"Veleštovani gospodine Doktore", začuo se tanak, plačljiv glas, "ja sam, neka vam je po volji, samo siromašna stara žena, jesam, i vrlo sam zahvalna njegovu veleštovanom Patuljaštvu na njegovu prijateljstvu, da. Njegovo Veličanstvo, blaženo mu dražesno lice, ne treba se bojati starice koja zbog reume hoda pognuta gotovo do zemlje i nema ni dva komada drva da ih stavi pod kotlić. No, ja imam nešto malo vještine — ne poput vaše, majstore Doktore, naravno — u malim čarolijama i vradžbinama, i bit će mi drago da ih iskoristim protiv naših neprijatelja ako bi to bilo ugodno svima kojih se to tiče. Jer ja ih mrzim. Oh, da. Nitko ne mrzi bolje od mene."
"To je sve vrlo zanimljivo i — hm — zadovoljavajuće", reče Doktor Kornelijus. "Mislim da znam što ste vi, gospođo. Možda bi nam sad, Nikabriče, tvoj drugi prijatelj mogao štogod reći o sebi?"
Prigušen, siv glas, od kojega se Peter sav naježio, odgovori:
"Ja sam glad. Ja sam žeđ. Gdje zagrizem, ne puštam do smrti, pa i nakon smrti moraju odrezati moj zalogaj s neprijateljskog tijela i pokopati ga sa mnom. Mogu gladovati stotinu godina i ne umrijeti. Mogu ležati stotinu noći na ledu i ne smrznuti se. Mogu ispiti rijeku krvi i ne prsnuti. Pokažite mi svoje neprijatelje."
"I ti u nazočnosti ovo dvoje želiš iznijeti svoj plan?" upita Kaspijan.
"Da", reče Nikabirk. "I uz njihovu pomoć ga namjeravam izvršiti."
Sljedeću minutu ili dvije Dobriša i dječaci mogli su čuti Kaspijana i njegova dva prijatelja kako tiho razgovaraju, no nisu mogli razabrati što govore. Onda Kaspijan progovori glasnije.
"Dobro, Nikabriče", rekao je, "saslušat ćemo tvoj plan."
Stanka koja je sad nastala bila je toliko duga da su se dječaci počeli pitati hoće li Nikabrik ikad početi; a kad je ipak progovorio, glas mu je bio tiši, kao da se ni njemu baš previše ne sviđa ono što govori.
"Kad se sve skupa zbroji", mrmljao je, "nitko od nas ne zna istinu o starim danima u Narniji. Dobriša nije vjerovao ni u koju od tih starih priča. Ja sam ih bio spreman provjeriti. Najprije smo iskušali rog, i to nije uspjelo. Ako su ikada postojali Vrhovni Kralj Peter, i kraljica Susan, i kralj Edmund, i kraljica Lucy, tada nas ili nisu čuli, ili ne mogu doći, ili su nam neprijatelji — "
"Ili su na putu", ubaci Tartufko.

reuma — oboljenje kostiju i zglobova

"Možeš to ponavljati sve dok Miraz ne počne hraniti pse našim mesom. Kao što sam rekao, iskušali smo jednu kariku u lancu starih legendi, no to nam nije donijelo nikakva dobra. U redu. Ali kad ti se mač slomi, izvuci bodež. Priče spominju i druge moći osim starih kraljeva i kraljica. Kako bi bilo kad bismo *njih* mogli dozvati?"
"Ako misliš na Aslana", reče Tartufko, "svejedno je zovemo li njega ili kraljeve. Oni su bili u njegovoj službi. Ako ne želi poslati njih (a ja nimalo ne sumnjam da će to ipak učiniti), zar je vjerojatnije da će doći sam?"
"Ne. Tu si u pravu", reče Nikabrik. "Asian i kraljevi idu zajedno. Asian je mrtav, ili nije na našoj strani. Ili ga zadržava nešto što je moćnije od njega. Čak i kad bi došao — kako možemo znati da će nam biti prijatelj? On se prema patuljcima nije baš uvijek ponašao kao dobar prijatelj, sudeći po svemu što se priča. Pa čak ni prema životinjama. Pitaj vukove. I, u svakom slučaju, bio je u Narniji samo jednom, koliko sam čuo, i nije ostao dugo. Na Aslana nemojte računati. Mislio sam na nekog drugog."
Na to nije bilo odgovora i u sljedećih nekoliko minuta vladala je takva tišina da je Edmund mogao čuti jazavčevo zviždavo i hunjkavo disanje.
"Na koga misliš?" reče napokon Kaspijan.
"Mislim na moć toliko veću od Aslanove da je godinama i godinama držala Narniju začaranom, ako su stare priče istinite."
"Bijela Vještica!" uzviknuše tri glasa u isti mah, a po buci koja je to popratila, Peter zaključi da su tri osobe skočile na noge.
"Da", reče Nikabrik vrlo sporo i razgovijetno, "mislim na Vješticu. Sjednite. Nemojte se bojati imena kao da ste mala djeca. Mi želimo moč; želimo moć koja će biti na našoj strani. I, kad govorimo o moći, ne kazuju li priče da je Vještica pobijedila Aslana, svezala ga i ubila, upravo na onom stolu koji se još nalazi tu, ondje u sjeni?"
"No priče kažu i da se on opet vratio u život", odvrati jazavac oštro.
"Da, *kažu",* odgovori Nikabrik, "no primijetit ćeš da se jako malo toga može čuti o onome što je radio poslije. On jednostavno nestaje iz priče. Kako to objašnjavaš, ako se doista vratio u život? Nije li mnogo vjerojatnije da se nije vratio i da priče o njemu više ništa ne govore zato jer se nema što reći?"
"On je okrunio kraljeve i kraljice", reče Kaspijan.
"Kralj koji je upravo pobijelio u velikoj bitci obično može okruniti samoga sebe bez pomoći dresiranog lava", reče Nikabrik. Začulo se bijesno rezanje, vjerojatno Tartuf-kovo.
"U svakom slučaju", nastavi Nikabrik, "što se dogodilo s kraljevima i njihovom vladavinom? I oni su nestali. No s Vješticom je bilo sasvim drugačije. Priča se da je ona vladala stotinu godina: stotinu godina zime. To je moć, priznat ćete. To je nešto konkretno."
"Ali, tako mi zemlje i neba!" reče kralj. "Nije li se oduvi jek pričalo da je Vještica bila najgori neprijatelj od svih? Nije li bila deset puta gori tiranin od Miraza?"
"Možda", reče Nikabrik hladnim glasom. "Možda je *bila* takva prema vama ljudima, ako vas je ovdje bilo u ta davna vremena. Možda je bila takva i prema nekim životinjama. Iskorijenila je dabrove, usudio bih se reći; u svakom slučaju sada ih više nema u Narniji. No s nama patuljcima dobro se slagala. Ja sam patuljak i stojim uz svoj narod. *Mi* se ne bojimo Vještice."
"No vi ste se pridružili nama", reče Tartufko.
"Da, i to je donijelo mnogo dobra mojemu narodu do sada", oštro uzvrati Nikabrik. "Koga se šalje u sve opasne napade? Patuljke. Tko ostaje kratkih rukava kad ima premalo hrane? Patuljci. Tko — "
"Laže! Same laži!" poviče jazavac.
"I zato", reče Nikabrik, čiji se glas sad uzdigao do vriska, "ako vi ne možete pomoći mojemu narodu, obratit ću se nekome tko može."
"Je li to otvorena izdaja, patuljče?" upita kralj.

konkretno — opipljivo, stvarno
ostati kratkih rukava — ostati bez nečega

"Vrati taj mač natrag u korice, Kaspijane", reče Nikabrik. "Ubojstvo na vijeću, ha? To je tvoja igra? Nemoj biti toliko glup da to pokušaš. Misliš da te se bojim? Na mojoj strani je troje, troje na tvojoj."
"Hajde, onda, navali", zareži Tartufko, no odmah ga prekine drugi glas.
"Stanite, stanite, stanite", reče Doktor Kornelijus. "Previše se žurite. Vještica je mrtva. Sve se priče u tome slažu.
Što Nikabrik misli kad kaže da će je pozvati natrag?"
Onaj sivi i jezivi glas koji je dotad samo jednom govorio reče: "Oh, zar zbilja?"
A onda se začuo visoki, plačljivi glas: "Oh, sretan bio, naš dragi mali kralj ne mora se bojati da je Bijela Gospa — tako je *mi* zovemo — mrtva. Veleštovani majstor Doktor samo se ruga jadnoj staroj ženi kad takvo što govori. Slatki majstore Doktore, učeni majstore Doktore, tko je ikad čuo za vješticu koja je stvarno umrla? Uvijek ih se može dozvati natrag."
"Pozovi je", reče sivi glas. "Svi smo spremni. Nacrtaj krug. Pripremi plavu vatru."
Jači od sve glasnijeg jazavčeva rezanja i Kornelijusova oštrog "Što?", uzdigao se poput grmljavine glas kralja Kas-pijana.
"Znači, to je tvoj plan, Nikabriče! Crna magija i dozivanje prokletoga duha. A vidim i tko su ti prijatelji — vještica i vukodlak!"
U sljedećem trenu nastala je zbrka. Čulo se životinjsko rezanje i zveket čelika; dječaci i Dobriša jurnuše unutra; Peter u trenu ugleda grozno, sivo, mršavo biće, napola čovjeka, napola vuka, kako skače na dječaka otprilike njegove dobi, a Edmund vidje jazavca i patuljka kako se valjaju po podu u nekakvoj mačjoj borbi. Dobriša se našao licem u lice s vješticom. Njezin nos i brada bili su svijeni kao kliješta za orahe, njezina prljava siva kosa letjela joj je oko lica; upravo je zgrabila Doktora Kornelijusa za vrat. Jedan udarac Dobrišina mača i njezina se glava otkotrljala na pod. Onda je netko srušio svjetiljku i sljedećih šezdesetak sekundi postojali su samo mačevi, zubi i pandže, šake i čizme. Zatim tišina.
"Jesi li dobro, Ed?"
"Ja — valjda jesam", dahnu Edmund. "Držim onu zvijer od Nikabrika, no još je živ."
"Tako mi vreća i mješina!" začu se ljutit glas. "Na *meni* sjediš. Makni se. Težak si kao mladi slon."

"Žao mi je, D. M. P." reče Edmund. "Je li sad bolje?"
"Au! Ne!" zajauče Dobriša. "Guraš mi čizmu u usta. Odlazi."
"Je li kralj Kaspijan tu negdje?" upita Peter.
"Ovdje sam", reče prilično slabašan glas. "Nešto me je ugrizlo."
Svi su čuli kako netko pali šibicu. Bio je to Edmund. Maleni plamen obasjao mu je lice koje je izgledalo bijedo i prljavo. Malo je tapkao uokolo, zatim je našao svijeću (više se nisu služili svjetiljkama jer im je nestalo ulja), stavio je na stol i upalio. Kad je plamen jasno zasjao, nekoliko se osoba pokušavalo osoviti na noge. Pri svjetlosti svijeće šestero njih promatralo je jedan drugoga.

vukodlak — čovjek koji za punoga mjeseca poprima izgled i ponašanje vuka

"Čini se da više nemamo neprijatelja", reče Peter. "Tamo je vještica, mrtva." (On brzo odvrati pogled od nje.) "I Ni-kabrik, također mrtav. A pretpostavljam da je ono tamo vukodlak. Toliko dugo nisam vidio nijednoga. Vučja glava i ljudsko tijelo. To znači da se upravo iz čovjeka pretvarao u vuka u trenutku kada je ubijen. A ti si, pretpostavljam, kralj Kaspijan?"
"Da", reče drugi dječak. "Ali nemam pojma tko si ti."
"To je Vrhovni Kralj, kralj Peter", reče Dobriša.
"Vaše Veličanstvo nam je vrlo dobrodošlo", reče Kaspijan.
"I *Vaše Veličanstvo,* također", reče Peter. "Znaš, ja nisam došao zauzeti tvoje mjesto, nego ti pomoći da ga se domogneš."
"Vaše Veličanstvo", reče drugi glas uz Peterov lakat. On se okrene i nađe licem u lice s jazavcem. Peter se sagne, zagrli životinju i poljubi čupavu glavu; a to za njega nije bilo nešto što rade djevojčice, jer je bio Vrhovni Kralj.
"Najbolji među jazavcima", reče. "Ti ni *na* tren nisi sumnjao u nas."
"Nije to moja zasluga, Vaše Veličanstvo", reče Tartufko. "Ja sam životinja, a mi se ne mijenjamo. Štoviše, ja sam jazavac, a mi smo ustrajni."
"Žao mi je zbog Nikabrika", reče Kaspijan, "premda me je mrzio od prvog trenutka kad me je ugledao. Postao je ogorčen od dugotrajne patnje i mržnje. Da smo brzo pobijedili, mogao je u danima mira postati dobar patuljak.
Ne znam tko ga je od nas ubio. I drago mi je da ne znam."
"Ti krvariš", reče Peter.
"Da, to je ugriz", reče Kaspijan. "Bio je to onaj — onaj vučji stvor." Čišćenje i previjanje rane dugo je potrajalo, a kad je bilo gotovo, Dobriša reče: "Sad nam, prije svega ostaloga, treba nekakav doručak."
"Ali ne ovdje", reče Peter.
"Ne", strese se Kaspijan. "I moramo poslati nekoga da odnese tijela."
"Ovu gamad možete baciti u jamu", reče Peter. "No patuljka ćemo dati njegovu narodu da ga pokopa na njihov način."
Napokon su doručkovali, u drugoj mračnoj izbi Aslano-va Humka. Doručak nije bio baš onakav kakav bi sami izabrali, jer su Kaspijan i Kornelijus pomišljali na paštetu od divljači, a Peter i Edmund na jaja na maslacu i toplu kavu, no svi su dobili po komad hladnog medvđeđeg mesa (iz džepova dječaka), grumen tvrdog sira, luk i vrč vode. A po načinu kako su prionuli uz jelo, svatko bi pomislio kako je izvrsno.

Trinaesto poglavlje

VRHOVNI KRALJ ZAPOVIJEDA

"Sada su", rekao je Peter kad su završili s jelom, "Asian i djevojčice (mislim na kraljicu Susan i kraljicu Lucy, Kaspi-jane) negdje u blizini. Ne znamo kad će Asian krenuti u akciju. Zacijelo kad on bude htio, ne mi. A u međuvremenu bi želio da sami učinimo što možemo. Kažeš, Kaspijane, da nismo dovoljno snažni da bismo se suočiti s Mirazom u otvorenoj bitci."
"Bojim se da nismo, Vrhovni Kralju", reče Kaspijan. Njemu se Peter jako sviđao, no nije mu bilo lako govoriti. Njemu je bilo mnogo čudnije susresti se s velikim kraljevima iz starih priča, negoli njima susresti se s njim.
"Dobro onda", reče Peter. "Izazvat ću ga da se suoči sa mnom u dvoboju." Nikome još nije pala na pamet takva mogućnost.
"Ali", rekao je Kaspijan, "ne bih li to ja mogao učiniti? želim osvetiti svojega oca."
"Ti si ranjen", rekao je Peter. "Uostalom, ne bi li se on samo nasmijao izazovu od tebe? Mislim, mi smo vidjeli da si kralj i ratnik, no on o tebi misli kao o djetetu."
"Ali, gospodine", reče jazavac, koji je sjedio vrlo blizu Pe-teru i nije skidao pogled s njega. "Hoće li on prihvatiti izazov čak i od vas? Zna da ima snažniju vojsku."
"Najvjerojatnije neće", reče Peter, "no uvijek ima nade. A čak i ako ne prihvati, provest ćemo veći dio dana šaljući glasnike ovamo i onamo. Dotad možda Asian nešto učini. A ja ću bar moći pogledati vojsku i ojačati položaj. Izazvat ću ga. Zapravo, napisat cu to odmah. Imate li pero i tintu, majstore Doktore?"
"Učenjak nikamo ne ide bez njih, Vaše Veličanstvo", odgovori Doktor Kornelijus.
"Vrlo dobro, onda ću vam diktirati", reče Peter. I dok je Doktor razmotavao pergament, otvarao tintarnicu i oštrio pero, Peter se, prižmirivši, naslonio na zid i pokušao dozvati u sjećanje jezik kojim je pisao takve poruke prije mnogo vremena, u zlatno doba zemlje Narnije.
"Dobro", rekao je napokon. "A sad, jeste li spremni, Doktore?"
Doktor Kornelijus umoči pero u tintu i pričeka. Peter je diktirao:
"Pefer, *Aslanovim darom, izborom, pravom i pobjedom Vrhovni Kralj iznad svih kraljeva u Narniji, Vladar Samotnih Otoka i Gospodar Cair Paravela, Vitez Plemenitoga Reda Lava, pozdravlja Miraza, sina Kaspijana Osmoga, nekoć Lorda Zaštitnika Narnije koji se sada naziva narnijskim kraljem.* Jeste li to zapisali?"
"Narnijskim kraljerin", promrmlja Doktor. "Da, gospodine." "Onda počnite novi odlomak", reče Peter. *"Da bi se izbjeglo prolijevanje krvi, kao i sve druge nevolje koje će vjerojatno proizići iz ratova koji se trenutno vode u našemu kraljevstvu Narniji, zadovoljstvo nam je izložiti našu kraljevsku osobu u korist našega vjernoga i voljenoga Kaspijana, te osobnom borbom s Vašim Gospodstvom dokazati da je rečeni Kaspijan zakoniti kralj ispod nas u Narniji, kako našim darom, tako i teimarinskim zakonima, te da je Vaše Gospodstvo dvostruko krivo za izdaju — po tome što odbija predati vlast nad Narnijom rečenome Kaspijanu, kao i zbog osobito gnjusnog* — ne zaboravite napisati to s nj, Doktore — *krvavog i protuprirodnog umorstva vašega ljubaznoga gospodara i brata kralja Kaspijana, devetoga po tome imenu. Stoga je naša dužnost tomu se suprotstaviti i srčano pozvati i izazvati vaše gospodstvo na rečenu borbu i dvoboj, te šaljemo ovo pismo po našemu voljenome i kraljevskom bratu, Edmundu, nekoć namijskom kralju pod našom vlašću, Vojvodi od Pustare Svjetiljke i Grofu od Zapadnih Meda, Vitezu plemenitoga reda Stola, kojega u potpunosti ovlašćujemo da s vašim gospodstvom dogovori sve okolnosti rečene bitke. Napisano u našemu sjedištu u Aslanovu Humku, trinaestoga dana mjeseca ze-lenkrova prve godine vladavine Kaspijana Desetog od Narnije."*

pergament — životinjska koža priređena za pisanje

"To bi trebalo biti dovoljno", reče Peter, duboko udahnuvši. "A sada moramo izabrati još dvoje koji će ići s kraljem Edmundom. Mislim da bi jedan od njih trebao biti Div."
"On — on baš nije jako pametan", rekao je Kaspijan.
"Naravno da nije", reče Peter. "Ali svaki Div djeluje impresivno, ako šuti. A ta će ga zadaća razveseliti. No tko će biti drugi?"
"Tako mi svega", reče Dobriša, "ako vam treba netko tko ubija pogledom, mislim da bi najbolji bio Cijuciks."
"Sigurno bi, sudeći po svemu što sam čuo", reče Peter smijući se. "Samo da nije toliko malen. Ne bi ga ni vidjeli dok im ne priđe sasvim blizu!"
"Pošaljite Burodolskoga, gospodine", reče Tartufko. "Nitko se nikada nije smijao Kentauru."
Jedan sat kasnije dvojica velikih plemića u Mirazovoj vojsci, Lord Glozelle i Lord Sopespian, koji su šetali između redova svoje vojske čačkajući zube poslije doručka, podigoše pogled i spaziše kako im se iz šume približavaju Kentaur i Div Svrdlokišac, koje su već ranije vidjeli u bitci, a između njih netko koga nisu mogli prepoznati. Doista, ni dječaci iz njegove škole ne bi prepoznali Edmunda da su ga u tom trenutku mogli vidjeti. Jer Asian je dahnuo na njega kad su se sreli, te je oko njega ostao dah uzvišenosti.
"Što to znači?" reče Lord Glozelle. "Napad?"
"Prije će biti pregovori", reče Sopespian. "Gledaj, nose zelene grane. Najvjerojatnije se dolaze predati."
"Onaj koji hoda između Kentaura i Diva ne izgleda kao da se namjerava predati", reče Glozelle. "Tko bi to mogao
biti? To nije dječak Kaspijan."
"Ne, doista nije", reče Sopespian. "To je opasan ratnik, kažem ti, gdje god da su ga pobunjenici našli. Izgleda (a to govorim samo tvojemu gospodstvu u povjerenju) više kraljevski no što je Miraz ikada izgledao. I kakav samo oklop nosi! Nijedan od naših kovača ne može iskovati sličan."
"Kladio bih se u svojega šarenoga konja da donosi riječi izazova, a ne predaje", reče Glozelle.
"I što onda?" upita Sopespian.

"Mi ovdje držimo neprijatelja u šaci. Miraz nikada ne bi bio toliko glup da odbaci svoju prednost i pristane na boj."
"Moglo bi ga se nagovoriti", reče Glozelle mnogo tišim glasom.
"Tiho", reče Sopespian. "Dođi ovamo, malo dalje, da nas oni stražari ne mogu čuti. Tako. Jesam li dobro shvatio tvoje gospodstvo?"
"Ako kralj prihvati dvoboj", šapnu Glozelle, "pa... ili će ubiti ili će biti ubijen."
"Tako je", reče Sopespian, klimajući glavom.
"A ako ubije, mi smo dobili ovaj rat."
"Naravno. Ali ako ne uspije?"
"Pa, onda ćemo mi dobiti ovaj rat s njegovom kraljevskom milošću, kao i bez nje. Jer ne

moram govoriti tvojemu gospodstvu da Miraz nije baš neki veliki zapovjednik. A nakon toga bit ćemo ne samo pobjednici, nego i bez kralja."
"Želiš li reći da bismo ti i ja mogli gospodariti ovom zemljom jednako zgodno bez kralja kao i s kraljem?"
Glozellovo lice poružni. "Ne zaboravi", reče, "da smo mi bili oni koji su ga uopće postavili na prijestolje. A tijekom svih tih godina što ih je proveo tako uživajući, kakvi su plodovi nas zapali? Kakvu nam je zahvalnost pokazao?"
"Ne govori dalje", odvrati Sopespian. "Ali gledaj — netko dolazi da bi nas pozvao u kraljev šator."
Kad su stigli do Mirazova šatora, zatekli su Edmunda i njegova dva pratioca kako sjede ispred šatora i služe se kolačima i vinom; poruku s izazovom već su bili predali i sad su se povukli dok je kralj ne razmotri. Kad su ih vidjeli tako izbliza, dvojici telmarinskih lordova sva se trojica učini-še vrlo zastrašujućima.
Unutra su pak našli Miraza, nenaoružana, kako dovršava doručak. Bio je crven u licu, namrštenih obrva.
"Evo!" zagrmi, bacivši prema njima pergament preko stola. "Gledajte kakvu nam je gomilu priča za malu djecu poslao naš fićfirić od nećaka."
"Ako dopuštate, gospodine", reče Glozelle," ako je mladi ratnik kojega smo upravo vidjeli vani taj kralj Edmund kojega spominje pismo, ja ga ne bih nazvao pričom za malu djecu nego vrlo opasnim vitezom."
"Kralj Edmund, bah!" reče Miraz. "Tvoje gospodstvo vjeruje u sve te bapske bajke o Peteru, Edmundu i ostalima?"
"Vjerujem svojim očima, Vaše Veličanstvo", reče Glozelle.
"Dobro, o tome nema smisla raspravljati", reče Miraz, "no što se tiče izazova, pretpostavljam da o tome možemo imati samo jedno mišljenje?"
"I ja tako mislim, gospodine, doista", reče Glozelle.
"A koje je to mišljenje?" upita kralj.
"Sasvim sigurno odbiti", reče Glozelle. "Jer, premda me nitko nikada nije nazvao kukavicom, moram otvoreno reći da bi susret u dvoboju s tim mladićem bio više no što moje srce može podnijeti. A ako je njegov brat, Vrhovni Kralj, još strasniji od njega (što je vrlo vjerojatno), tada — za ime svijeta, kralju moj, nemojte imati s njim nikakva posla."
"Kuga te ubila!" uzviknu Miraz. "Ne trebam tu vrstu savjeta. Zar misliš da te pitam treba li se bojati susreta s Peterom (ako uopće postoji takav čovjek)? Zar misliš da ga se bojim? Meni treba politički savjet: hoćemo li mi, koji smo u prednosti, staviti tu svoju prednost na kocku prihvaćajući dvoboj?"
"Na to ja mogu odgovoriti, Vaše Veličanstvo", reče Glo-zelle, "da iz svih mogućih razloga taj izazov ne treba prihvatiti. Vidim smrt na licu toga čudnoga viteza."
"Opet ti počinješ!" reče Miraz, sad već posve ljutit. "Pokušavaš me nagovoriti da se pokažem istom takvom kukavicom kao što je Tvoje Gospodstvo?"
"Vaše Veličanstvo može reći što ga volja", reče Glozelle uvrijeđeno.
"Govoriš poput stare babe, Glozelle", reče kralj. "Što ti kažeš, moj lorde Sopespiane?"
"Ne prihvaćajte, gospodine", glasio je odgovor. "A ono što Vaše Veličanstvo naziva politikom dolazi kao naručeno. Daje Vašemu Veličanstvu sjajan razlog za odbijanje, a ne pruža povoda nikome tko bi htio dovesti u pitanje hrabrost Vašega Veličanstva."
"Grom i pakao!" uzviknu Miraz, skočivši na noge. "I ti si, dakle, danas začaran? Zar misliš da tražim izgovor pod kojim bih mogao odbiti? Možeš me isto tako u lice nazvati kukavicom."
Razgovor se razvijao upravo onako kako su dvojica lordova željeli, pa ne rekoše ništa.
"Jasno mi je o čemu se tu radi", rekao je Miraz, koji se bio zagledao u njih kao da će mu oči iskočiti iz glave, "vi sami plašljivi ste kao zečevi, a u svojoj se drskosti usuđujete misliti da je moje srce jednako vašima! Razlog za odbijanje, doista! Izgovor za neprihvaćanje borbe! Jeste li vojnici? Jeste li Telmarinci? Jeste li muškarci? I sad, ako odbijem (u skladu sa svim dobrim razlozima zapovjedništva i vojne politike), vi ćete misliti, i učiti druge da misle, da sam se prestrašio. Nije li tako?"
"Nijednoga čovjeka u dobi Vašega Veličanstva", reče Glozelle, "nijedan mudar vojnik ne bi nazvao kukavicom zato što je odbio dvoboj s velikim ratnikom u cvijetu mladosti."

"Dakle, osim što sam podla kukavica, ja sam šepavi starac, s jednom nogom u grobu", zagrmi Miraz. "Reći ću vam kako stvari stoje, moja gospodo! Svojim jadnim savjetima (neprestano izbjegavajući pravo, to jest, političko pitanje) učinili ste upravo suprotno od onoga što ste htjeli. Namjeravao sam odbiti. Ali, prihvatit ću. Čujete li, prihvatit ću! Ne želim biti osramoćen zato što je neka čarolija ili izdaja smrznula krv u vašim žilama."
"Zaklinjemo Vaše Veličanstvo — "reče Glozelle, no Miraz je već izjurio iz šatora, te su ga mogli čuti kako urla Ed-mundu svoj pristanak.
Dvojica plemića se pogledaše i tiho se nasmijaše.
"Znao sam da će prihvatiti ako ga se dobro podbode", reče Glozelle. "Ali neću zaboraviti da me nazvao kukavicom. Za to će mi platiti."
Kad su stigle vijesti o odgovoru, i kad su ih različita bića čula, u Aslanovu Humku nastade veliko komešanje. Edmund je, s jednim od Mirazovih kapetana, već označio mjesto gdje će biti borilište, te su ondje postavljeni kolci i konopci. S jedne strane stajat će kao sekundanti dvojica Telmarinaca na dva ugla, a jedan u sredini; trojicu sekun-danata na drugoj strani trebao je odrediti Vrhovni Kralj. Peter je upravo objašnjavao Kaspijanu da on ne može biti jedan od te trojice jer se dvoboj vodi oko njegova prava na prijestolje, kad dubok, pospan glas odjednom reče: "Vaše Veličanstvo, molim." Peter se okrenu, a pred njim je stajao najstariji od Trbušastih Medvjeda.
"Ako dopuštate, Vaše Veličanstvo", rekao je. "Ja sam medvjed, nisam li?"
"Naravno, ti si medvjed, i to dobar medvjed, nema sumnje", reče Peter.
"Da", reče Medvjed. "No medvjedi su uvijek imali pravo da netko od njih bude sekundant."
"Nemoj mu to dopustiti", šapne Dobriša Peteru. "On je dobar stvor, no sve će nas osramotiti. Zaspat će i sigurno će sisati šape. Pred neprijateljima također."
"Ne mogu odbiti", reče Peter. "Jer on je sasvim u pravu. Medvjedi su imali to pravo. Nije mi jasno kako je to ostalo u sjećanju kroz sve ove godine, a tolike su druge stvari zaboravljene."
"Molim, Vaše Veličanstvo", reče Medvjed.
"To je tvoje pravo", rekao je Peter. "I bit ćeš jedan od se-kundanata. No, ne zaboravi da ne smiješ sisati šape!"
"Naravno da neću", reče Medvjed zgranutim glasom. "Ali to upravo činiš!" zaurla Dobriša. Medvjed je izvadio šapu iz usta i pretvarao se da nije čuo.

sekundant — posrednik i svjedok jednoga borca u dvoboju
zgranut — izuzetno neugodno iznenađen

"Gospodine!" začuo se oštar glasić negdje s tla.
"Ah — Cijuciks!" reče Peter, pogledavši najprije uokolo, kao što ljudi obično čine kad im se obraća miš.
"Gospodine!" reče Cijuciks. "Moj život vam je uvijek na raspolaganju, no moja čast je samo moja. Gospodine, među svojim ljudima imam i jedinoga trubača vojske Vašega Veličanstva. Mislio sam da ćete nas možda poslati s nosiocima poruke. Gospodine, moj narod je ožalošćen. Možda bi se utješio ako bi vaša volja bila da ja budem jedan od sekundanata."
U tom se trenutku odnekud iznad glava razlegla buka ne jako različita od grmljavine, jer se Div Svrdlokišac počeo smijati onim ne baš pametnim smijehom kojemu su ugodnije vrste Divova toliko sklone. No, sam se odmah zaustavio i dok je Cijuciks otkrio odakle buka dolazi, već je bio ozbiljan poput repe.
"Bojim se da to neće ići", reče Peter vrlo ozbiljno. "Neki se ljudi boje miševa — "

"Primijetio sam, gospodine", reče Cijuciks.
"A ne bi bilo pošteno prema Mirazu", nastavi Peter, "kad bismo ga tjerali da gleda nešto zbog čega bi mogla otupjeti oštrica njegove hrabrosti."
"Vaše je Veličanstvo zrcalo časti", reče Miš, uz jedan od svojih zadivljujućih naklona. "Nas dvojica ne možemo imati različita mišljenja o ovom pitanju... No, učinilo mi se da sam maloprije čuo nekoga kako se smije. Ako itko ovdje želi da budem predmet njegove dos-jetljivosti, bit ću mu i te kako na usluzi — svojim mačem — kad god mu je po volji."
Za ovom je primjedbom uslijedila strašna tišina koju je prekinuo Peter, rekavši: "Div Svrdlokišac, Medvjed i Ken-taur Burodolski bit će naši sekundanti. Dvoboj će se održati u dva sata popodne. Ručak točno u podne."
"Zbilja", reče Edmund dok su se udaljavali odatle, "valjda će biti sve u redu. Mislim, valjda ga možeš pobijediti?"
"To ću otkriti u borbi", reče Peter.

Četrnaesto poglavlje

KAKO SU SVI IMALI MNOGO POSLA

Malo prije dva sata Dobriša i jazavac sjedili su s ostalim bićima uz rub šume i gledali prema sjajnoj liniji Mirazove vojske koja je stajala udaljena otprilike dva domašaja strelicom. U međuvremenu je, za borbu, kolcima ograđen četvrtast ravan prostor prekriven travom. Na dva dalja ugla stajali su Glozelle i Sopespian s izvučenim mačevima. Na bližim uglovima bili su Div Svrdlokišac i Trbušasti Medvjed, koji je unatoč svim upozorenjima sisao šape, te je izgledao, istinu govoreći, neuobičajeno glupo. Burodolski je pak na sredini desne strane bojnoga polja stajao vrlo mirno, osim kad bi povremeno stražnjim kopitima udario o tratinu, te je izgledao mnogo dostojanstvenije od telma-rinskog baruna koji je njemu nasuprot stajao na lijevoj strani. Peter se bio rukovao s Edmundom i Doktorom te je upravo odlazio na borilište. Sve je to bilo nalik trenutku prije nego što će pucanj iz pištolja označiti početak neke značajne utrke, samo mnogo gore.

"Volio bih da se Asian pojavio prije negoli je do ovoga došlo", rekao je Dobriša.

"I ja također", rekao je Tartufko. "No pogledaj iza sebe."

"Tako mi vrana i vradžbina!" promrmlja patuljak okre-nuvši se. "Tko su oni? Silni ljudi — prekrasni ljudi — kako kakvi bogovi, božice i divovi. Stotine i tisuće njih skupljaju se iza nas. Tko su oni?"

"Drijade, Hamadrijade i Silvani", reče Tartufko. "Asian ih je probudio."

"Hm!" reče patuljak. "To će biti vrlo korisno ako neprijatelj pokuša izvesti kakvu prijevaru. No neće mnogo pomoći Vrhovnom Kralju ako se Miraz pokaže kao vještiji mačevalac."

Jazavac ne reče ništa, jer su Peter i Miraz upravo sa suprotnih strana ulazili na borilište, obojica pješice, obojica u pancirnim košuljama, s kacigama i štitovima. Koračali su sve dok nisu prišli blizu jedan drugome. Obojica su se naklonili, i činilo se da govore, no bilo je nemoguće čuti njihove riječi. U sljedećem trenutku dva mača bljesnuše na suncu. U sekundi se mogao čuti udarac metala o metal, no ti su zvukovi ugušeni odmah zatim, jer su dvije vojske stale vikati kao na nogometnoj utakmici.

"Bravo, Peter, bravo!" vikao je Edmund vidjevši kako Miraz uzmiče za korak i pol. "Navali dalje, odmah!" Peter je navalio i nekoliko je trenutaka izgledalo kao da bi mogao pobijediti. No onda se Miraz sabrao — i počeo se doista služiti svojom visinom i težinom. "Miraz! Miraz! Kralj! Kralj!" čuli su se telmarinski povici. Kaspijan i Edmund problijediše od tjeskobe i osjetiše mučninu.

"Peter je primio nekoliko gadnih udaraca", rekao je Edmund.

"Uh!" reče Kaspijan. "Što se sad događa?"

"Obojica uzmiču", reče Edmund. "Malo su umorni, pretpostavljam. Gledaj! Ah, sad opet počinju, ovaj put promiš-ljenije. Kruže i kruže, iskušavajući obranu protivnika."

"Bojim se da se taj Miraz razumije u svoj posao", promrmlja Doktor. No jedva što je to izgovorio, među Staro-narnijcima se prolomi pljesak — vikali su i bacali kape uvis, stvarajući gotovo zaglušujuću buku

"Što je bilo? Što je bilo?" pitao je Doktor. "Moje stare oči nisu vidjele."

"Vrhovni Kralj ga je ubo pod pazuho", reče Kaspijan još uvijek plješćući. "Upravo na mjestu gdje rukav oklopa može propustiti oštricu. Prva krv."
"No sad opet nije dobro", reče Edmund. "Peter se ne služi štitom kako treba. Sigurno je ranjen u lijevu ruku."
To je bilo i te kako točno. Svi su mogli vidjeti da Peterov štit labavo visi. Poklici Telmarinaca se udvostručiše.
"Ti si vidio više dvoboja od mene", reče Kaspijan. "Ima li još ikakve šanse?"
"Vrlo malo", reče Edmund. "Pretpostavljam da bi ipak još mogao uspjeti. Uz malo sreće."
"Oh, zašto smo uopće dopustili da se to dogodi?" reče Kaspijan.
Odjednom su utihnuli povici na obje strane. Edmund je na trenutak bio zbunjen. Onda reče: "Oh, jasno mi je. Dogovorni odmor. Dođite, Doktore. Možda bismo vi i ja mogli nešto učiniti za Vrhovnoga Kralja." Otrčaše do bojnoga polja, a Peter se provukao ispod konopaca i prišao im, crvena i znojna lica i ubrzana daha.
"Imaš ranu na lijevoj ruci?" upita Edmund.
"Nije baš rana", reče Peter. "Nasrnuo je punom težinom ramenom na moj štit — kao gomila opeka — pa mi se rub štita usjekao u ručni zglob. Mislim da nije slomljen, ali možda je iščašen. Ako mi ga dobro stegnete, mislim da ću izdržati."
Dok su to radili, Edmund zabrinuto upita: "Što misliš o njemu, Peter?"
"Neugodan", reče Peter. "Vrlo neugodan. Ako budem imao sreće, natjerat ću ga da se bori svom snagom, sve dok se njegova težina i kratak dah ne okrenu protiv njega na ovom vrelom suncu. Istinu govoreći, nemam baš nekih drugih izgleda. Pozdravi — pozdravi sve

kod kuće, Ed, ako me sredi. Evo ga, vraća se na borilište. Zbogom, stari moj! Doviđenja, Doktore. I reci nešto posebno lijepo Dobriši, Ed! Bio je sjajan."
Edmund nije mogao govoriti. Zajedno s Doktorom vratio se njihovom redovima s mučnim osjećajem u želucu.
No sljedeća je runda počela dobro. Činilo se da je Peter sad kadar poslužiti se štitom, a očito se dobro služio nogama. Sad je gotovo igrao lovice s Mirazom, držeći mu se izvan domašaja, mijenjajući mjesta, tjerajući neprijatelja da se napreže.
"Kukavice!" grdili su Telmarinci. "Zašto mu se ne suprotstaviš? Ne sviđa ti se, ha? Mislili smo da si došao na dvoboj, ne na ples! Bah!"
"Oh, nadam se da ih ne sluša", reče Kaspijan.
"Sigurno ne", reče Edmund. "Ne znaš ti njega — Oh!"
Miraz je napokon uspio zadati udarac, po Peterovoj kacigi. Peter posrne, skliznu u stranu i padne na jedno koljeno. Telmarinski povici uzdigoše se poput hujanja mora. "Sad! Miraz!" vikali su. "Sad! Brzo! Brzo! Ubij ga!" No, lažnome kralju zapravo nije trebalo poticaja. Već je bio iznad Petera. Edmund je do krvi zagrizao usnicu kad je Mirazov mač bljesnuo prema Peteru. Izgledalo je kao da će mu odsjeći glavu. Hvala nebesima! Mač je skliznuo niz njegovo desno rame. Patuljački oklop bio je čvrst i nije popustio.
"Nebesa!" uzviknu Edmund. "Opet je ustao. Peter, naprijed, Peter!"
"Nisam vidio što se dogodilo", rekao je Doktor. "Kako je to izveo?"
"Zgrabio je Miraza za ruku kad je ovaj na njega zamahnuo", reče Dobriša, plešući od oduševljenja. "Evo vam pravoga čovjeka. Služi se neprijateijevom rukom kao Ijestvama. Vrhovni Kralj! Kralj nad kraljevima! Ustaj, Stara Narnijo."
"Gledajte", reče Tartufko. "Miraz se ljuti. To je dobro."
Sad su se doista tukli svom snagom: takav pljusak udaraca da se i za jednog i za drugog borca činilo nemogućim da ostane na životu. Kako je uzbuđenje raslo, povici su gotovo sasvim zamrli. Promatrači su zadržavali dah. Bilo je strašno i veličanstveno.
Uzdigao se silan povik Staronarnijaca. Miraz je bio na tlu — ležao je licem prema zemlji, ali ne od Peterova udarca, nego zato što se spotaknuo o busen trave. Peter zakorači unatrag, čekajući da njegov neprijatelj ustane.
"Uh, kako glupo!" reče Edmund samome sebi. "Zar se mora ponašati baš toliko viteški? Valjda mora. To je tako kad je čovjek vitez i Vrhovni Kralj. Aslanu bi se svidjelo takvo ponašanje, pretpostavljam. No onaj će grubijan začas opet ustati i onda — "
No "onaj grubijan" nikad nije ustao. Lordovi Glozelle i Sopespian imali su svoje planove. Čim su vidjeli da je njihov kralj pao, utrčali su u borilište vičući: "Izdaja! Izdaja! Narnijski izdajnik zabio mu je nož u leđa dok je ležao bespomoćan. Na oružje! Na oružje, Telmarinci!"
Peteru nije bilo jasno što se događa. Dva velika čovjeka pojurila su prema njemu isukanih mačeva. Treći je Telmarinac preskočio užad s lijeve strane. "Na oružje, Narnijo! Izdaja!" viknu Peter. Da su sva trojica odjednom navalila na njega, nikad više ne bi progovorio. No, Glozelle se zaustavio da bi sam ubio svojega kralja na mjestu gdje je ležao: "To ti je za onu uvredu jutros", šapnuo je zarivši oštricu. Peter dočeka Sopespiana, podsiječe noge pod njim, te mu, vraćajući mač, odrubi glavu. Sad je i Edmund bio uz njega vičući: "Narnija, Narnija! Za Lava!" Cijela teimarinska vojska jurnula je na njih. No Div je krenuo naprijed, sagnuvši se i mašući toljagom. Kentauri su napali. Straga i iznad glave Peter je čuo kako zuje patuljačke strelice. Dobriša se borio s njegove lijeve strane. Nastala je prava bitka.
"Povuci se, Cijucikse, ti mali blesavko!" vikao je Peter. "Svi ćete poginuti. Ovo nije mjesto za miševe." No smiješna mala bića plesala su između nogu obaju vojski, ubadajući mačevima. I mnogi je telmarinski vojnik osjetio toga dana kako ga stopalo iznenada boli kao da se u njega zabolo desetak štapića za ražnjiće, te bi skakutao na jednoj nozi, proklinjući bol; neki su zbog toga pali na tlo, neki nisu. Onoga tko bi pao miševi su dovršili; onoga tko nije, dovršio bi netko drugi.
No, gotovo i prije negoli su se Staronarnijci doista zagrijali za posao, primijetili su da neprijatelj uzmiče. Tvrdokorni ratnici problijediše; gledali su s užasom, ali ne Staronar-nijce, nego nešto iza njih. Onda odbaciše oružje, vičući: "Šuma! Šuma! Kraj svijeta!"
Ubrzo se više nije moglo čuti ni njihove povike ni zveket oružja, jer se sve utopilo u oceanskom hučanju probuđenih stabala koja su prošla kroz redove Peterove vojske i

nastavila dalje, u potjeru za Telmarincima. Jeste li ikad stajali na rubu velike šume na kakvu visokom planinskom hrptu u jesensku večer kad se svom silinom uzdiže jugoza-padnjak? Zamislite taj zvuk. A onda zamislite šumu koja, umjesto da stoji na svom mjestu, juri na vas; no to nisu više stabla već golemi ljudi; a ipak, još su uvijek nalik stablima jer mašu dugim rukama kao granama, tresu glavama, a oko njih pada pljusak od lišća. Tako su to doživjeli Tel-marinci. Bilo je pomalo zastrašujuće, čak i za Narnijce. Za nekoliko minuta svi Mirazovi sljedbenici trčali su prema Velikoj Rijeci u nadi da će prijeći most, povući se u grad kod Berune i odande se, iza zidina i zatvorenih vrata, braniti.
Stigli su do rijeke, no mosta nije bilo. Preko noći je nestao. Obuzeše ih krajnja panika i užas, te su se svi predali. No što se dogodilo s mostom?
Rano toga jutra, nakon nekoliko sati sna, djevojčice su se probudile; vidjele su Asiana kako stoji iznad njih i čule njegov glas kako govori: "Priredit ćemo slavlje." Protrljate su oči i obazrele se oko sebe. Sva su stabla otišla, no još uvijek ih se moglo vidjeti kao tamnu masu koja se kreće prema Aslanovu Humku. Bakho, Menade (njegove divlje, mahnite djevojke) i Silen još su bili s njima. Lucy, sasvim odmorna, skoči na noge. Svi su bili budni, svi su se smijali, frule su svirale, cimbali zvečali. Životinje, ne Životinje Koje Govore, skupljale su se oko njih sa svih strana.
"Što je to, Aslane?" upita Lucy, kojoj su oči blistale, a noge željele zaplesati.
"Dođite, djeco", odvrati Lav. "Danas opet možete jahati na mojim leđima."
"On, krasno!" uzviknu Lucy, te se obje djevojčice pope-še na topla zlatna leđa, kao prije tko zna koliko godina. Onda se cijelo društvo pokrenulo — Asian na čelu, Bakho i njegove Menade skačući, jureći, prebacujući se preko glave, a životinje skakućući oko njih, dok je na začelju išao Si-len na svojemu magarcu.

Skrenuli su malo udesno, sjurili se niz strmu padinu i našli se pred dugačkim Beruninim mostom. No, prije negoli su krenuli preko mosta, iz vode izroni velika mokra bradata glava, veća od ljudske, okrunjena rogozom. Zagleda se u Aslana, a onda progovori dubokim glasom.
"Pozdrav, Gospodaru", reče. "Oslobodi me okova."
"Tko je *ovo,* za ime svijeta?" šapnu Susan.
"Mislim da je riječni bog, ali budi tih", reče Lucy.
"Bakho", reče Asian. "Oslobodi ga okova."

hrptu— istaknut, duguljast dio planine ili brda
cimbal — glazbeni instrument u obliku trapeza s mnogo žica u koje se udara batićima
rogoz — močvarna trava, šaš, ševar

"To valjda znači most", pomisli Lucy. Tako je i bilo. Bakho i njegov narod jurnuše u plitku vodu i trenutak kasnije počelo se događati nešto vrlo čudno. Uza sve stupove mosta počeše se penjati snažne, debele vitice bršljana, ovijajući se oko kamena, cijepajući, lomeći, razdvajajući dijelove gradnje. Zidovi mosta pretvoriše se u vesele glogove živice, a zatim nestadoše, jer se cijeli most uz pljusak i tutanj srušio u uzburkanu vodu. Uz mnogo prskanja, vrištanja i smijeha bučni su slavljenici gacali, plivali i plesali po gazu ("Hura! Sada je to opet gaz kod Berune!" vikale su djevojčice), zatim su krenuli uz obalu na drugoj strani, pa u grad.

Svi su na ulicama bježali pred njima. Prva kuća do koje su stigli bila je škola: škola za djevojčice, gdje je mnoštvo narnijskih djevojčica, vrlo čvrsto spletene kose, s ružnim tijesnim ovratnicima oko vrata i debelim čarapama koje škakljaju noge, imalo sat povijesti. "Povijest" koja se učila u Narniji za Mirazove vladavine bila je dosadnija od bilo koje prave povijesti koju ste ikada učili i manje istinita od najuzbudljivijih pustolovnih priča.
"Ako ne budeš slušala, Gwendolen", reče učiteljica, "i ne prestaneš gledati kroz prozor, morat ću ti dati minus."
"Ali molim vas, gospođice Prizzle — " započe Gwendolen.
"Jesi li čula što sam ti rekla, Gwendolen?" upita gospođica Prizzle.
"Ali, molim vas, gospođice Prizzle", rekla je Gwendolen, "tamo je LAV!"
"Dva minusa za pričanje besmislica", rekla je gospođica Prizzle. "A sada - "
Prekinu je rika. Bršljan se svijao uz prozore učionice. Zidovi se pretvoriše u masu treperava zelenila, a grane pune lišča već su se svijale iznad glava gdje je nekad bio strop. Gospođica Prizzle shvati da stoji na travi usred šumskoga proplanka. Uhvatila se za stol ne bi li se smirila, i otkrila da se stol pretvorio u ružin grm. Divlji ljudi kakve nikada nije mogla ni zamisliti okupljali su se oko nje. Onda ugleda Lava, vrisnu i pobježe, a s njom je pobjegao i njezin razred koji se uglavnom sastojao od zdepastih, urednih djevojčica debelih nogu. Gwendolen je oklijevala.
"Ti ostaješ s nama, srdašce?" reče Asian.
"Oh, zar *smijem?* Hvala vam, hvala", rekla je Gwendolen. Odmah je uhvatila za ruke dvije Menade koje su se zavrtjele s njom u veselom plesu i pomogle joj da skine dio nepotrebne i neudobne odjeće koju je imala na sebi.
Gdje god su stigli u malenom gradu Beruni, događalo se isto. Većina ljudi bi pobjegla, poneki su im se pridružili. Kad su napustili grad, bili su veća i veselija družba.

glog — grmoliko drvo iz porodice ruža

Nastavili su dalje kroz ravna polja na sjevernoj, ili lijevoj, obali rijeke. Na svakom imanju životinje su izlazile van da bi im se pridružile. Tužni stari magarci koji nikada nisu upoznali radost odjednom su postajali ponovno mladi; zavezani psi trgali su lance; konji su se ritali i kopitima razbijali kola u koja su bili upregnuti te kaskali s veselom družbom — klopklop — odbacujući grudice blata u vis i njišteći. Pokraj bunara u nekom dvorištu naišli su na čovjeka koji je tukao nekog dječaka. Štap se rascvjetao u čovjekovoj ruci. Htio ga je ispustiti, no štap mu se držao uz ruku. Ruka mu se pretvorila u granu, tijelo u deblo, noge počeše puštati korijenje. Dječak, koji je trenutak ranije plakao, prasnu u smijeh i pođe sa slavljenicima.

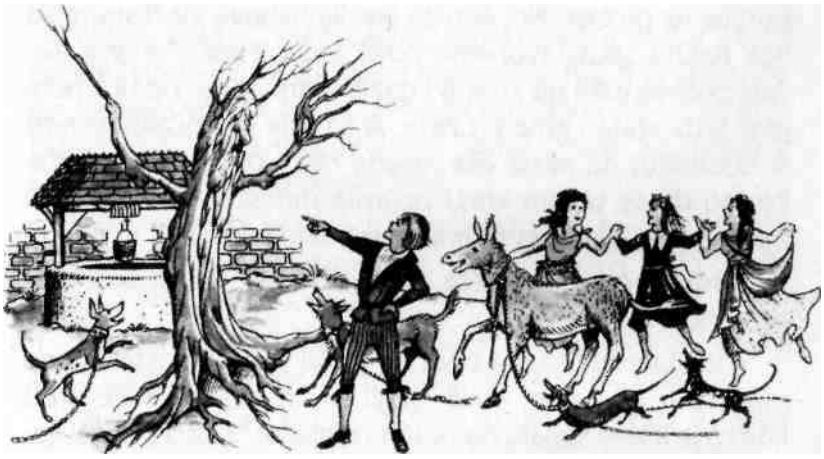

U malom gradu na pola puta do Dabrove brane, gdje su se spajale dvije rijeke, stigoše opet do neke škole; tu je djevojka, koja je izgledala umorno, učila aritmetiku neke dječake koji su bili prilično slični svinjama. Ona pogleda kroz prozor, spazi božanske slavljenike kako pjevaju po ulici i osjeti ubod radosti u srcu. Asian se zaustavi baš pod prozorom i pogleda gore prema njoj.
"On, nemoj, nemoj", rekla je. "Voljela bih. Ali ne smijem. Moram raditi svoj posao. A djeca bi se prestrašila da te vide."
"Prestrašila?" reče dječak koji je najviše od svih sličio svinji. "S kim ona razgovara kroz prozor? Reći ćemo inspektoru da ona kroz prozor razgovara s ljudima kad bi trebala nas poučavati."
"Pogledajmo tko je to", reče drugi dječak, pa se svi naguraše uz prozor. No, čim su izvirila njihova zločesta mala lica, Bakho ispusti svoj veliki povik *Euan, Euoi-oi-oi-oi,* a dječaci počeše tuliti od straha i gaziti jedni druge ne bi li pobjegli kroz vrata i kroz prozore. A kasnije se pričalo (istinito ili neistinito) da nitko više nikada nije vidio te male dječake, no da se u tom kraju pojavilo mnoštvo vrlo zgodnih malih svinja, premda ih prije tamo nije bilo.
"Sad, draga dušo", reče Asian učiteljici; a ona skoči dolje i pridruži im se.
Kod Dabrove brane opet su prešli rijeku i nastavili prema istoku po južnoj obali. Stigli su do malene kuće pred kojom je dijete stajalo na pragu i plakalo. "Zašto plačeš, ljubavi?" upita Asian. Djevojčica, koja nikada nije vidjela sliku lava, nije ga se prestrašila. "Tetića je jako bolesna", rekla je. "Sigurno će umrijeti." Asian pokuša ući kroz vrata kućice, no bila su premalena za njega. Zato, kad je progurao glavu unutra, on gurne ramenima (Lucy i Susan pale su s njegovih leđa dok je to radio) i podiže cijelu kuću uvis; kuća je opet pala na tlo i raspala se. I ondje, još uvijek u postelji, premda je postelja sad bila na otvorenom, ležala je malena starica koja je izgledala kao da ima patuljačke krvi u venama. Bila je na rubu smrti, no kad je otvorila oči i ugledala sjajnu, čupavu glavu Lava kako joj gleda u lice, nije kriknula niti izgubila svijest. Rekla je: "Oh, Asian! Znala sam da je istina. Ovo sam čekala cijeli život. Jesi li došao da me odvedeš?"

arhitektura — djelatnost i umijeće projektiranja zgrada

"Da, najdraža", reče Asian. "Ali ne još na onaj dugački put. Dok je govorio, poput rumenila koje se probija uz rub oblaka za sunčeva zalaska, boja se vraćala u njezino blijedo lice, a sjaj u oči, te je sjela i rekla: "Pa, mogu reći da se zbilja osjećam mnogo bolje. Mislim da bih jutros mogla pojesti neki mali doručak."
"Evo ti, majko", reče Bakho, uronivši vrč u bunar ispred kućice i dodajući joj ga. No u njemu sad nije bila voda, nego najbolje vino; bilo je crveno poput želea od crvenog ribiza, gusto poput ulja, hranjivo poput govedine, grijalo je kao čaj, osvježavalo poput rose.
"On, nešto ste učinili s našim bunarom", rekla je starica. "Zgodna je to promjena, zbilja zgodna." I ona skoči iz postelje.
"Jaši na mojim leđima", rekao je Asian, i dodao za Susan i Lucy: "Vas dvije kraljice sad ćete morati trčati."
"A nama se i to sviđa", rekla je Susan. I krenuli su dalje.
I tako su napokon, skačući, plešući i pjevajući, s glazbom i smijehom, i rikom i lavežom i njištanjem, svi zajedno stigli do mjesta gdje su stajali Mirazovi vojnici odbacujući mačeve i dižući ruke uvis, dok su Peterovi borci, još uvijek držeći oružje i teško dišući, strogih i zadovoljnih lica stajali oko njih. A prvo što se dogodilo kad su stigli bilo je sljedeće: starica je skliznula s Aslanovih leđa i potrčala prema Kaspijanu, a zatim su se zagrlili. Jer, to je bila njegova stara dadilja.

Petnaesto poglavlje

ASLAN STVARA VRATA U ZRAKU

Kad se pojavio Asian, obrazi telmarinskih vojnika poprimiše boju hladnog soka od pečenja, koljena im počeše klecati, a mnogi popadaše na lica. Oni nisu vjerovali u lavove i to je njihov strah učinilo većim. Čak i Crveni Patuljci, koji su znali da je Asian došao kao prijatelj, stajali su otvorenih usta i nisu mogli govoriti. Neki među Crnim Patuljcima, koji su pripadali Nikabrikovu društvu, počeli su uzmicati. No Životinje Koje Govore okružile su Lava, predući, grokćući, cvileći i nj isteći od zadovoljstva, umiljavajući mu se repovima, trljajući se uz njega, s poštovanjem ga dodirujući nosovima, te hodajući ovamo onamo ispod njega i između njegovih nogu. Ako ste ikada vidjeli kako mala maca voli velikog psa kojega poznaje i vjeruje mu, imat ćete prilično dobru sliku njihova ponašanja. Onda se Peter, vodeći Kas-pijana, probio kroz gomilu životinja.

"Ovo je Kaspijan, gospodine", rekao je. A Kaspijan kleknu i poljubi Lavovu šapu.

"Dobro došao, kraljeviću", reče Asian. "Osjećaš li se sposobnim preuzeti kraljevstvo Narniju?"

"Ja — baš se i ne osjećam", reče Kaspijan. "Ja sam samo dijete."

"Dobro", reče Asian. "Kad bi se smatrao sposobnim, bio bi to dokaz da nisi sposoban. I zato ćeš pod našom i pod vlašću Vrhovnoga Kralja, biti kralj Narnije, gospodar Cair Paravela i car Samotnih otoka. Ti i tvoji nasljednici, dokle god bude trajala tvoja loza. Tvoja će krunidba ... Ali što to imamo tu?" Jer u tom trenutku približavala se čudna mala povorka — jedanaest miševa, od kojih su šestorica nosili nešto na nosiljci napravljenoj od grana, no ta nosiljka nije Vila veća od kakvog većeg atlasa. Nitko nikada nije vidio tužnije miševe od ovih. Bili su prljavi od blata — neki i od krvi — uši su im bile spuštene, brkovi su im visjeli, repovi se vukli travom, a njihov je zapovjednik na svojoj sićušnoj fruli svirao sjetnu pjesmu. Ono što je ležalo na ležaljci izgledalo je kao jedva nešto više od vlažne hrpice krzna; sve što je ostalo od Cijuciksa. Još uvijek je disao, više mrtav nego živ, sav pun rana, zgnječene šape, a ondje gdje mu se prije nalazio rep, sad je bio tek zamotan batrljak.

"Sad, Lucy", rekao je Asian.

Lucy je u trenu izvadila svoju dijamantnu bočicu. Premda je samo kapljica bila dovoljna za svaku Cijuciksovu ranu, tih je rana bilo toliko da je dugo vladala tišina puna zabrinutosti dok Lucy nije završila, a majstor Miš skočio s nosiljke. Njegova ruka odmah je krenula prema balčaku mača, dok je drugom kovrčao brkove. Naklonio se.

"Živio, Aslane!" začuo se njegov oštar glasić. "Čast mi je — "No onda se odjednom prekinuo. Činjenica je bila da još uvijek nije imao rep — bilo da je Lucy to zaboravila, ili njezin lijek, premda je mogao izliječiti svaku ranu, nije mogao postići da nešto ponovno izras-te. Cijuciks je, klanjajući se, postao svjestan svojega gubitka; možda se zbog njega promijenilo nešto u njegovoj ravnoteži. Pogledao je preko svojega desnog ramena. Ne uspjevši vidjeti svoj rep, istezao je vrat jače, sve dok nije morao okrenuti i ramena, pa i cijelo tijelo. No tada se njegov stražnji dio također već okrenuo i nestao mu iz vida. Opet je istegnuo vrat gledajući preko ramena, s istim rezultatom. Tek nakon što se tri puta okrenuo oko svoje osi, shvatio je strašnu istinu.

batrljak — odrezani ili odsječeni ostatak nekog uda (ruke, noge, repa...)

"Zbunjen sam", rekao je Cijuciks Aslanu. "Potpuno sam smeten. Moram moliti za oprost što se pojavljujem u ovom neprikladnom obliku."
"Vrlo dobro ti pristaje, maleni", rekao je Asian.
"Pa ipak", odvrati Cijuciks, "ne bi li se nešto moglo učiniti... Možda njezino Veličanstvo?" i tu se naklonio prema Lucy.
"A što će tebi, zapravo, rep?" upita Asian.
"Gospodine", reče Miš, "mogu jesti, i spavati, i umrijeti za svojega kralja i bez repa. No rep je čast i slava svakog Miša."
"Ponekad sam se pitao, prijatelju", rekao je Asian, "ne misliš li ti malo previše o svojoj časti."
"0, najvrhovniji od svih vrhovnih kraljeva", rekao je Cijuciks, "dopusti mi da te podsjetim da je nama miševima dodijeljen vrlo malen oblik i kad ne bismo čuvali svoje dostojanstvo, neki (koji vrijednost mjere centimetrima) dopustili bi sebi vrlo neprikladne šale na naš račun. Zato sam ja nastojao svima pokazati da nitko tko ne želi osjetiti moj mač onoliko blizu svojega srca koliko ja mogu dosegnuti ne bi trebao u mojoj nazočnosti govoriti o mišolovkama, peče-nom siru i svijeći; ne, gospodine, ni najviša luda u Narniji!" Tu je vrlo vatreno pogledao gore prema Svrdlokišcu, no Div, koji je uvijek bio korak iza svih ostalih, još nije bio otkrio o čemu se to razgovara dolje pokraj njegovih nogu, te je tako propustio pouku.
"A zašto su svi tvoji sljedbenici izvukli svoje mačeve, mogu li znati?" upita Asian.
"Neka bude po volji, Vašemu Visokom Veličanstvu", rekao je drugi miš kojemu je ime bilo Pijuciks, "mi svi čekamo s namjerom da odrežemo svoje repove ako naš vođa mora biti bez repa. Ne želimo trpjeti sramotu nošenja znaka časti koji je uskraćen Visokome Mišu."
"Ah!" reknu Asian. "Pobijedili ste. Imate velika srca. Ne za ljubav tvojemu dostojanstvu, Cijucikse, nego zbog ljubavi koja vlada između tebe i tvojega naroda, a još više zbog dobrote koju mi je tvoj narod pokazao nekoć davno kad ste izgrizli konopce kojima sam bio vezan za Kameni Stol (a upravo tada ste, premda ste to odavno zaboravili, postali *Miševi Koji Govore),* imat ćeš opet svoj rep."
Prije negoli je Asian završio, novi je rep bio na svojemu mjestu. Tada, na Aslanovu zapovijed, Peter proglasi Kaspi-jana Vitezom Reda Lava, a Kaspijan, čim je postao vitez, vi-tezovima je proglasio Tartufka, Dobrišu i Cijuciksa, a Doktora Kornelijusa svojim glavnim savjetnikom, te potvrdi Trbušastom Medvjedu njegovo nasljedno pravo da bude sekundant u dvoboju. Sve je to popraćeno silnim pljeskom.
Nakon toga telmarinski su vojnici, čvrsto, no bez ruganja i udaraca, odvedeni preko gaza i svi stavljeni pod ključ u gradu Beruni; a zatim su dobili mesa i piva. Silno su se uzrujali zbog gacanja kroz rijeku, jer su svi oni mrzili tekuću vodu i bojali je se, kao što su mrzili šume i životinje, i bojali ih se. No, konačno je i gnjavaži s njima došao kraj; a onda je počeo najljepši dio tog dugačkog dana.
Lucy se, sjedeći pokraj Aslana u božanstvenoj udobnosti, pitala što rade stabla. Isprva je mislila da samo plešu; očito su se polako kretala u dva kruga, jedan zdesna na lijevo, drugi slijeva na desno. Onda je primijetila da neprestano nešto bacaju u sredinu. Ponekad joj se činilo da odbacuju duge pramenove svoje kose; ponekad kao da odlama-ju komadiće svojih prstiju — no ako su to i činili, imali su mnoštvo prstiju i nije ih boljelo. No što god da su bacali, kad bi palo na tlo, to se pretvaralo u šiblje i suho trješće. Onda su istupila tri ili četiri Crvena Patuljka sa svojim kresi-vima, te su zapalili hrpu, koja je najprije zapucketala, zatim zasjala, a onda stala plamsati kao što i dolikuje velikom kri-jesu u ivanjskoj noći. A svi su posjedali u širok krug oko nje.
Onda su Bakho, i Silen, i Menade počeli plesati, mnogo divljije nego što su plesala stabla; nije to bio samo ples zbog zabave i ljepote (premda je bio i to), nego čarobni ples izobilja, pa bi se svugdje, gdje god bi se ruke plesača dodirnu-le, i gdje god bi im stopala dodirnula tlo, stvarala gozba — komadi pečenoga mesa koji su ispunjavali šumarak ugodnim mirisom, pšenične i zobene pogače, med i šećer različitih boja, a uz to i vrhnje gusto poput kaše i glatko poput mirne vode, breskve, nektarine, plodovi šipka, kruške, grožđe, jagode, maline — piramide i slapovi voća.

kresivo — ono čime se udara, kreše o kamen da se izazove iskra

Zatim su se, u velikim drvenim peharima, vrčevima i čašama obavijenim br-šljanom pojavila vina; tamna i gusta, poput sirupa od dudova soka, bistra i crvena poput razrijeđena crvenog želea, i žuta vina, i zelena vina, i žućkasto-zelena i zelenkasto-žuta.

No, za narod stabala stigla je drugačija hrana. Kad je vidjela kako Grumenko Lopatar i njegove krtice prekopavaju tratinu na različitim mjestima (koja im je pokazao Bak-ho) i shvatila da će stabla jesti *zemlju,* Lucy se stresla. No kad je vidjela kakvu im zemlju doista donose, osjećala se sasvim drugačije. Započeli su s gustom smeđom humusnom ilovačom koja je izgledala gotovo isto kao čokolada; zapravo toliko je bila nalik čokoladi da je Edmund kušao komadić, no nije mu se nimalo svidjelo. Kad su gustom ilovačom utolila prvu glad, stabla se prihvatiše zemlje kakvu možete vidjeti u Somersetu, koja je gotovo ružičasta. Re-koše da je laganija i slađa. Umjesto sira jeli su kredastu zemlju, a umjesto deserta prionuše uz slasne kolačiće od najfinijih oblutaka, posutih probranim srebrnim pijeskom. Popili su vrlo malo vina, od kojega je božikovina postala vrlo brbljava; no žeđ su uglavnom tažili dugim gutljajima pomiješane rose i kiše začinjene šumskim cvijećem i zračnim okusom najlaganijih oblaka.

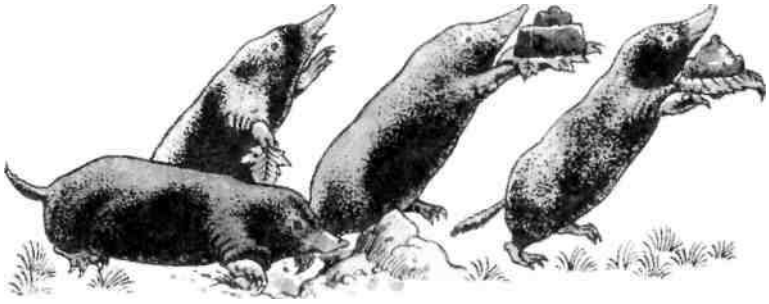

Tako je Asian gostio Narnijce dugo nakon što je sunce zašlo, a zvijezde izišle; a velika vatra, sad toplija no manje bučna, sjala je poput svjetionika usred mračne šume. Uplašeni Telmarinci vidjeli su je izdaleka i pitali se što bi to moglo značiti. A na gozbi je najbolje bilo to što se nije moralo odlaziti ni prekidati slavlje; razgovor je samo postajao tiši i sporiji, zatim su slavljenici jedan za drugim počinjali klimati glavama te bi napokon zaspali, stopalima prema vatri, s dobrim prijateljima s obje strane, sve dok konačno nije zavladala tišina u cijelome krugu te se ponovno mogao čuti klokot vode koja protječe preko kamenja na Beruninu gazu. No, Asian i Mjesec promatrali su jedan drugoga cijelu noć, radosno i netremice.
Sljedećega dana poslani su glasnici (uglavnom vjeverice i ptice) po cijeloj zemlji s proglasom za sve raspršene Telmarince — uključujući, naravno, i zarobljenike u Beruni. Rečeno im je da je sada Kaspijan kralj te da će ubuduće Narnija pripadati Životinjama Koje Govore, patuljcima, Drija-dama, Faunima i ostalim bićima, jednako toliko koliko i ljudima. Svi koji u novim okolnostima žele ostati, mogu to i učiniti; no za one kojima se ta zamisao ne sviđa, Asian će osigurati novi dom.
Svi koji žele otići neka za pet dana, u podne, dođu k Aslanu i kraljevima na gaz kod Berune.

proglas — javno priopćenje

Možete zamisliti kako su se zbog tog proglasa mnogi Telma-rinci u nedoumici češkali po glavama. Neki od njih, uglavnom mlađi, čuli su priče o starim danima, poput Kaspija-na, i bilo im je vrlo drago što su se ti dani vratili. Već su počeli sklapati prijateljstva s različitim bićima. Svi takvi odlučili su ostati u Narniji. No većina starijih muškaraca, naročito oni koji su bili utjecajni pod Mirazovom vladavinom, bili su uvrijeđeni i nisu željeli živjeti u zemlji u kojoj ne mogu biti gospodari. "Živjeti ovdje s gomilom slobodnih dresiranih životinja! Ni slučajno!" govorili su. "I s duhovima također", dodavali su neki s grozom. "Jer one Drijade zapravo nisu ništa drugo. To nije mudro." Bili su i sumnjičavi. "Ja im ne vjerujem", govorili su. "Ne dok je s njima taj grozni Lav i sve to skupa. Neće taj dugo držati pandže daleko od nas, vidjet ćete." No, bili su jednako sumnjičavi i prema novome domu što im ga je ponudio. "Najvjerojatnije će nas odvesti u svoj brlog i pojesti jednog po jednog", mrmljali su. I što su više razgovarali, to su postajali mrzovoljniji i sumnjičaviji. No, kad je stigao zakazani dan, pred Aslanom ih se pojavilo više od polovice.

Asian je dao da se na jednom kraju proplanka postave dva štapa, viša od ljudske visine, na razdaljini oko jedan metar. Treći, laganiji komad drveta položen je preko njih na vrhu, povezujući ih, tako da je sve skupa izgledalo poput vrata koja niotkuda ne vode nikamo. Ispred toga stajao je sam Asian, Peter s njegove desne strane, a Kaspijan s lijeve. Oko njih su stajali također i Susan i Lucy, Dobriša i Tartufko, Lord Kornelijus, Burodolski, Cijuciks i drugi. Djeca i patuljci dobro su se poslužili kraljevskim rušnicama u onome što je nekoć bio Mirazov, a sada postao Kaspijanov zamak, te su, u svili i zlatom protkanim tkaninama, sa snježnobijelim košuljama koje su provirivale kroz prorezane rukave, u srebrnim pancir-nim košuljama i s balčacima mačeva ukrašenim dragim kamenjem, s pozlaćenim kacigama i perjem na kapama, bili gotovo previše sjajni da bi ih se gledalo. Čak su i životinje nosile sjajne lance oko vratova. Pa ipak, nitko nije gledao ni njih ni djecu. Živo i opipljivo zlato Aslanove grive bijaše sjajnije od svega. Ostatak Staronarnijaca stajao je na obje strane proplanka. A na donjem kraju stajali su Telmarinci. Sunce je jasno sjalo, a uske su zastavice lepršale na povjetarcu.

"Ljudi Telmara!" rekao je Asian. "Vi koji tražite novi dom, poslušajte moje riječi. Poslat ću vas u vašu vlastitu zemlju, za koju ja znam, a vi ne znate."

"Mi se ne sjećamo Telmara. Ne znamo gdje se nalazi. Ne znamo kako je tamo", gunđali su Telmarinci.

"U Narniju ste došli iz Telmara", rekao je Asian. "No u Telmar ste došli s drugoga mjesta. Vi uopće ne pripadate ovome svijetu. Došli ste ovamo prije nekoliko generacija, iz istoga svijeta kojemu pripada Vrhovni Kralj Peter."

Nato se pola Telmarinaca stalo jadati: "Naravno. To smo i mislili, sve će nas pobiti, poslati s ovoga svijeta", dok su se ostali isprsili i šaptali lupajući jedni druge po leđima: "Tako je. Mogli smo i sami znati da ne pripadamo ovome mjestu sa svim tim čudnim, gadnim, neprirodnim bićima. Mi smo kraljevske krvi, znate." Čak su se i Kaspijan, Kornelijus i djeca okrenuli prema Asianu s izrazom čuđenja na licu.

rušnica — prostorija u kojoj se čuvalo ruho, kao danas u ormaru

"Mir!" rekao je Asian dubokim glasom koji je bio najsličniji rezanju. Činilo se da se zemlja malo zatresla, a svaki je živi stvor na proplanku postao tih kao kamen.
"Vi, gospodine Kaspijane", rekao je Asian, "mogli ste znati da pravi narnijski kralj možete biti samo ako ste, poput kraljeva od davnine, Adamov Sin i dolazite iz svijeta Adamovih Sinova. A to je doista tako. Prije mnogo godina, u dubokome moru toga svijeta koje nosi ime Tihi ocean, vjetar je nanio brod pun gusara na jedan otok. Ondje su se ponašali kao što se gusari ponašaju: pobili su domoroce, a domorotkinje uzeli za žene, pravili palmino vino, pili i pijančevali, ležali u sjeni palmi, budili se i svađali, i ponekad ubijali jedni druge. A u jednom od takvih sukoba šestoricu su gusara ostali natjerali u bijeg te su oni, sa svojim ženama, pobjegli u središte otoka, zatim uz planinu i onda u spilju u kojoj su se namjeravali sakriti. No spilja je bila jedno od čarobnih mjesta u tom svijetu, jedna od pukotina ili provalija između onoga svijeta i ovoga. U starim je vremenima bilo mnogo takvih pukotina ili provalija, no zatim su postale rjeđe. To je bila jedna od posljednjih; ne kažem *posljednja.* I tako su pali, ili uz-letjeli, ili zabasali, ili propali kroz granicu i našli se u ovome svijetu, u zemlji Telmar koja je tada bila nenastanjena. Duga je priča o tome zašto je ta zemlja bila nenastanjena i ja vam je sad neću pričati. Potomci tih ljudi živjeli su u Telmaru i postali neustrašiv i ponosan narod; a nakon mnogih generacija nastala je u Telmaru glad, pa su Telmarinci provalili u Narni-ju u kojoj je tada vladao određeni nered (o tome bi se također mogla ispričati duga priča), osvojili je i zavladali u njoj. Jesi li dobro zapamtio sve što sam rekao, kralju Kaspijane?"
"Doista jesam, gospodine!" rekao je Kaspijan. "Želio bih da potječem od časnijih predaka."
"Potječeš od gospodina Adama i gospe Eve", rekao je Asian. "A s takvim porijeklom i najsiromašniji prosjak može ići časno uzdignute glave i najsjajniji vladar sramno pognutih ramena. Budi zadovoljan!"
Kaspijan klimnu.
"A sada", rekao je Asian, "muškarci i žene Telmara, ho-čete li se vratiti na onaj otok u svijetu ljudi s kojega su vaši preci stigli? To nije loše mjesto. Potomci onih gusara koji su ga prvi otkrili izumrli su i otok je nenastanjen. Ima dobrih izvora svježe vode, plodnoga tla, drveta za gradnju, ribe u lagunama; a drugi ljudi toga svijeta nisu još otkrili taj otok. Sad je pukotina otvorena za vaš povratak; no, moram vas upozoriti - kad jednom prođete, pukotina će se za vama zatvoriti zauvijek. Kroz ta vrata više se neće prolaziti između svjetova."
Na trenutak je zavladala tišina. Onda se iz gomile tel-marinskih vojnika izdvojio krupan čovjek pristojna izgleda i rekao:
"Pa dobro, ja prihvaćam ponudu."
"Dobro si izabrao", rekao je Asian. "I budući da si progovorio prvi, moćna će čarolija biti na tebi. Tvoja će budućnost u tome svijetu biti dobra. Dođi."
Čovjek je prišao, sad malo problijedivši. Asian i njegov dvor povukoše se u stranu, ostavljajući mu slobodan prilaz praznim vratima od štapova.
"Prođi kroz njih, sine moj", reče Asian saginjući se prema njemu i dodirujući njegov nos svojim. Čim ga je obuhvatio Lavov dah, u čovjekovim se očima pojavio nov izraz — začuđen, ali nimalo nesretan — kao da se pokušava nečega sjetiti. Onda ispravi ramena i prođe kroz Vrata.
Svi su ga pogledi slijedili. Vidjeli su tri komada drveta, kroz njih stabla, travu i nebo Narnije. Vidjeli su čovjeka između vratnica: a onda je, u trenu, u potpunosti nestao.
S drugog kraja proplanka ostali su Telmarinci počeli vikati. "Uh! Što mu se dogodilo? Namjeravaš nas ubiti? Nećemo ići tim putem." A onda neki lukavi Telmarinac reče:
"Ne vidimo nikakav drugi svijet kroz te štapove. Ako želite da vjerujemo u njega, zašto ne prođe netko od *vas?* Svi tvoji prijatelji drže se daleko od tih štapova."
Odmah je Cijuciks istupio naprijed i naklonio se.

domorodac — starosjedilac u nekom kraju
zabasati — zalutati
laguna — plitki dio mora odijeljen od pučine pješčanim sprudom

"Ako moj primjer može biti od kakve koristi, Aslane", rekao je, "na tvoju ću riječ povesti jedanaest miševa kroz ta vrata bez imalo oklijevanja."
"Ne, maleni", rekao je Asian, lagano spuštajući svoju baršunastu šapu na Cijuciksovu glavu. "Vama bi u tom svijetu učinili grozne stvari. Pokazivali vas na sajmovima. Drugi će morati povesti."

"Dođite", reče Peter nenadano Edmundu i Lucy. "Naše je vrijeme isteklo."
"Kako to misliš?" upita Edmund.
"Ovim putem", rekla je Susan, a činilo se da i ona zna sve o tome. "Natrag među stabla. Moramo se presvući."
"Presvući što?" upita Lucy.
"Odjeću, naravno", rekla je Susan. "U *ovome* bismo izgledali kao pravi luđaci na peronu engleskoga kolodvora."
"Ali naše su stvari u Kaspijanovu dvorcu", reče Edmund.
"Ne, nisu", reče Peter, vodeći ih u najgušću šumu. Jutros su ih donijeli ovamo, u zavežljajima. Sve je spremno."
"Je li o tome Asian jutros razgovarao s tobom i sa Susan?" upita Lucy.
"Da — o tome i o drugim stvarima", reče Peter vrlo svečana izraza lica." Ne mogu ti sve to reći. Htio je ponešto reći meni i Su, jer se mi više nećemo vratiti u Narniju."
"Nikada?" kriknuše Edmund i Lucy očajno.
"Oh, vas dvoje hoćete", odgovori Peter. "Bar sam ja, prema onome što mi je rekao, prilično siguran da vas namjerava jednoga dana opet vratiti ovamo. Ali ne Su i mene. Rekao je *da* postajemo prestari."
"Oh, Peter", rekla je Lucy. "Kakva grozna nesreća. Možeš li to podnijeti?"
"Pa, mislim da mogu", rekao je Peter. "Prilično je drugačije nego što sam očekivao. Razumjet ćeš kad bude tvoj posljednji put. Ali, brzo, tu su naše stvari."
Bilo im je čudno, i ne baš vrlo ugodno, skinuti kraljevsku odjeću i vratiti se onome velikom skupu u svojoj školskoj odjeći (koja više nije bila baš svježa). Poneki zlobniji Telma-rinac im se podrugnuo. No sva su im ostala bića klicala i ustala u čast Peteru, Vrhovnome Kralju, kraljici Susan od Roga, kralju Edmundu i kraljici Lucy. S mnogo osjećaja i (s Lu-cyine strane) mnogo suza oprostili su se od svojih starih prijatelja — životinjski poljupci i zagrljaji Trbušastih Medvjeda, rukovanja s Trupkinom i na kraju čvrst, škakljav zagrljaj s Tartufkom. Kaspijan je, naravno, ponudio Susan da će joj vratiti Rog, a Susan mu je, naravno, rekla da ga zadrži. Onda je došao čudesan i grozan trenutak rastanka sa samim Asianom, a zatim je

Peter stao prvi, Susan stavila ruke na njegova ramena, Edmund na njezina, Lucy na njegova, na Lucyina pak prvi Telmarinac i tako su u dugačkoj povorci krenuli prema Vratima. Nakon toga uslijedio je trenutak koji je teško opisati, jer se djeci činilo da vide tri stvari odjednom. Jedno bijaše otvor spilje usred sjajnog zelenila i plavetnila nekog pacifičkog otoka gdje će se Teimarinci naći čim prođu kroz Vrata. Drugo bijaše proplanak u Narniji, lica patuljaka i životinja, duboke Asianove oči i bijele mrlje na jazavčevim obrazima. No treći je prostor (koji je ubrzo progutao prva dva) bio siv, šljunčani peron na malome kolodvoru i klupa okružena prtljagom na kojoj su sjedili kao da se nikada nisu pomaknuli s nje — pomalo otužno i samotno mjesto nakon svega što su prošli no također, i neočekivano, zgodno na svoj način, s poznatim mirisom željeznice, engleskim nebom i novim polugodištem pred njima. "Dobro!" rekao je Peter. "Baš smo se dobro proveli."
"Uh, kako glupo!" promrmlja Edmund. "Ostavio sam u Narniji svoju novu džepnu svjetiljku."

ZAŠTO JE NARNIJA DRUGAČIJA ZEMLJA

Narnija je zemlja koja možda postoji, a možda i ne. Da bismo o tome mogli odlučivati, treba ući u svijet u koji su Digory i Polly, pronašavši tajni prolaz koji povezuje njihove kuče, odvedeni na prijevaru. Taj je svijet poprište nebrojenih avantura svih koji u njega stignu, a Lewisovo majstorstvo kojim ih dočarava nepresušan je izvor poticaja i uživanja i djeci, ali i njihovim nešto starijim suputnicima na životnim putevima.

Lewis je prije pisanja *Kronika iz Narnije* već bio ozbiljni profesor na Oxfordu i nije pisao za mlade. U svjetskim leksikonima za njega piše da je jedan od vodećih literarnih umova svoga vremena koji je prijateljevao s i, 'ft. Tolkienom i zajedno s njim stvarao nove duhovne prostore. Jedan od takvih prostora je i svijet Narnije, svijeta koji je drugačiji od našega, koji se nalazi na drugom mjestu, u drugačijem vremenu, u koje se stiže na razne načine, ali nikada vlastitim trudom i htijenjem, nego čulima koja su izvan svijeta racionalnoga i neupitnoga.

Narnija je kraljevstvo u kojem su kraljevi i kraljice djeca iz našega svijeta, koja u njoj vladaju godinama, a kad se vrate, u našemu je svijetu protekao tek malen odsječak vremena. Biti kralj ili kraljica u Narniji težak je zadatak i svatko od djece u nekom trenutku priče prolazi svoj vlastiti moralni test u kojem mora odlučivati između dobra i zla koje ga nastoji odvući na svoju stranu (jer ono što se događa nije crno-bijelo i nije razumljivo na prvi pogled), između odanosti prijateljima i Aslanu i izdaje, između onoga što se čini prihvatljivim i onoga što doista jest moralno prihvatljivo.

Narnija je zemlja u kojoj sve što je inače divlje, dodirom lava Aslana postaje pitomo i razumno, osim zla samoga. Dobro i razumno mora se boriti sa zlom. Da bi se to zlo pobijedilo, potrebno je uložiti izniman trud i znanje, ali i onu posebnu sposobnost za koju Lewis vjeruje da je nezamjenjiva sastavnica života koju imaju i odrasli i djeca, koja je s onu stranu opipljivog, iza onoga što svi vide. To je sposobnost da se unutrašnjim okom vidi i raspozna ono što je moralno, vrijedno, pozitivno i da se uhvati ukoštac sa svim onim što to nije. To je sposobnost koju većina Lewisovih likova u većini situacija posjeduje, a kad im se slučajno dogodi da se pokolebaju, pojavljuje se Asian koji ih najčešće bez riječi, samom svojom pojavom, vodi prema pravome odabiru i prema pravome putu na putovanju u kojem su i djeca Adamovi Sinovi i Evine Kćeri koji se suočavaju sa zamršenim i često vrlo zbunjujućim svijetom, ali ipak u njemu pronalaze smisao i svrsishodnost.

Upravo su zbog toga *Kronike iz Narnije* jedan od najboljih primjera one svjetske književnosti za djecu čiji autori smatraju da su djeca toliko važna da im se od samog početka ulaženja u svijet književnosti treba pristupati kao moralnim bićima koja su u stanju pojmiti i probleme i dvoznačnost i višeznačnost literarnih, ali i stvarnih životnih situacija u kojima se likovi nalaze, pa su time u stanju pojmiti i vrijednosti koje im nose djela najznačajnijih autora.

To znači da je Narnija svijet u kojem su događaji i bića u odnosima koji su daleko od jednostavnih i plošnih. Sve u Narniji u jednom času postane pomalo strašno. Četvero djece, čije pustolovine u Narniji pratimo od njihova prvog ulaska u Narniju kroz vrata ormara u priči o kraljeviću Kaspijanu posljednji put dolaze zajedno u Narniju. Ne samo da svatko od te djece ima svoju posebnu osobnost, nego i u ovoj knjizi svatko od njih na neki način prolazi svoj osobni test, poput ispita zrelosti. Test se sastoji u odupiranju vlastitoj slabosti ili strahu, u pronalaženju i pokazivanju sposobnosti i snage da se čovjek suprotstavi onome što ga mami jer se u nekom trenutku čini jednostavnijim putem, a zapravo je potpuno besciljno i besmisleno. No put se ipak nalazi, uz pomoć pravih ljudi, pravih bića i njihove vjere i pouzdanja. Tako ga pronalazi i Kaspijan, za sebe i za Narniju:

"Ti vjeruješ u sve te stare priče?" upita Dobriša.

"Kažem ti, mi se ne mijenjamo, mi životinje", rekao je Tartuf ko. "Mi ne zaboravljamo. Ja vjerujem u Vrhovnoga Kralja Pe-tera i ostale koji su vladali u Cair Paravelu, jednako kao što vjerujem u samoga Aslana."

"Jednako *tako,* zbilja", rekao je Dobriša. "Tko još danas vjeruje u Aslana?"

"Ja", rekao je Kaspijan. "A da nisam već prije u njega vjerovao, povjerovao bih sad. Tamo, među ljudima, oni koji se smiju Aslanu, smijali bi se i pričama o Životinjama Koje Govore i patuljcima. Ponekad sam se pitao je li zaista moguće da postoji biće kao Asian; a ponekad sam se pitao je li zaista moguće da postoje bića kao što ste vi. A vi ste tu."

"Tako je", rekao je Tartufko. "U pravu si, kralju Kaspijane! I dokle god budeš vjeran Staroj Narniji, bit ćeš moj kralj, što god drugi rekli. Živjelo Njegovo Veličanstvo!"

Dakako, stvari najčešće nisu onakve kakvima izgledaju na prvi pogled, a takvima se posebno pokazuju u Narniji, jer ona je svijet u kojemu postoji svijest o tome da istina nije samo ono što je oku i uhu dohvatljivo, ali i svijest o tome kako čovjek ima mogućnost izbora, i to izbora koji je relevantan za njegov život, čak i onda, ili najviše upravo onda kad je suočen sa svojim vlastitim varljivim, nerijetko samouništavajućim osjećajima i porivima, postaje jasna i gotovo opipljiva. To je ona svijest za koju smatram da je današnjoj djeci potrebna bar u onolikoj mjeri u kolikoj je bila potrebna djeci kad su *Kronike* prvi put tiskane. To je svijest koja se tiče odrastanja svakog djeteta do kojeg ta poruka još

može doprijeti, a za tu se svijest nerijetko treba i boriti, kao što se bore narnijska stvorenja.

Sedam kronika iz Narnije

NARNIJSKE GODINE GODINE U ENGLESKOJ

1. *ČAROBNJAKOV NEĆAK* 1900.

Digory i Polly pronašli su tajni prolaz koji povezuje njihove kuće. Iz našega su svijeta nestali na prijevaru i našli se u drugom svijetu pomoću magije. U njemu su pronašli strašno mjesto Charn i probudili zlu kraljicu Jadis. Zabunom su je odveli u naš svijet, a potom su se, nastojeći je vratiti kamo pripada, ponovo našli u drugom svijetu i bili svjedoci stvaranju Narnije, koju je svojom pjesmom u život dozvao veliki lav Asian.

1 000. *LAV, VJEŠTICA I ORMAR* 1 940.

Peter, Susan, Edmund i Lucy pronašli su kroz stari ormar tajni put u svijet Narnije. Ondje su se ujedinili s Aslanom u nastojanju da pobijede Bijelu Vješticu i spase Narniju od vječne tame i zime. Zbog toga što su postali vrlo hrabri, a dokazali su da su sposobni donositi teške i važne odluke, postaju kraljevima i kraljicama u Narniji. A tko jednom postane kralj ili kraljica u Narniji, ostaje to zauvijek.

1014. *KONJ I NJEGOV DJEČAK*

Shasta je pobjegao iz Zemlje Kalormena s narnijskim ratnim konjem po imenu Jihi. Zajedno s Aravis i njezinim konjem po imenu Hvin, otkriva kalormensku zavjeru o osvajanju Narnije. Kako ne smije dopustiti da netko podčini Narniju, mora pronaći način da to spriječi i spasi Narniju i bića u njoj.

2303. *KRALJEVIĆ KASPIJAN* 1941.

Teška su vremena u Narniji zahvaćenoj građanskim ratom. Kraljević Kaspijan prisiljen je, pusući u Veliki Narnijski Rog, odaslati poziv za pomoć junacima iz prošlosti - Peteru, Susan, Edmundu i Lucy. Kako bi u Narniji mogao ponovno biti uspostavljen mir, oni moraju zbaciti s prijestolja Kaspijanova ujaka, kralja Miraza.

2306. *PLOVIDBA BRODA ZOROGAZA* 1942.

Lucy, Edmund i njihov rođak Eustace na magičan način bivaju preneseni na brod kralja Kaspijana po imenu *Zorogaz.* Ploveći tim brodom kralj Kaspijan traži sedam izgubljenih prijatelja svoga oca. Putnici na svom pustolovnom putovanju susreću mnoga fantastična bića, čak i velikog Aslana glavom.

2356. *SREBRNI STOLAC*

Na tajanstveni je način nestao kraljević Rilijan, obožavani sin kralja Kaspijana. Asian šalje Eustacea i njegovu školsku prijateljicu Jill u potragu za kraljevićem u uvijek mračnu i bez sunca Zemlju Podzemlja. Kao i toliko puta prije, zla Vještica remeti im planove vezane uz kraljevića, ali i uz Narniju. Kakve ih sve avanture čekaju na putovanju i na mjestima kao što je Kraj Svijeta?

2555. *POSLJEDNJA BITKA* 1 949.

Lažni Asian luta Narnijom naređujući svima da služe okrutnim Kalormenima i unoseći strah u svačije srce. Mogu li Jill i Eustace, pomoću čudesnih moći pozvani u Narniju u pomoć kralju Tirijanu, pronaći pravog Aslana i ponovo uspostaviti mir u zemlji? Posljednja je bitka najstrašnija i najsilnija od svih prije i konačna je borba dobra i zla.

Lewis je u jednom pismu preporučio redoslijed čitanja *Kronika iz Narnije* koji se razlikuje od redoslijeda objavljivanja knjiga:

1. *Čarobnjakov nećak (6. - 1955.)*
2. *Lav, Vještica i ormar (1. - 1950.)*
3. *Konj i njegov dječak (5. — 1954.)*
4. *Kraljević Kaspijan (2. - 1951.)*
5. *Plovidba broda* Zorogaza *(3. -1952.)*
6. *Srebrni stolac (4. - 1953.)*
7. *Posljednja bitka (7. - 1956.)*

C. S. Lewis KRALJEVIĆ KASPIJAN
Nakladnik
Golden marketing
Jurišićeva 10, Zagreb
tel. 01/4810-819, 4810-820, 4810-824; faks: 01/4810-821
e-mail: golden-marketing@zg.hinet.hr
www.golden-marketing.hr
Za nakladnika Ana Maletic
Izvrsni urednik Ilija Ranić
Korektura Sanda Uzun-lkić
Likovno rješenje korica Studio Golden
Grafička obrada i prijelom Natalija Janko
Tisak i uvez Grafički zavod Hrvatske, *Zagreb*
CIP - Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb
UDK 821.111-93-31=163.42
LEWIS, Clive Staples
Kraljević Kaspijan / C. <Clive> S. <Staples> Lewis; ilustrirala Pauline Baynes ; prevela Sanja Lovrenčić. - Zagreb : Golden marketing, 2002. -(Biblioteka Krijesnica. Kronike iz Narnije ; knj. 4)
Prijevod djela: Prince Caspian.
ISBN 953-212-122-6
421003139